

Olli Hietanen & Katriina Siivonen

TIETOYHTEISKUNTA, KESTÄVÄ KEHITYS JA KULTTUURI

TUTU-JULKAISUJA 3/2003

**Varsinais-Suomen kulttuuritoimen tutkimus-, arvioimis- ja
kehittämishankkeen (KULTAKE) loppuraportti**

 Tieto

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU
Turku School of Economics and Business Administration
TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS

Varsinais-Suomen Taidetoimikunta

Olli Hietanen

Aluepäällikkö, VTM
Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
Rehtorinpellonkatu 3
20500 Turku
Puh. (02) 481 4616
Fax (02) 481 4630
Sähköposti: olli.hietanen@tukkk.fi

Katriina Siivonen

Projektipäällikkö, FM
Tulevaisuuden tutkimuskeskus
Turun kauppakorkeakoulu
Rehtorinpellonkatu 3
20500 Turku
Puh. (02) 481 4590
Fax (02) 481 4630
Sähköposti: katriina.siivonen@tukkk.fi

© Olli Hietanen & Katriina Siivonen & Tulevaisuuden tutkimuskeskus

KANSIKUVA Jukka Rantala (tanssi) ja Lassi Mettälä (kitara) tanssiteatteri EriParista osallistuivat 26.9.2002 Huhkon kartanossa järjestettyyn Kulttuurin tulevaisuusverstaaseen ja ilahduttivat muita osallistujia musiikkiesityksellä verstaan väliajalla.

ISBN 951-564-093-8

UDK 681.3::308
330.34
504
008
7.0

PAINOPAIKKA Turun kauppakorkeakoulun offset-monistamo, 2003

LUKIJALLE

Tämä raportti kokoaa syksyllä 2002 pidettyjen tulevaisuusverstaiden materiaalin ja esittelee uudella tavalla tuttuja kulttuurialan arjen kysymyksiä.

Varsinais-Suomen kulttuuritoimen tutkimus- arviointi- ja kehittämishanke (KULTAKE) otti tuntumaa kohteeseensa jo 2001 loppuvuodesta järjestetyssä itse tehty -näyttelyssä. Erityisesti Varsinais-Suomen taidetoimikuntaa motivoi tähän työskentelyyn OPM:n edellyttämä toiminnan arvioinnin kehittämistehtävä. Pääsihteeri Maria Merikanto näki verstaissa mahdollisuuden löytää uusia tapoja arvioida kulttuurityötä laadullisesti. Kulttuurin kentällä ollaan totuttu siihen, että samoin veto- ja metrimitoin arvioidaan niin taloutta kuin taiteellista vaikuttavuuttakin.

Verstaiden osallistujille tämä näkemys oli tuttu. Vastauksista heijastuu nimenomaan se, että osallistajat olivat kiinnostavalla tavalla valikoituneita: eivät suurten instituutioiden edustajia, vaan suurin osa edusti pientä organisaatiota. Pienien organisaatioiden näkökulmasta ei myytyjen lippujen määrä, eikä edes taloudellinen tulos toiminut oikeana mittarina. Tärkeämmäksi nähtiin muiden tavoitteiden saavuttaminen: projektin toteutuminen tavoitteiden mukaan, onnistumisen tunne ja etenkin se, että oma osaaminen kasvoi ja yleisö sai tapahtumasta tai vierailusta lisää ymmärrystä.

Työskentely tulevaisuusverstaissa oli suurimmalle osalle osallistujista uutta. Osallistajat olivat aktiivisia keskustelijoita ja haastoivat vetäjiä perustelemaan menetelmän toimintatapoja. Mittava aineisto, joka jää tutkijoiden käyttöön, on yksi kiitos menetelmälle. Moni toivoi jatkoa tapaamisille ja joidenkin kohdalla toive toteutuu. Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus ja Varsinais-Suomen taidetoimikunta jatkavat yhteistyötään alueen kuntien kanssa Kulttuuri maaseudun voimavarana -hankkeessa.

Tässä yhteydessä haluan kiittää iloisesta verstasyhteistyöstä projektipäällikkö Olli Hietasta ja tutkija Katriina Siivosta aineiston analyysistä ja raportin kirjoittamisesta. Oman osuuteni projektissa teki vaivattomaksi Maria Merikannon tekemä pohja- ja ideointityö, jonka varassa sain keskittyä kuulemaan ainutlaatuisia kulttuurialan keskusteluita. Suurin kiitos kuuluu tietenkin jokaiselle osallistujalle, jotka tekivät näistä kulttuurin tulevaisuusverstaista ainutlaatuisia ideapankkeja. Käytännön järjestelyistä vastasivat kummankin organisaation harjoittelijat. Kiitos Jaana, Lena, Marita, Niina ja Sanna!

Turussa 23.6.2003

Anne Järvinen
Varsinais-Suomen taidetoimikunnan
vs. pääsihteeri

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	5
2. TIETOYHTEISKUNNAN SOSIAALISESTI JA KULTTUURISESTI KESTÄVÄÄ TULEVAISUUTTA ETSIMÄSSÄ	7
2.1. Kestävä kehitys, yhteiskunta ja kulttuuri	7
2.2. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys	8
2.3. Identiteetti	11
2.4. Sosiaalisesti kestävä teknologia ja sosiaalinen <i>high tech</i>	12
3. VARSINAIS-SUOMEN KULTTUURITOIMEN TUTKIMUS-, ARVIOINTI- JA KEHITTÄMISHANKE (KULTAKE)	14
3.1. Itse tehty	14
3.2. Kulttuurin tulevaisuusverstaat	15
3.3. Kulttuurin tulevaisuusverstaiden vastausten analysointi: kestävän kulttuurin kriteereitä ja kynnyskysymyksiä	17
3.3.1. Mitkä kulttuuripalvelut pitäisi olla kaikkien saatavilla?	18
3.3.2. Millä tavoin kulttuuri lisää ihmisten osallisuutta?	19
3.3.3. Millaiset yhdessä tekemisen muodot ovat itsellesi mielekkäitä?	20
3.3.4. Minkälaista vuorovaikutusta teillä on yleisön/palvelujen käyttäjien kanssa?	22
3.3.5. Miten valitsette toimintanne/prosessinne punaisen langan? (esim. kohderyhmän, kauden ohjelmiston, toiminnan teeman, taiteellisen prosessin teeman jne.)	23
3.3.6. Mikä on työsi tekemisen tarkoitus? (Mikä on työsi tulos?)	25
3.3.7. Miten kulttuuri voisi olla mukana yhteisten asioiden hoitamisessa ja elämän laadun parantamisessa?	26
3.3.8. Ketkä ovat mielestäsi kulttuurialan ammattilaisia?	27
3.3.9. Miten pieni kulttuurialan yritys tulee toimeen?	28
3.3.10. Miten kulttuurialan yritys voisi kasvaa?	28
3.3.11. Minkälaisia tukipalveluita kulttuurialan yritys tarvitsee?	29
3.3.12. Miten voidaan mitata, että kannattiko projekti tehdä? Kerro 3 hyvää ja 3 huonoa tapaa arvioida oma työsi	30
3.3.13. Mitä tuloksellisuus on omassa kulttuurityössäsi?	32
3.3.14. Miten tutkimus voi palvella kulttuurityötä?	33
3.3.15. Miten kulttuurialan koulutusta voidaan kehittää?	35
3.3.16. Miten tietoteknologia vaikuttaa kulttuuriin?	36
3.3.17. Messuyleisön vastaukset kulttuurin tulevaisuuskysymyksiin	38
4. KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KEHITYS KULTTUURI- JA TAIDEPOLITIIKAN YHTEYDESSÄ	40
5. YHTEENVETO	42
5.1. Kulttuurin laadun arvioimisen työkalut	42
5.2. Kulttuurin arvostettu laatu	42
5.3. Yksilöpohjainen dynaaminen kulttuuri kestävässä innovaatioperustana	43
6. LÄHDELUETTELO	45
LIITE 1: Kulttuurin tulevaisuusverstaiden kysymykset	47
LIITE 2: Kulttuurin tulevaisuusverstaiden vastaukset	48
LIITE 3: Turun kansainvälisten kirja- ja tiedemessujen (Turun messukeskus 4. – 6.10.2002) yleisön vastaukset Kulttuurin tulevaisuuskysymyksiin	

1. JOHDANTO

Ekotietoyhteiskunta; kriteerit ja toimintamahdollisuudet –hanke (eTieto) on Ympäristöministeriön Ympäristöklusterin toisen ohjelmakauden KESTY–kärkiohjelman rahoittama hanke, jossa selvitetään suomalaisen tietoyhteiskunnan ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyskriteereitä. Hanke käynnistyi syksyllä 2000 ja päättyi vuoden 2003 keväällä. Hanketta koordinoi Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus ja se toteutetaan yhteistyössä Suomen ympäristökeskuksen, VTT:n ja Tampereen teknillisen yliopiston kanssa.

Tässä raportissa esiteltävä Varsinais-Suomen kulttuuritoimen arviointi-, tutkimus- ja kehittämishanke (KULTAKE) on eTieto–hankkeen pilotti, jonka tavoitteena on synnyttää ymmärrystä kulttuurin kestävästä kehityksestä – ja siitä miten kulttuuri olisi huomioitava tietoyhteiskunta-kehityksessä ja miten kulttuuri voisi olla mukana tietoyhteiskunnan kestävä kehityksen toteuttamisessa. Tästä lähtökohdasta johtuen on raportin läpikulkuna näkökulmana ja julkilausutuna arvona kestävä kehitys ja tavoitteena kulttuurin ja kestävä kehityksen rajapintojen tarkastelu.

Raportin toisessa luvussa pohditaan kulttuurin roolia tietoyhteiskunnassa. Miksi kulttuuri on tärkeitä tietoyhteiskunnan kestävälle kehitykselle? Miten kulttuuri tulisi huomioida tietoyhteiskunnan kehittämisessä? Toisessa luvussa myös määritellään kulttuuri ja siihen läheisesti liittyvät käsitteet kuten sosio-kulttuurinen kestävyys ja identiteetti. Tarkastelun keskeiseksi tulemaksi nousee kulttuurin kaksinainen merkitys: 1. kaikki inhimillinen toiminta on kulttuuria ja 2. kulttuuri taiteen mielessä. Merkittäväksi kestävä kehityksen tekijäksi nousee myös kysymys siitä, määritelläänkö kulttuuri perusolemukseltaan johonkin ihmisryhmään tai alueeseen kytkeytyväksi homogeeniseksi ja pysyväksi kokonaisuudeksi vai yksilöistä käsin rakentuvaksi heterogeeniseksi ja dynaamiseksi prosessiksi.

Raportin kolmannessa luvussa esitellään lyhyesti Tulevaisuuden tutkimuksen seuran (Turun paikallistoimintaryhmän), Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Varsinais-Suomen taidetoimikunnan ja Raision kaupungin kulttuuri- ja kirjastotoimen vuonna 2001 organisoima Itse tehty –näyttely sekä raportoidaan Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen ja Varsinais-Suomen taidetoimikunnan syksyllä 2002 järjestämät kuusi Kulttuurin tulevaisuusverstasta. Itse tehty –projektin keskeisimmän tuloksen voi tiivistää taito-tieto -yhteiskunnan perussäännöksi, jonka mukaan *ihmisen aivojen ja käsien tulisi olla yhtä suuret*. Aktiivisuus ja itse tekeminen nähtiin merkittävänä syrjäytymistä ehkäisevänä voimana.

Turussa ja Raisiossa toteutettuihin Kulttuurin tulevaisuusverstaasiin osallistui n. 100 varsinais-suomalaista kulttuurialan toimijaa. Verstaat oli profiloitu eri toimijaryhmille: viranomaisille, kulttuuripalvelun tuottajille (kirjastoille, museoille, teattereille, orkestereille yms.), kulttuurialan yhteisöille (kolmannelle sektorille/NGO:lle), tutkimukselle ja opetukselle, kulttuurialan yrittäjille ja taiteilijoille.

Kulttuurin tulevaisuusverstaiden tavoitteena oli kartoittaa niitä ilmiöitä ja rakenteita, jotka vaikuttavat kulttuurin ja kulttuurialan toimijoiden hyvinvointiin ja kestäväan kehitykseen. Kolmas luku vastaakin muun muassa kysymyksiin: Miten kulttuuri edistää kestävä kehitystä? Miten kulttuuritoimen ja kulttuurityön laatua tulisi arvioida? Miten voidaan arvioida kulttuurin hyvinvointia ja kestävä kehitystä?

Kulttuurin tulevaisuusverstaiden tuloksia tarkastellaan tässä raportissa nk. jännitejanojen ja kulttuurikehikoiden avulla. *Tavoitteena on ollut luoda kulttuuritoimintojen laadullisen arvioinnin työkalu, jonka avulla on mahdollista hahmottaa, vertailla ja arvioida erilaisten kulttuuritoimintojen painopistealueita ja rakenteellisia ominaisuuksia*. Yksinkertaista ja helppokäyttöistä kehik-

koa on mahdollista soveltaa laajasti kulttuurialan eri toimijoiden kehittämis- ja arviointitarpeisiin. Kolmannen luvun jännitejanat ja kulttuurikehikot on tiivistetty myös yhteenvetolukuun 5.

Neljännessä luvussa analysoidaan lyhyesti opetusministeriön toukokuussa 2002 julkaisemaa ehdotusta valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi (Taide on mahdollisuuksia 2002) sekä siihen liittyvää oheisjulkaisua, jossa on ohjelmaa perustelevia artikkeleita (Taiteen mahdollisuuksista enemmän 2002). Ohjelmassa päähuomion kohteena on taide ja kulttuuri poliittisesti ja hallinnollisesti ohjattuina toimintoina. Ohjelmaa verrataan tämän raportin luvussa 2 esiteltyyn kulttuurin määritelmästä käytyyn akateemiseen keskusteluun.

Viidennessä luvussa tehdään lopuksi yhteenveto lukujen 2–4 annista. Tietoyhteiskuntakehityksen näkökulmasta tarkastelun lopputulemaksi muodostuu käsitys siitä, että sosio-kulttuurisen kestävyuden ei tulisi olla aluekehittämisen ja talouskasvun keino vaan päämäärä: *kulttuuria ei tulisi alistaa talouskasvun ja aluekehittämisen välineeksi – vaan päinvastoin – aluekehittämisen ja taloudellisen toiminnan tavoitteena ja päämääränä tulisi olla kulttuuristen arvojen ja pääomien kasvattaminen.*

Talouden näkökulmasta kulttuurinen ja sosiaalinen osaaminen ovat strateginen innovaatiope- rusta: jos ICT- ja bioala onnistuvat ratkaisemaan kulttuurin ja sosiaalisen elämän todellisia tarpeita, niin juuri näillä tuotteilla on todellista potentiaalia muodostua kansainväliseksi menestystarinaksi.

Kulttuurisella ja sosiaalisella osaamisella on suuri merkitys myös ekologisesti kestävä- n kehityksen näkökulmasta. Suomen ekotehokkuus (käytetyn energian ja raaka-aineen mää- rä/valmistettu tuote) on jo pitkään kehittynyt suotuisasti, ja monet muutkin merkit viittaavat sii- hen, että suomalaisella teollisuudella on mahdollisuus todelliseen ympäristövaikutusten hallin- taan. Tästä huolimatta suomalaiset edelleenkin kuluttavat joka vuosi yhä enemmän ja enem- män energiaa ja luonnonvaroja. Miten muuttaa ekotehokkuus ja teknologinen ympäristöosa- aminen aidolla tavalla kestäväksi kehitykseksi? Vaa’ankielen asemaan nousevat muun muassa elämäntavan ja arvostusten muutokset: kulttuurinen ja sosiaalinen osaaminen.

2. TIETOYHTEISKUNNAN SOSIAALISESTI JA KULTTUURISESTI KESTÄVÄÄ TULEVAISUUTTA ETSIMÄSSÄ

2.1. Kestävä kehitys, yhteiskunta ja kulttuuri

Kestävä kehitys on määritelty eTieto–hankkeessa kahdeksi toisiaan täydentäväksi tavoitteeksi (Heinonen, Hietanen, Kiiskinen & Ruohonen 2003):

- Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan ensinnäkin sitä, että ekologisten, taloudellisten, kulttuuristen ja sosiaalisten systeemien kriittisiä rajoja (sietokykyä) ei ylitetä.
- Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan toisaalta myös sitä, että ekologiset, taloudelliset, kulttuuriset ja sosiaaliset tarpeet, tavoitteet ja käytännöt sovitetaan harmonisesti yhteen.

Joissakin vanhoissa maatalousalan oppikirjoissa on pellon tuottavuutta ja ravinnetasapainoa kuvattu puisella saavilla, jossa jokainen kasvun edellyttämä ravinne on yksi saavin reuna-laudoista. Jos jotakin kasvun edellyttämää ainetta on vähän, niin yksi saavin laudoista on muita lyhyempi. Tämä yksittäinen lauta säättää samalla sen, mihin saakka saavin voi täyttää: niukin resurssi määrittelee pellon kulloisenkin tuottavuuden. Jonkin tietyn ravinteiden puutetta ei myöskään voi korjata lisäämällä muita ravinteita – pidentämällä muita lautoja – vaan korjaus on tehtävä juuri tuota tiettyä, puuttuvaa ravinnetta lisäämällä.¹ Tietoyhteiskunnan kestävän kehityksen näkökulmasta tämä analogia kiinnittää huomion paitsi kestävyys eri osa-alueiden yhtäläiseen tärkeyteen, niin myös siihen, ettemme voi kehittää tietoyhteiskuntaa pelkästään vahvuksiemme varassa – vaan meidän on kiinnitettävä huomiota myös heikkouksiin: myös tietoyhteiskunnan kestävyys saavi vuotaa lyhyimmän laudan kohdalta.

Kulttuuri on yksi ”kestävän tulevaisuuden saavin” laudoista, joten tietoyhteiskunnan kestävä kehitys edellyttää myös kulttuurin ja sen sisältämien alajärjestelmien kestävyys huomioon ottamista. ”Kulttuurilaudan” kestävyys ei myöskään voida lisätä ekologia-, sosiaali- tai talouslautoja pidentämällä, vaan kestävyys saavi on rakennettava yhtä pitkistä laudoista, kestävyys eri osa-alueet tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti huomioon ottamalla.²

Gloaalista näkökulmasta tarkastellen voidaan myös todeta, että erilaisten yhteiskuntien ja kulttuurien kestävä kehitys saavi vuotaa eri kohdista. Kehityksessä kestävä kehitys tarkoittaa elämän perusedellytysten turvaamista mahdollisimman monelle ihmiselle. Tämä edellyttää muun muassa ruokaa, vettä, asuntoa, turvallisuutta, hygieniaa ja koulutusta. Teollisuusmaissa ja teollistuvissa maissa kestävä kehitys tarkoittaa ekotehokkuuden varmistamista. Ekotehokkuutta voi lisätä esimerkiksi logistiikalla, ympäristöteknologialla sekä ympäristöä säästävillä materiaaleilla ja prosessiteknologialla. Sen sijaan jälkiteollistuneissa yhteiskunnissa – tietoyhteiskunnissa - kestävä kehitys tarkoittaa ekotehokkuuden muuttamista ympäristöä todella säästäväksi elämäntyyliksi. (Hietanen 2002b)

Esimerkiksi Suomessa on havaittavissa monia positiivisia signaaleita, jotka kertovat tuotantotapojen ja teknologian kehittymisestä kestävämpään suuntaan. Tällaisia signaaleita ovat mm.

¹ Analogiaa kestävä kehityksen saavista ehdotti henkilö yleisön joukosta, kun KULTAKE–hanketta esiteltiin Turun Akatemiantalon juhlasalissa 4.10.2002 Varsinais-Suomen kulttuurirahaston järjestämässä *Kasvuvoimaa kulttuurista* –seminaarissa: kiitos hyvästä ideasta!

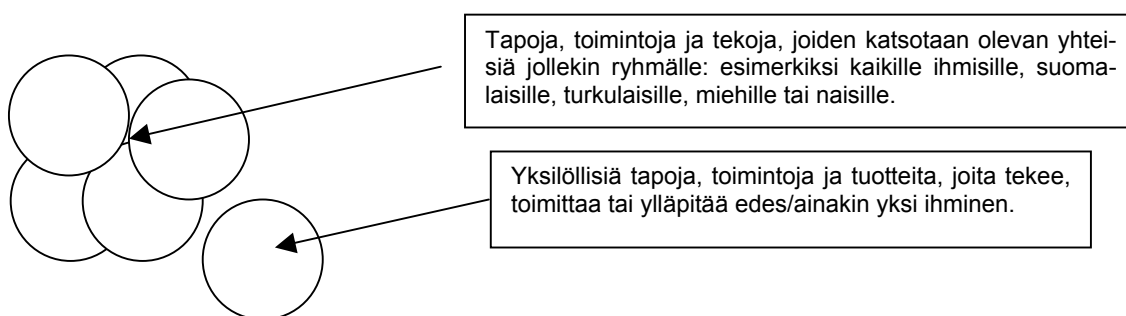
² Kestävä kehityksen eri osa-alueisiin ja niihin liittyviin ilmiöihin ja määritelmiin voi tutustua tarkemmin eTieto–hankkeen väliraportissa *Kestäkö tietoyhteiskunta. Käsiteanalyysi ja alustavia arvioita* (Heinonen, Hietanen, Kiiskinen & Ruohonen 2003).

henkilöautotiheyden kasvun taantuminen 1990-luvulla (Hietanen et al. 2002), energia- ja materiaalihokkuuden asteittainen kasvu aina 1970-luvulta asti (Hoffrén 2002) sekä nk. irtikykytyminen. Irtikytkennällä tarkoitetaan sitä, että bruttokansantuote ja tuotanto voivat kasvaa (ja ovat esimerkiksi Suomessa myös kasvaneet) ilman että saastuminen olisi kasvanut samaa tahtia. Irtikytkentä näkyy Suomessa varsinkin vertailtaessa bruttokansantuotteen ja kasvihuonekaasujen kehityskulkuja. (Kaivo-oja & Haukioja 2002) Näyttäisi myös siltä, että nämä suosittuisat trendit olisivat olleet voimistumaan päin aivan 1990-luvun loppuvuosina (Hoffrén 2002). Toisaalta on myös niin, että suomalaiset kuluttavat vuosi vuodelta enemmän energiaa ja luonnonvaroja. Suomalaisten kokonaismateriaalin ja -energian kulutus on kasvanut tasaisesti 1970-luvulta lähtien. (Ympäristöministeriö 2000) Mitään todellista kestävästä kehityksestä ei siis näyttäisi tapahtuneen suotuisista trendeistä huolimatta. Mistä nämä eri suuntaiset kehityskulut johtuvat? Yksi vastaus on se, että tietoyhteiskuntaan ei ole sellainen paratiisi, jossa ihmiset voisivat kuluttaa ja tuhlailla mielin määrin ilman että se samalla rasittaisi ympäristöä. Edes huipputeknologia ei ole kyennyt paikkaamaan tietoyhteiskunnan kansalaisten – vai pitäisikö sanoa kuluttajien - kestämatöntä elämäntyyliä.

Muun muassa näistä syistä kestävästä kehityksen keskiöön nousevat arvot ja elämäntavan muutokset – ilmiöt, joihin voidaan vaikuttaa kulttuurisilla tekijöillä. Kulttuurisen osaamisen ja uuden itseymmärryksen kehittyminen ja heijastuminen ihmisten kulutustottumuksiin tulee pitkälti ratkaisemaan tietoyhteiskuntien kestävästä kehityksestä toteutumisen. Tietoyhteiskuntien kansalaisten on opittava arvostamaan muutakin kuin rahaa ja tavaraa – sekä omaksuttava ja hyödynnettävä laajassa määrin erilaisia tietoyhteiskunnan mahdollistamia etäläsnäolon ja virtuaalisuuden tapoja, kuten e-palveluita, etätöitä ja etäoppimista (erilaisia etäläsnäolon sovellutuksia). Myös digidemokratian ja kansalaisyhteiskunnan (osallistumisen) kehittymisellä on suuri merkitys tietoyhteiskunnan tulevalle kehitykselle. (Hietanen & Heinonen 2002)

2.2. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys

Tietoyhteiskunnan sosio-kulttuurisen kestävyuden hahmottaminen ei ole ollut eTieto-hankkeen helpoin tehtävä. Ongelmana on ollut muun muassa kulttuurikäsitteen monitulkintaisuus ja epämääräisyys. Kulttuuri nimittäin voidaan ymmärtää hyvin laajasti siten, että kaikki inhimillinen – niin hyvä kuin pahakin ja niin aineellinen kuin aineetonkin – on kulttuuria. Toisaalta kulttuurilla tarkoitetaan monissa yhteyksissä jokseenkin samaa asiaa kuin taiteella. eTiedossa tarkastelun ja määrittelyn perustana ja lähtökohtana on käytetty analogiaa biologiasta tuttuun biosfääriin käsitteeseen, jolla tarkoitetaan planeettamme elonkehää eli kaikkea elollista, mitä maapallolla elää. Myös kulttuurit muodostavat eräänlaisen kulttuurisfäärin, joka pitää sisällään kaiken inhimillisen toiminnan: ihmisten toiminnan ja tämän toiminnan tietoiset ja tiedostamattomat niin aineelliset kuin aineettomatkin jäljet ja seuraukset (kaiken artefaktisen). Edelleen voimme ajatella, että kulttuuri muodostuu ihmisyksilöiden yhteisinä pitämistä suurempiin tai pienempiin ryhmiin tai alueisiin kytkeytyvistä tai joillekin yksilöille erityisistä osa-alueista.

Kuva 1. eTieto-hankkeessa kulttuurin on katsottu sisältävän (menneitä ja nykyisiä) ihmisyksilöiden yhteisinä pitämiä suurempiin tai pienempiin ryhmiin tai alueisiin kytkeytyviä tai joillekin yksilöille erityisiä toimintoja, tuotteita, traditioita, maailmankuvia, elämänkatsomuksia ja uskomuksia.

Yllä esitettyjen luonnehdintojen perusteella voidaan sanoa, että kulttuurisesti kestävä kehityksen tavoitteena on ensisijaisesti moninaisuuden (nk. kulttuurisen moniäänisyyden) edistäminen. Käytännössä tämän tulisi tapahtua sekä yksilöllisellä tasolla että yhteisöissä. Aivan kuten biologisen kestävyuden kohdalla kestävä kehityksen tavoitteena ei ole biologisen diversiteetin teennäinen lisääminen sen paremmin kuin vähentäminen, niin ei myöskään kulttuurin kestävä kehityksen tapauksessa tavoitteena voi olla sen paremmin hidastaa kuin nopeuttaakaan kulttuurin luonnollista muuttumista. Esimerkiksi muutos keräily-yhteiskunnasta, maatalous- ja teollisuusyhteiskunnan kautta informaatioyhteiskuntaan ei siis ole tarina kulttuurin tuhoutumisesta, vaan päinvastoin merkki kulttuurin elinvoimaisuudesta ja luonnollisesta muutosprosessista. Terve kulttuurinen moniäänisyys varmistetaan parhaiten huolehtimalla siitä, että kulttuuri systeeminä säilyy elinvoimaisena ja uusiutumiskykyisenä.

Kulttuurin kestävyuden kannalta oleellista on myös se, määritetäänkö kulttuuri ja kestävyys yhteisön vai yksilön kautta. Perinteisesti kulttuuri ja kestävyys on määritelty yhteisön hyvän ja tavoitteiden kautta, jolloin yksilöiden tarpeita ja näkökulmia ei aina ole riittävästi huomioitu.

Tämän hetken tärkeimpiä antropologisia ja etnologisia keskusteluja käydään muun muassa kulttuuri-käsitteen muutoksesta. Keskustelu alkoi jo 1980-luvulla ja se liittyi laajempaan paradigman muutokseen. (Anttonen 1999, 197) Kulttuurimääritelmien klassikkona pidetään Edward B. Tylorin määritelmää vuodelta 1871:

Kulttuuri on monimutkainen kokonaisuus, joka sisältää kaikki ne tiedot, uskomukset, opit, moraalisaännöt, lait, tavat ja muut taidot ja käytänteet, jotka ihminen yhteisön jäsenenä hankkii. (Edward B. Tylor Anttonen 1999, 198 mukaan)

Tämä määritelmä on ollut myöhemmin lukuisten määritelmien perustana ja siltä pohjalta kasvaneessa keskustelussa kehittyneitä kulttuurin käsitettä voidaan luokitella totalistiseksi tai sosiokulttuuriseksi: kulttuuri ymmärretään yhteisön elämäntavan kokonaisuudeksi – mukana ovat niin kulttuurin henkiset, aineelliset kuin sosiaalisetkin puolet. Nämä kulttuurin määritelmät korostavat kulttuurin yhteisöllisyyden ja ei-biologisuuden (kulttuuria ei peritä, vaan se opitaan) lisäksi myös kulttuurin merkitystä sopeutumisen välineenä. (Ibid. 198 – 199)

Keskeistä on kulttuurin käsittäminen koherentiksi eli yhtenäiseksi. Tämän kulttuurisen koheesion on katsottu syntyneen sekä ulkoisten että sisäisten tekijöiden vaikutuksesta. Sisäisistä tekijöistä on perinteisesti eroteltu kaksi käsitteellistä mallia: orgaaniset (Spencerin, Durkheimin ja Radcliffe-Brownin biologiset analogiat) ja lingvistiset (Boas, Sapir, Benedict ja Lévi-Staruss). Ulkoisista tekijöistä voidaan mainita ympäristö ja erilaiset kulttuurin ekologiset analyysit (esim. Steward). (Ibid., 199) Näille kaikille näkemyksille on ominaista kulttuurin näkeminen tietynä, sen kaikkien, alueellisesti tai johonkin ryhmään kuulumisen perusteella, määritettyjen jäsenten jakamana (mahdollisesti jopa esineellistyneenä) kokonaisuutena, jolla katsotaan olevan homogeeninen, aito, alkuperäinen ja staattinen ytimensä eli essentiansa. Tällainen kulttuurin käsitteen määrittäminen on monissa tuoreemmissa kulttuurin tutkimuksen kirjoituksissa todettu niin empiirisesti kuin teoreettisestikin ongelmalliseksi. (Ibid., 203-210)

Essentialisoimisen vastakohtana on todellisuuden monimuotoisuus ja monimutkaisuus. Kulttuuri-käsitteeseen liittyvien ongelmien on sanottu tulevan yhä akuutimmiksi sitä mukaan kun maailma kehittyy postmoderneihin suuntiin. Muun muassa Thomas Hylland Eriksen on kritisoinut klassista kulttuurimääritelmää, koska kulttuurien väliin asetetut rajat ovat olleet enemmän tai vähemmän sattumanvaraisia, yhteisön sisäinen variaatio on niin suuri, että yhteisön jäsenten yhteisen kulttuurin määrittäminen on vaikeaa ja kaiken lisäksi yhteiskunnan ja arvojen muutos on niin nopeaa, ettei voida puhua samanlaisena jatkuvasta yhtenäisestä kulttuurista. (Eriksen 1993, 165-166; ks. myös Anttonen 1999, 205) Myös Warh H. Goodenough on todennut, että yleisen antropologian suurimpia kieleen ja kulttuuriin liittyviä virheellisiä käsityksiä on se, että ne koskevat koko yhteisöä ja kuuluvat koko yhteisölle. (Goodenough 1994, 265-268; ks. myös Anttonen 1999, 205-206)

Teoreettisesti hedelmällisempää on ajatella, että yhteisöllä ei ole kulttuuria yhdenmukaisena, monoliittisena kokonaisuutena, joka määrää jäsenten käyttäytymistä, vaan kieli ja kulttuuri ovat ihmisten aktiviteetteihin sidottuja. Ihmisillä, joita yhdistää tietty säännöllinen, yhteinen toiminta, on myös tietty yhteinen ymmärrys. Näin ollen yhteisön kulttuurisuus ei ole yhtenäinen kokonaisuus, joka määrää jäsenten käyttäytymistä, vaan erilaisen ymmärtämisen ja odotusten sekoitus, joka liittyy erilaisiin toimintoihin. (Anttonen 1999, 205)

Uudemmassa tutkimuksessa onkin lähdetty etsimään sellaista kulttuurin määritelmää, joka ei edellyttäisi a priori -oletusta jostakin tiettyyn alueeseen tai ryhmään sidotusta kulttuurin kokonaisuudesta. Tällaisen määritelmän muotoileminen on kuitenkin osoittautunut haasteelliseksi tehtäväksi. Keskeisiksi piirteiksi on nostettu jatkuva dynaaminen muutos ja heterogeenisuus. Kulttuuriset rajat on nähty luonnollisesti olemassa olevien sijasta kulttuurisina konstruktioina, joita on luotu muun muassa antropologisen ja etnologisen tutkimuksen avulla. Laajemmin ottaen rajojen luominen liittyy yleisesti poliittiseen toimintaan, josta tutkimuskaan ei kykene toimimaan irrallisena ja jossa kulttuurin avulla pyritään perustelemaan jonkin alueen tai ihmisryhmän tiettyjä oikeuksia. Kulttuurin tutkimuksen uutta paradigmaa voi kutsua muutokseksi staattisesta essentialisoinimisesta dynaamiseksi prosessiksi. (Ibid., 203-212; Keesing 1994)

Yksi mahdollisuus kulttuurin määrittelemiseksi on sen hahmottaminen yksilöiden toiminnan, variaation ja moninaisuuden kautta, mihin kirjoituksissaan viittaavat muun muassa antropologit Jack Goody, Roger M. Keesing ja Andrew P. Vayda. Yksilöiden vuorovaikutus oman ympäristönsä kanssa nousee tässä keskeiseksi. Ympäristöön ajatellaan sisältyvän niin muut ihmiset ja heidän ajatuksensa kuin aineellinen ympäristökin. Kyseessä on siis ihmisyksilöiden ja heidän ympäristönsä välinen vuorovaikutus, jossa aineelliset ja aineettomat ilmiöt kutoutuvat toinen toisiinsa ja muodostavat moniulotteisia verkostoja, joiden yksi ulottuvuus on aika. Tässä verkostossa muuttuvat kaikki siinä mukana olevat eli niin ihmisyksilöt, heidän käsityksensä heistä itsestään ja heidän ympäristöstään, kuin heitä ympäröivä ympäristökin. Näkemys on yhdenmukainen sen kanssa, että kulttuuri on dynaaminen, heterogeeninen ja rajaton prosessi, jossa niin aineelliset kuin aineettomatkin elementit kietoutuvat toisiinsa tasaveroisina. (Siivonen 2002a, 70-73; Siivonen 2002b, 48-49; Goody 1994, 250-260; Keesing 1994, 301-303; Vayda 1994, 320-326)

Kulttuurista voi kuitenkin löytää myös tavanomaisuutta, staattisuutta ja homogeenisoivia piirteitä (Borofsky 1994, 313, ref. Sanjek 1991, 622; Goody 1994, 251), jotka kuitenkin ovat alistaisia perustaltaan rajattomalle, dynaamiselle ja heterogeeniselle kulttuurin prosessille. Tällaisessa yhteydessä tärkeiksi nousevat analyysimallit, jotka auttavat hahmottamaan näitä rajaavia, homogeenisoivia ja ajallisesti pysäyttäviä kulttuurisia ilmiöitä. (Siivonen 2002a, 72-73; Siivonen 2002b, 49; vrt. Keesing 1994, 309-310) Tämä perustaltaan heterogeeninen, dynaaminen ja rajaton kulttuuri, johon kulttuurisesti luodaan homogeenisuutta, staattisuutta ja rajoja määrittää tässäkin hankkeessa sovellettua kulttuurin käsitettä. Määritelmä on sopusoinnussa sen kanssa mitä luvun alussa on sanottu kulttuurin käsitteestä ja täsmentää sitä.

Edellä esiteltyyn laajaan kulttuurin käsitteestä käytyyn keskusteluun liittyen tämänhetkisen näkemyksen mukaan antropologien ja muiden kulttuurin tutkijoiden nähdään siis itsekin muokkaavan tutkimiansa yhteisöjen kulttuuria. Ymmärrämme, että tutkija ei käy neutraalina keräämässä objektiivista tietoa holistisesta ja homogeenisesta vieraasta kulttuurista, vaan vaikuttaa omalla läsnäolollaan sekä dynaamisesti kenttätötilanteisiin että myös tulkitsee aineistonsa omien kulttuurisesti värityneiden "silmälasiensa" läpi. Tämän lisäksi kaiken kaikkiaan kulttuurin tutkijoiden nähdään vaikuttaneen siihen, että on olemassa käsitys essentialistisesta, omintakeisesta alueeseen tai ryhmään sidotusta kulttuurin kokonaisuudesta. Tämä käsitys puolestaan on alkanut elää omaa elämäänsä erilaisissa yhteyksissä eri puolilla maailmaa. (Anttonen 1999, 200, 210-212, ks. myös esim. Borofsky 1994, 245; Ehn 1992, 6-7)

Kulttuurin käsitettä käytetäänkin esimerkiksi maakuntaohjelmissa ja aluestrategioissa essentialistisessa ja esineellistetyssä merkityksessä. Näissä yhteyksissä kulttuuri näyttää yleensä tarkoittavan konkreettisia asioita, kuten kulttuurimaisemaa, kulttuurihistoriallisesti arvokkaita

rakennuksia, kansanperinnettä ja taiteen eri lajeja. Tällöin kulttuurin avulla toivotaan alueiden erottuvan toisistaan ja saavan lisää elinvoimaa yritystoimintaansa, jolloin kulttuuria joko tuotetaan myytäväksi esineiksi ja palveluiksi tai kulttuuri saatetaan nähdä yritteliäisyyttä lisäävänä paikallisten ihmisten ominaisuuksina; esimerkiksi yhteisöllisyytenä ja omintakeisina tietoina ja taitoina. (Siivonen 2002c, 39 – 40) Kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys näkökulmasta tällöin on riskinä se, että kulttuuri määritellään vain taloudellisesti ja poliittisesti tuotettavissa olevien osa-alueittensa näkökulmasta. Tällöin kulttuurista tulee raaka-aine tai tuotantopanoksena – taloudellisen kasvun ja yhteiskuntakehityksen resurssi. Jos kulttuurin kehittämishankkeet suunnataan näihin päämääriin, voivat kulttuurin muut, yhteisöllisesti ja yhteiskunnallisesti huomattavasti tärkeämmät osa-alueet joutua ahtaaseen asemaan.

Taloudellisesta hyötynäkökulmasta, yhdistettynä kulttuurisesti kestävä kehitys ajatukseen, merkittäviksi nousevat myös sellaiset kysymykset kuin että kuka saa määritellä alueellisen kulttuurin sisällön, kuka saa myydä kulttuuria ja kuka omistaa kulttuurin ja missä määrin kulttuuriin elimellisesti kuuluvien kulttuuristen toimijoiden – siis ihmisten – kaupallistaminen on estettävissä kulttuuria taloudellisesti hyödynnettäessä (Siivonen 2002c, 37 – 48).

2.3. Identiteetti

Jos on hankalaa määritellä lyhyesti mitä on kulttuuri ja kulttuurisesti kestävä kehitys, niin yhtä lailla hankalaa on rajanveto sosiaalisen ja kulttuurisen toiminnan ja kestävyuden välillä. Tässä tarkastelussa lähtökohtana on pidetty kulttuurisfäärin käsitettä - josta puolestaan seuraa, että kaikki sosiaalinen on kulttuuria. Tiettyssä mielessä erottelussa on kyse kokoluokasta sekä toisaalta kokonaisuuden ja sen osien välisestä suhteesta. Kuten biosfääri koostuu ekosysteemeistä ja ekosysteemit puolestaan lajeista ja yksilöistä, niin myös kulttuurin ilmiöt ovat laajan kokonaisuuden ominaisuuksia – ja sosiaaliset ryhmät sekä sosiaalinen toiminta kulttuurisysteemien osia. Tiettyssä hedelmällisessä mielessä sosiaalinen toiminta voidaan myös rajata ihmisten yhdessä olemisen tapoihin. Näin määriteltynä sosiaalisesti kestävä kehitys liittyy ennen kaikkea ihmisten yhdessä olemisen (yhteisöllisyyden) tapoihin, joilla toisaalta on myös kulttuurinen ulottuvuutensa. Tästä näkökulmasta sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden keskiöön nousee myös identiteetin käsite: sosiaalinen ja kulttuurinen toiminta ja yhteisöllisyys rakentuvat pitkälti yksilöiden ja ryhmien identiteetin muodostamisen, kehittämisen ja vahvistamisen ympärille.

Keskeistä identiteetissä on yksilön tai ryhmän minuus tai omakuva, mutta tämä ei kuitenkaan määritelmänä ole riittävän kattava. Identiteetin käsitteellä liimataan toisiinsa elämän ja olemisen kannalta merkittäviä voimia ja vaikuttimia. Identiteetillä muun muassa viitataan johonkin, mikä on samanaikaisesti merkittävän yksilöllistä, mutta kuitenkin perustavalla tavalla yhteisöllistä. Edelleen identiteetillä viitataan johonkin, mikä on pysyvää mutta kuitenkin muuttuvaa ja sillä viitataan meille kaikille yhteiseen ja samalla persoonallisesti erottavaan. Edelleen identiteetillä liitetään yhteen ihmisen kaltaisen olennon erilaisia olemassaolon tapoja, kuten henkisyys, kehollinen ja situationaalinen olemassaolo (Rauhala 1983, 25 ja Rubin 2000, 40 – 46).

Kun identiteettiä pidettiin aikaisemmin kiinteänä ja muuttumattomana, ymmärretään se nyttemmin liikkuvaksi ilmiöksi, joka ei koskaan ole lopullinen, vaan muodostuu jatkuvassa prosessissa. Stuart Hall erottelee identiteetistä kolme erilaista oppihistoriallista näkemystä (Anttonen 1999, 235 – 237, ref. Hall 1992, 275-277):

- Valistusajan identiteetti –käsitte: Valistusajan käsite yksilön identiteetistä oli erittäin individualistinen. Sen mukaan ihminen oli täysin yhdentynyt, järkevä, tiedostava ja toimiva yksilö, jolla oli syntyessä ilmaantunut ja oleellisesti samana koko elämän ajan säilyvä sisäinen ydin, henkilön identiteetti.
- Sosiologinen identiteetti –käsitte: Sosiologisen käsityksen mukaan subjektin sisäinen ydin ei ole autonominen ja itseriittäinen. Sen sijaan käsite itsestä muodostuu suhteessa merkittäviin toisiin. Identiteetti muodostuu itsen ja yhteiskunnan välisessä interaktiivisuudessa.

ossa. Yksilöllä on oma todellinen minänsä, mutta se muodostuu ja modifioituu jatkuvassa dialogissa ulkopuolisten kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoamien identiteettien kanssa. Näin ymmärrettynä identiteetti vakauttaa yksilöitä ja kulttuurisia maailmoja, jolloin molemmat ovat vastavuoroisesti enemmän yhdenmukaisia ja ennustettavissa olevia.

- Postmoderni identiteetti –käsitelmä: Postmoderni subjekti-käsitys perustuu näkemykseen identiteeteistä vaihtelevina, fragmentaarina ja useista, vastakkaisista ja ratkaisemattomista identiteeteistä muodostuneena. Koko identifikaatioprosessi, jonka kautta projisoimme itseämme kulttuuriin identiteetteihimme, on tullut avoimemmaksi, vaihtelevammaksi sekä myös ongelmallisemmaksi. Tämän seurauksena postmodernilla subjektilla ei ole määrättyä essentiaalista ja pysyvää identiteettiä.

Oheiset määritelmät ja luonnehdinnat muodostavat identiteetin käsitteestä varsin ristiriitaisen kuvan. Ensinnäkin identiteetin voi ymmärtää yksilön tai ryhmän minuudeksi tai omakuvaksi. Toisaalta identiteetillä tarkoitetaan myös jotakin yhteisöllistä – ikään kuin vain osa identiteetistämme olisi meidän omaamme ja loput meidän ulkopuolellamme – ikään kuin olisimme kasvaneet identiteeteiltämme yhteen muiden ihmisten kanssa. Identiteetillä tarkoitetaan myös jotakin sellaista, joka pysyy muuttumattomana läpi ihmisen elämän ja jopa historian aikakausien – vaikka samanaikaisesti ymmärretään, että yksilön identiteetti muuttuu hänen kasvaessaan ja eläessään lapsuudesta aikuisuuden kautta vanhuuteen – ja vaikka ymmärretäänkin, että aikalaisidentiteetti muuttuu myös ajassa: isoäidin ja tyttärenpojan maailmankuvat ja identiteetit ovat varsin erilaisia.

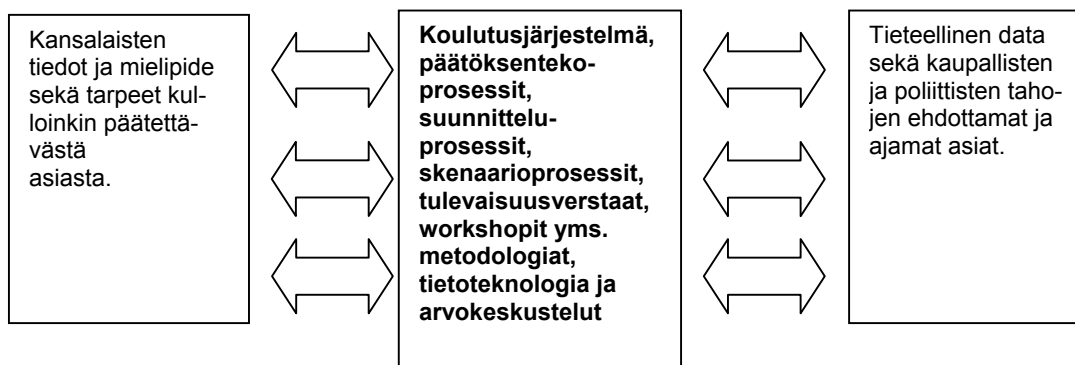
Lauri Rauhala (1983, 25) jakaa ihmisen olemassaolon perusmuodot kolmeen:

1. tajunnallisuuteen (psykkis-henkinen olemassaolo)
2. kehollisuuteen (olemassaolo orgaanisena tapahtumisena) ja
3. situationaalisuuteen (olemassaolo suhteessa ympäröivään todellisuuteen)

Rauhalan mukaan ihminen realisoituu näissä kolmessa perusmuodossa. Siksi näiden kolmen olemisen perusmuodon voidaan ajatella olevan myös ihmisen identiteetin kolme ulottuvuutta – eli kolme erilaista, mutta samanaikaisesti vaikuttavaa ja olemassa olevaa identiteetin tasoa (Rubin 2000, 43). Näiden olemassaolon kolmen perusmuodon osalta voidaan pohtia, miten eläminen tietoyhteiskunnassa identifioituu.

2.4. Sosiaalisesti kestävä teknologia ja sosiaalinen *high tech*

Kehittämisen- ja tutkimustoiminta synnyttää koko ajan uutta tietoa, joka vaikuttaa kaupallisten tuotteiden, poliittisten uudistusten ja yhteiskunnallisten organisaatioiden kautta tavallisten ihmisten arkipäivään. Teledemokratian ihanteena on, että tavalliset kansalaiset (kuluttajat ja poliittisten päätösten kohteet) voisivat itse osallistua suunnitteluun ja päätöksentekoon. Mutta miten enemmän tai vähemmän asiaa tuntemattomien maallikoiden voisi olla mahdollista tehdä järkeviä päätöksiä esimerkiksi bioteknologian suhteen, kun näiden asioiden ymmärtäminen ja hallitseminen on asiantuntijoillekin lähes ylivoimaista? Edes tutkijat eivät koe hallitsevansa informaatiovuorta – miten maallikon aika ja taidot voisivat siihen riittää? Ongelmana on yhdellä tavalla näkemyksellisen/ arvosidonnaisen tiedon muokkaaminen toisella tavalla arvosidonnaiseksi.

Kuva 2. Kansalaisten, poliitikkojen, tiedon tuottajien ja teknologian rakentajien välissä on sosiaalisia prosesseja, jotka sovittavat eri eturyhmien intressit yhteen. Nämä ”sosiaaliset koneet”, voivat toimia paremmin tai huonommin.

Ihminen kohtaa teknologian erilaisten katkaisijoiden, kahvojen, rattien, käyttöliittymien ja portaalien välityksellä. Koneissa on vaikutuskohtia, joihin käyttäjä voi vaikuttaa ja koneita käytetään/ohjataan näiden vaikutuskohtien avulla. Myös suunnittelu- ja päätöksentekoprosessit (aineettomat eli amateriaaliset koneet), aivan kuten materiaalisetkin koneet, voidaan rakentaa niin, että vaikutuskohdat ovat mahdollisimman käyttäjäystävällisiä. Päätöksentekoprosessin ”käyttäminen” edellyttää myös tietoa, jonka senkin tulisi olla käyttäjäystävällistä. Teknologian ja tulevaisuuden tutkimuksen yhteinen tavoite yhteisöllisyyden ja kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa voisi siksi olla päätöksentekoprosessien ja tiedon muokkaamisessa sellaisiksi, että suunnittelu ja päätöksenteko tapahtuisivat mahdollisimman moniäänisesti (demokraattisesti) ja kitkattomasti. (Hietanen 2001)

Tulevaisuudessa **sosiaalisella high techillä** (*social high tech*), kuten päätöksenteko- ja suunnittelujärjestelmillä (amateriaalisilla koneilla) ja niiden tuottamiseen liittyvällä teknologialla (materiaalisilla koneilla/sosiaalisesti kestäväällä teknologialla) ja näihin liittyvällä osaamisella on yhä suurempi yhteiskuntapoliittinen ja myös taloudellinen merkitys (Hietanen 2001).

Tässä raportissa, KULTAKE-hankkeessa (Varsinais-Suomen kulttuuritoimen tutkimus-, arviointi- ja kehittämishankkeessa), kulttuurin kestäväen kehityksen, aluekehittämisen ja talouselämän yhteensovittaminen on puettu seuraavanlaisen kestäväen kehityksen periaatteen muotoon:

Ei pidä kysyä miten kulttuuri voisi paremmin tukea aluekehittämistä ja taloudellista kasvua – vaan toisinpäin: miten aluekehittäminen, teknologia ja taloudellinen toiminta voisivat paremmin tukea ja kehittää kulttuuria?

Sosiaalisen high techin käsitteeseen liittyy vahvasti se ajatus, että kulttuurilla ei paikata teknologian ja aluekehittämisen ongelmia, vaan teknologialla, taloudellisella toiminnalla ja aluekehittämisellä tulisi paikata kulttuurisen ja sosiaalisen kestäväyden (hyvinvoinnin) ongelmia. Jos aluekehittäjät, teknologiainnovaattorit ja yritys-elämä onnistuvat ratkaisemaan kulttuurisen ja sosiaalisen kestäväyden todellisia ongelmia ja tarpeita, niin näillä tuotteilla on myös mahdollisuus kehittyä kansainvälisesti merkittäviksi vientituotteiksi. Tämä on käyttäjälähtöisen tuotekehityksen taloudellISRationaalinen ydin.

3. VARSINAIS-SUOMEN KULTTUURITOIMEN TUTKIMUS-, ARVIOINTI- JA KEHITTÄMISHANKE (KULTAKE)

3.1. Itse tehty

Tulevaisuuden tutkimuksen seuran Turun toimintaryhmä ja siitä erityisesti prof. emerita Ulla Suojanen, Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Varsinais-Suomen taidetoimikunta sekä Raision kirjasto- ja kulttuuritoimi järjestivät Raision kirjastossa marraskuussa 2001 Itse tehty –seminaarin ja –näyttelyn.

Idea seminaarista ja näyttelystä tuli Tulevaisuuden tutkimuksen seuran Turun toimintaryhmältä. Kevään 2001 aikana järjestetyissä keskustelutilaisuuksissa seuran jäsenet päätyivät korostamaan kolmea yhteiskunnallisesti keskeistä teemaa:

1. ekologisesti ja sosiaalisesti kestävään kehitykseen
2. identiteetin/minoisuuden määrittelytärkeyteen ja
3. yhteiskunnallisen muutoksen tarkasteluun/hallintaan.

Itse tekemisen teeman nähtiin yhdistävän nämä kaikki osa-alueet. Itse tekeminen on vaihtoehto valmiiden tuotteiden ostamisen kertakäyttökulttuurille. Tällä tavalla itse tekeminen toteuttaa kestävä kehityksen ekologisen vaatimuksen. Omin käsin tekemisen nähtiin myös olevan tärkeä osa identiteetin muodostumista: tekemällä ja muovaamalla ulkomaailmaa rakennan myös itseäni. Itse tekemällä olen aktiivinen – ja aktiivinen ihminen ei niin helposti syrjäydy. Tällä tavalla itse tekeminen ja käden taidot toteuttavat myös kestävä kehityksen sosiaalisen vaatimuksen – identiteetin vahvistamisen sekä yhteiskunnallisen muutoksenhallinnan teeman.

Teemaa lähdettiin toteuttamaan Itse tehty –seminaarilla ja –näyttelyllä. Itse tehty seminaarissa oli alustuksia käsityön olemuksesta ja monista merkityksistä nyky-yhteiskunnassa. Käsityö valittiin itse tekemisen malliksi lähinnä siksi, että käsityön asema suomalaisissa kouluissa on vahva – ehkä vahvempi kuin missään muualla maailmassa: käsityö on Suomessa pakollinen oppiaine peruskoulussa, käsityöläisammatteihin valmistutaan ammatti- ja taidekorkeakouluista ja korkeakouluissa/yliopistoissa on myös käsityöalan professuureja. Ainakin käsityön näkökulmasta Suomessa on kansainvälisesti verrattuna vahva ja omaleimainen itse tekemisen kulttuuri. (Hietanen 2002a) Seminaari toimi samalla avajaistilaisuutena Itse tehty –näyttelylle, johon oli koottu ihmisten itse tekemiä töitä ja niihin liittyviä tarinoita.

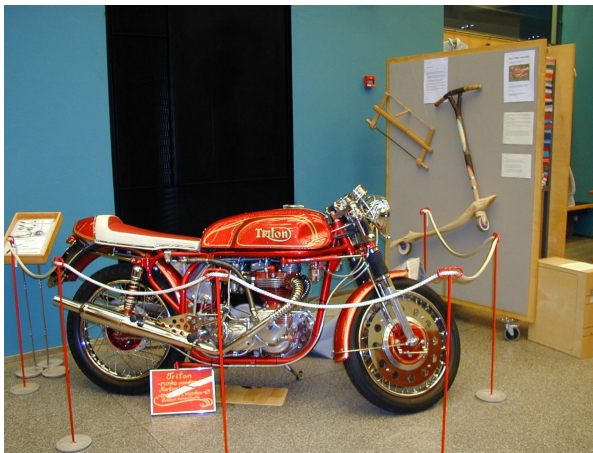
Itse tehty –seminaarin ja –näyttelyn viisautena ja opetuksena voidaan pitää sitä, että tietäminen ei yksinään riitä: pitää myös osata. Jos tieto ei johda osaamiseen, niin onko se edes aitoa tietoa? Ja toisin päin: ei riitä, että osaa, vaan tulisi myös ymmärtää ja tietää mitä tekee. *Taito-tietoyhteiskunnan* tavoitteena voidaankin pitää tiedon, taidon ja tarinan yhdistämistä.

Kuvainnollisesti ilmaistuna asia voidaan esittää myös niin, että ihmisen kädet voivat olla suuremmat kuin hänen aivonsa – ja vastaavasti aivot voivat olla suuremmat kuin kädet. Edelleen voidaan ajatella niin, että ihmisen identiteetti ja hyvinvointi on sitä parempi, mitä samankokoisemmat kädet ja aivot ovat. Tarina puolestaan tekee esineiden valmistamisen, taitamisen, ymmärrettäväksi ja oikeutetuksi. Tätä voidaan pitää *tietoyhteiskunnan kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen vision oleellisena osana*.³

³ Itse tehty –näyttely ja seminaari on raportoitu eTieto-hankkeen pilottiraporttina. Raportti löytyy osoitteesta www.tukkk.fi/tutu/etieto (Hietanen 2002a).

Itse tehty –näyttelyyn kutsuttiin lehti-ilmoituksilla ihmisten itse tekemiä esineitä ja niihin liittyviä tarinoita. Näyttelyyn osallistui 51 näytteilleasettajaa ja se sisälsi n. 150 esinettä. Näyttely oli esillä Raision kirjaston Aulagalleriassa 1. – 11.11.2001.

3.2. Kulttuurin tulevaisuusverstaat

Syyskuussa 2002 Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Varsinais-Suomen taidetoimikunta ja joukko yhteistyökumppaneita järjestivät sarjan eri toimijaryhmille suunnattuja kulttuurialan tulevaisuusverstaateja. Verstastyöskentelyyn kutsuttiin taide- ja kulttuurialan *toimijoita*.

Toimijaryhmittäin tulevaisuusverstaat järjestettiin seuraavasti:

- I Kulttuurihallinto, aluekehittämis- ja EU-toimijat 3.9.2002 (Turun kulttuurikeskus)
- II Koulutus, tutkimus ja taidekasvatus 5.9.2002 (Turun Taideakatemia)
- III Taiteen ja kulttuurin yhteisöt ja järjestöt 12.9.2002 (Tehdasteatteri)
- IV Taidepalvelujen tuottajat 16.9.2002 (Läsninvirastotalo)
- V Kulttuuriyritykset 19.9.2002 (Mauno Koivisto –keskus)
- VI Taiteilijat 26.9.2002 (Huhkon kartano)

Verstaat toteutettiin eri paikoissa ja kuhunkin niistä oli kutsuttu eri osallistujat. Kaiken kaikkiaan verstaasiin osallistui 79 varsinaissuomalaista kulttuurialan toimijaa siten, että kukin osallistuja osallistui vain yhteen verstaaseen edustaen siellä itsensä lisäksi myös tiettyä kulttuurialan toimijaryhmää. Osoitetiedot saatiin Varsinais-Suomen taidetoimikunnasta ja Varsinais-Suomen kulttuurituotannon osaamiskeskuksesta (Kulturo). Kutsukirjeitä lähetettiin sekä sähköpostilla että kirjeitse paperiversiona. Kutsuja lähetettiin useita satoja. Osoitetiedot olivat josakin määrin valmiiksi luokiteltuja, joten kulttuurialan toimijat kutsuttiin heti johonkin tiettyyn verstaaseen – mutta osallistujille annettiin myös mahdollisuus itsemäärittelyyn eli verstaan valitsemiseen. Kaikissa verstaissa käytiin läpi samat 16 kulttuurialan tulevaisuuskysymystä. Myös verstaiden rakenne toistui samankaltaisena joka kerta. Tällä tavalla pyrittiin keräämään kulttuurialan eri toimijaryhmien näkemyksiä samoihin kysymyksiin.

Tulevaisuusverstaat käynnistettiin aamukahvilla ja esittelemällä samalla KULTAKE–hanke kertomalla päivän ohjelmasta ja päivän aikana käytettävistä työtavoista. Hankkeen esite ja kysymyspaperi oli lähetetty kaikille ilmoittautuneille myös etukäteen sähköpostilla ja kirjeitse paperiversiona. Näin osallistujilla oli mahdollisuus valmistella omaa osuuttaan jo etukäteen.

Tämän jälkeen osanottajat jaettiin keskusteluryhmiin. Ryhmien tehtävänä oli vastata 16 tulevaisuuskysymykseen kirjallisesti. Ryhmätyö aloitettiin siten, että kukin osallistuja kävi ensin itsekseen ja lyhyesti läpi kysymyslistan. Tämän jälkeen ryhmä keskusteli yhdessä läpi kysymykset ja kirjoitti löytämänsä vastaukset yhteiselle vastauspaperille. Lounaan jälkeen ryhmien vastauspaperit kerättiin yhteen ja liimattiin työtilan seinälle. Tämän jälkeen osallistujat toimivat yksilöinä ja valitsivat jokaisen kysymyksen kohdalla omasta mielestään yhden hyvän (+) ja yhden huonon vastauksen (-). Tällä tavalla osallistujat arvottivat ryhmien vastaukset siten, että jokaista kysymystä kohtaan kertyi vastauksia, jotka olivat saaneet (+) merkkejä tai (-) merkkejä. Jäljelle jäi myös ”merkittömiä”, neutraaleja vastauksia. Joissakin vastauksissa oli myös sekä (+) että (-) merkkejä. Iltapäiväkahvin jälkeen (+) ja (-) merkin saaneet vastaukset käytiin läpi yhteisessä keskustelussa, jossa pohdittiin vastausten ja niiden saamien merkintöjen tarkoitusta.

Kulttuurin tulevaisuusverstaiden kysymysten muotoiluun osallistuivat Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Varsinais-Suomen taidetoimikunnan ja Kulturon (Kulttuurituotannon osaamiskeskus) edustajat. Kulttuurityöpajojen tulevaisuuskysymykset on esitetty liitteessä yksi ja ryhmien litteroidut vastaukset liitteessä kaksi.

3.3. Kulttuurin tulevaisuuskysymysten vastausten analysointi: kestävän kulttuurin kriteereitä ja kynnyksikysymyksiä

Tämän luvun alalukujen otsikoissa on ilmaistu kulttuurin tulevaisuusverstailla esitetyt kysymykset (ks. myös liite 1). Otsikoiden alla on lyhyesti tiivistetty verstaiden osallistujien kysymyksiin antamat vastaukset (ks. myös liite 2).

Tästä syystä seuraavissa kappaleissa esitetyt kulttuurin määritelmät voivat olla toistensa kanssa ristiriitaisia eivätkä määritelmät aina ole linjassa tämän raportin luvussa 2 esitettyjen määritelmien kanssa. Muun muassa kulttuurin laaja tulkinta (kaikki artefaktinen on kulttuuria) sekaantuu yhtenäen kulttuuripalvelujen kanssa – ja seuraavassa hetkessä kulttuurin käsitettä voidaan käyttää synonyymina taiteelle. Tämä tilanne johtuu siitä, että teksti seuraa uskollisesti tulevaisuusverstaissa käytyä keskustelua ja työryhmien muistiin kirjaamia asioita.

Tässä työssä ei ollut tavoitteena tulkita ja selkeyttää verstaissa käytyä keskustelua suhteessa esimerkiksi luvussa kaksi esitettyyn teoreettiseen pohdiskeluun. Sen sijaan tavoitteena on ollut etsiä suuria linjoja ja keskeisiä painotuksia vertaamalla erilaisten kulttuurialan toimijoiden näkemyksiä toisiinsa. Lukijalle jää siksi työläs ja suuri vastuu ymmärtää polveilevaa keskustelua ja ajatuskulun siirtyilyä yhdestä tulkinnasta toiseen ja taas takaisin.

Keskustelu on seuraavissa kappaleissa tiivistetty nk. jännitejanoihin ja jatkumoihin, jotka kertovat siitä, miten kulttuurin erilaiset määritelmät ja toiminnan tasot näkyvät keskustelussa. Jännitejanat ja jatkumot ovat eräänlaisia mielipidejakaumia; keskustelun esille nostamien kulttuuristen ilmiöiden ääripäitä, joissa on toivottavasti hedelmällisiä yhtäläisyyksiä myös aiemmin luvussa 2 esitettyihin kulttuurin määritelmiin, jaotteluihin, rakenteisiin ja ilmiöihin.

3.3.1. Mitkä kulttuuripalvelut pitäisi olla kaikkien saatavilla?

Ryhmiä (+) merkillä arvottamissa vastauksissa korostuvat kirjastot, koulut, vuorovaikutustaidot, itseilmaisu, osallistuminen, nauttiminen, teatteri, kulttuurikasvatus, kulttuuri koulujen ja iltapäiväkerhojen toiminnassa, taiteen perusopetus, vapaa sivistystyö, taidemuseot, harrastusmahdollisuudet (myös lapsille ja erilaisille erityisryhmille), kulttuuritarjonta erilaisissa laitoksissa, konsertit, kieli, maaseutumuseot, alueellisten vahvuuksien huomioiminen, henkistä kasvua ja virkistystä tukevat palvelut sekä mahdollisuus tutustua eri kulttuurimuotoihin luontevana osana arkipäivää.

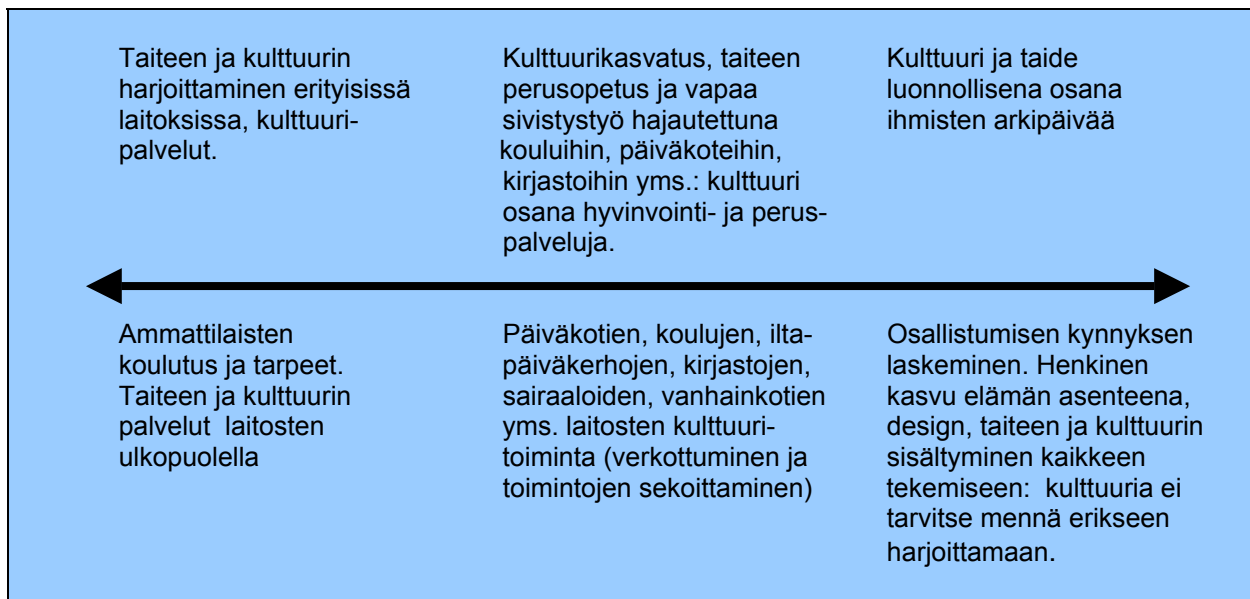
Vastaavasti (-) merkillä arvoitettiin Helsinki-keskeisyys, taidepiirit, joukkoviestintä, mahdollisuus tehdä asioita/toteuttaa itseensä tilassa yhteiskunnan tuella, mahdollisuus hankkia tietoa, ilmaiset kulttuuripalvelut, kaikkien saatavilla olevat palvelut, paikallista identiteettiä kehittävät museot, kriittikkipalvelut ja oman paikkakunnan vahvuuksien esille tuominen. Miinusmerkkejä keränneiden vastausten tulkitseminen on kuitenkin melko hankalaa. Arvottamiseen lähdeittäessä osallistujille annettiin seuraavanlainen ohje:

Valitkaa jokaisen kysymyksen kohdalla yksi vastaus, jolle annatte miinuksen – ja yksi vastaus, jolle annatte plussan. Ajatelkaa vaikka, että olette kulttuurialan päättäjät – ja että tilanne on niin hieno, että rahaa riittää lähes kaikkeen. Voitte toteuttaa kaikki toiveet – paitsi yhden. Yksi haakemus on hylättävä; yhdelle vastaukselle on annettava miinus. Toisessa ajatusleikissä tilanne on päinvastoin. Rahaa ei ole juuri yhtään. Kaikista toivotuista asioista voitte toteuttaa vain yhden: mille vastaukselle annatte plussan?

Tästä kysymyksenasettelusta johtuen miinusvastaukset (-) ovat monitulkintaisia: toisinaan miinusmerkkejä on jaettu siksi, että ajatusta pidetään huonona. Toisinaan vastaukset kertovatkin siitä, että jokin asia on jo niin hyvällä tolalla, että siihen ei kannata uhrata viimeisiä lantteja. Esimerkiksi museotoiminnan miinukset kertovat tästä: museoita ei sinänsä vähätelty, eikä niiden merkitystä kulttuuriperinnön säilyttäjänä ja identiteetin kehittäjänä – mutta museotoiminnan katsottiin jo olevan aikamoisen hyvällä tolalla.

Oman ongelmansa vastausten arvottamiselle toi myös se, että ryhmät olivat yhdistäneet vastauksiinsa useita eri ajatuksia yhteen ja samaan ”ranskalaiseen viivaan”. Tällöin on joissakin tapauksissa hankala tietää mille ajatukselle plussat ja miinukset on jaettu. Esimerkiksi verstaassa 2 eniten miinuksia keräsi vastaus, jossa puhuttiin mahdollisuudesta tehdä asioita/toteuttaa itseään tilassa. Samankaltainen vastaus sai yleensä muissa ryhmissä korkeita plusarvoja – ja itse asiassa myös verstaassa 2 toiseksi eniten (+) merkkejä keräsi vastaus, joka korosti ihmisen itse mukana toiminnassa olemista. Ristiriitaiselta kuulostava lopputulos selittynee sillä, että (-) tapauksessa osallistumiseen oli liitetty ajatus yhteiskunnan tuesta. Holhousta ja yhteiskunnallisesti tuettua osallistumista ei kaivattu (verstaan loppukeskustelun näkemys asiasta).

Yleisarviona kysymyksen yksi vastauksista voidaan sanoa, että vastaukset hajaantuivat melko lailla ja sisälsivät myös ristiriitaisuuksia. Vastausten ja loppukeskustelun punainen lanka voitaneen kuitenkin pukea seuraavanlaisen jännitejanan muotoon:

Kuva 3. Kulttuuri ja taide jäsentyvät suureksi jatkumoksi taiteen erityisopetuksesta kulttuurin yleissivistuksen kautta arkielämän luonnolliseksi osaksi. Arkielämän tasolla osallistumisen kynnyksen on olematon – erityisopetuksessa osallistuminen edellyttää erityiskykyä. Kulttuurin kestävä kehitys näkökulmasta hedelmällinen tavoite on kulttuurisen osallistumisen kynnyksen laskeminen mikä voi tapahtua esimerkiksi kulttuuri-, koulutus- ja sosiaalipalveluja toisiinsa sekoittamalla: tuotetaan kulttuuripalveluja kouluissa, vanhainkodeissa, sairaaloissa, työpaikoilla jne. ja päinvastoin – koulutus- ja sosiaalipalveluja kirjastoissa, museoissa, teattereissa jne.

Vastauksissa toistuu osallistuminen, itseilmaisuus ja toiminnassa mukana oleminen - eräänlainen aktiivinen kulttuurikansalainen. Rajaa esiintyjien ja yleisöjen välillä haluttiin madaltaa. Myös koulujen ja kirjastojen asemaa kulttuurikasvatuksessa korostettiin merkittävässä määrin lähestulkoon jokaisessa verstaassa. *Etenkin kirjastojen katsottiin olevan kulttuurisia keskittymiä.* Museoiden asema oli kaksijakoinen. Toisaalta korostettiin museoiden merkitystä varsinkin maaseudun pienillä paikkakunnilla – toisaalta kulttuuritoiminta kotiseutuyhdistyksinä ja kulttuuriperinnön kantajana sai myös (-) merkkejä: kulttuurin haluttiin olevan dynaamisempaa ja toiminnallisempaa. Merkittäväksi tulemaksi nousi myös kulttuuritoiminnan hajauttaminen pois erityislaitoksista: päiväkoteihin, kouluihin, ilta-päiväkerhoihin, sairaaloihin, vanhainkoteihin ja työpaikoille. Museoiden, teattereiden, konserttien ja muun kulttuuritoiminnan toivottiin jatkautuvan ihmisten luo – ja myös koulujen ja päiväkotien yms. toimijoiden toivottiin yhä enemmän vierailevan taide- ja kulttuurilaitoksissa.

3.3.2. Millä tavoin kulttuuri lisää ihmisen osallisuutta?

Tällä kysymyksellä etsittiin kulttuurin ja taiteen positiivisia vaikutuksia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen – kuitenkin ilman, että otetaan kantaa tai väitetään, että kulttuuri näin tekisi – tai että sen edes pitäisi näin tehdä.

Tämän kysymyksen kohdalla vastauksissa ja keskusteluissa korostui kulttuurin rooli suvaitsevaisuuden kasvattajana. Kulttuurin ei yleensä ymmärretä sisältävän samanlaisia strategisia intressi- ja eturistiriitoja kuin esimerkiksi talouden ja teknologian. Kulttuurin katsotaan sisältävän ilmiöitä ja asioita, jotka helpottavat tutustumista ja luottamuksen rakentamista: positiivisia ja pyyteettömiä yhdessä olemisen ja yhteistyön tapoja. Kulttuurin ymmärtäminen auttaa hahmottamaan omaa elämää sekä ymmärtämään myös muita kulttuureja – ja suvaitsemaan muita ihmisiä ja kulttuureja. Kulttuuria käytetään myös aktivoimaan ihmistä tekemään itse. Toisaalta kulttuuri on myös sosiaalista: se kykenee aktivoimaan kollektiiviseen ja lisää sosiaalista kans-

sakäymistä. Tällä tavoin kulttuuri ehkäisee syrjäytymistä. Nähdään, että kulttuurin kokemuksen kautta syntyy tunne osallisuudesta ja vastuusta – kehittyy kyky osallistua yhteiskuntaan ja toimia yksilönä paremmin.

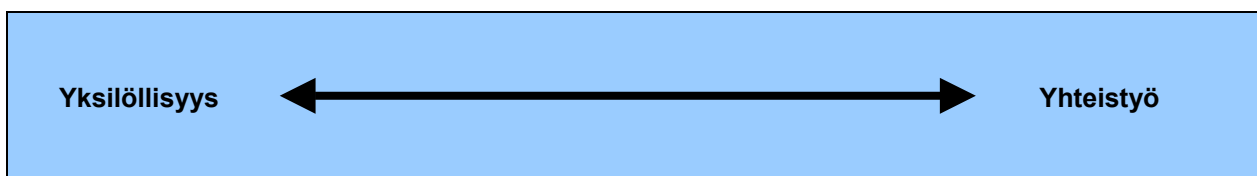
Kulttuuri ei välttämättä tee elämää helpommaksi – itse asiassa kulttuuri lisää vaihtoehtoja ja näkökulmia – jolloin valinnasta voi tulla jopa vaikeampaa tai ainakin älyllisesti vaativampaa. Tätä kautta kulttuuri tukee luovuutta, innovatiivisuutta ja uusien näkökulmien löytämistä. Kulttuuri antaa mahdollisuuden avata (uusia) ovia.

Myös kysymyksen kaksi vastauksissa näkyy ristiriitaisuutta: osallistujat ovat antaneet useissa verstaissa (+) ja (–) merkkejä samoille ja samansisältöisille vastauksille. Vastausten tulkinta on erittäin hankalaa, mutta yksi selitys lienee se, että vaikka esimerkiksi kulttuurin osallistava merkitys tajutaankin erittäin hyvin, niin sen ei kuitenkaan katsota olevan kulttuurin varsinainen sisältö tai tavoite. Kulttuurialan toimijat eivät ole ryhtyneet ammatteihinsa tai harrastuksiinsa sosiaalisten syiden vaan taiteen ja kulttuurin sisältökysymysten vuoksi.

Mielenkiintoinen ja hieman erilaatuinen osallisuuteen liittyvä teema nousi esille verstaissa 1 ja 4: Voiko kulttuuri aiheuttaa myös eriarvoisuutta? Onko niin, että ne, jotka ovat tottuneet käyttämään kulttuuripalveluita saavat niistä eniten irti? Onko kulttuuri sisäänpäin lämpiävää ja pienen joukon puuhastelua – sosiaalisen statuksen ylläpitämistä? Tavoittavatko kulttuuripalvelut ne syrjäytyneet ihmiset, joille kulttuurista olisi eniten sosiaalista apua? Kummassakin verstaassa nämä ajatukset ammuttiin alas – ne saivat eniten (-) merkkejä. Mutta mistä syystä? Siitäkö, että kulttuuri ei sisällä eriarvoisuutta lisääviä ja tukevia piirteitä – vai siitäkö syystä, että tätä ei ainakaan katsottu kulttuurin tavoitteeksi (siihen ei haluttu satsata lisää rahaa)?

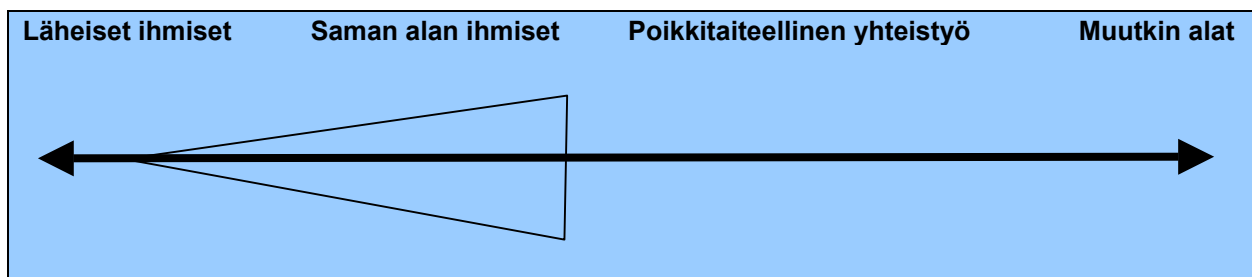
3.3.3. Millaiset yhdessä tekemisen muodot ovat itsellesi mielekkäitä?

Tämänkin kysymyksen vastausten kohdalla esiintyy hajontaa. Vastauksien yhdistävä teema on yhteistyö, jossa jokainen lähtee liikkeelle omastaan, mutta löytää samalle virralle. Vastauksissa korostuu luova keskustelu, yhdessä ajatteleva, vuorovaikutus, mahdollisuuksien luominen, talkoot, kurssit, omaehtoisuus ja –aloitteisuus, yhteiseen tavoitteeseen pyrkiminen, tiimityön ja omaehtoisen työskentelyn vuorottelu, verkostoituminen eri toimijoiden kanssa, yhteisnäyttelyt ja eri taiteen alojen ihmisten yhteistyö, poikkitaiteelliset projektit ja pohtivat keskusteluryhmät. Yhteistyöstä pitää olla hyötyä kaikille osallistujille – toisaalta jos toiminnasta tulee liian itsekästä, niin se ei ole enää yhteistyötä. ”Kaikki hyötyy –ajattelu” sai myös arvostelua. Onko hyöty oikea (tai ainoa) lähtökohta yhteistyölle? Soittokunta-analogiaa yhteistyön malliesimerkinä vierastettiin, koska sen katsottiin jättävän liian vähän sijaa yksilöllisyydelle. Huonon vastaanoton saivat myös aivoriihi, läheisten ihmisten kanssa toimiminen, näkyvä tulos, eri alojen yhteen tuominen, tavoitteen kunnolla määrittelevä, koko ajan miksi kysyminen, tanssiteokset, itselle mielekkään tekeminen ja itsensä tekemään pakottaminen (siinä mielessä, että tulee tehdä kun on muitakin – muuten jäisi tekemättä). Vastauksista voidaan muotoilla seuraavanlaisia jännitejanoja:

Kuva 4. Kulttuurialan toimijat arvostavat sekä yksilöllisyyttä että yhteistyötä mikä aiheuttaa pysyvää jännitettä työskentelytapoihin. Jatkumon syvällisempi ymmärtäminen edellyttää toimialakohtaista toiminnan analyysia, sillä jatkumo ei ole mustavalkoinen eikä yksitulkintainen: osa kulttuurityöstä tehdään yksin, osa yhdessä. Kyseessä lieneekin pikemminkin työn osa-alueiden ja työnjaon tarpeiden tunnistaminen.

Kummastakin ääripäästä – yksilöllisyydestä ja yhteistyöstä - on hyötyä, mutta toinen voi olla toisesta pois. Yhdessä toimiminen edellyttää kompromisseja – yksin toimiessaan taas menettää yhteisöllisyyden ja henkisen ja fyysisen joukkovoiman. Jos toimintatavaksi kuitenkin valitaan yhteistyö, niin uudeksi jännitteeksi muodostuu yhteistyön laajuuden jatkumolle – sille miten laajaa yhteistyötä tehdään:

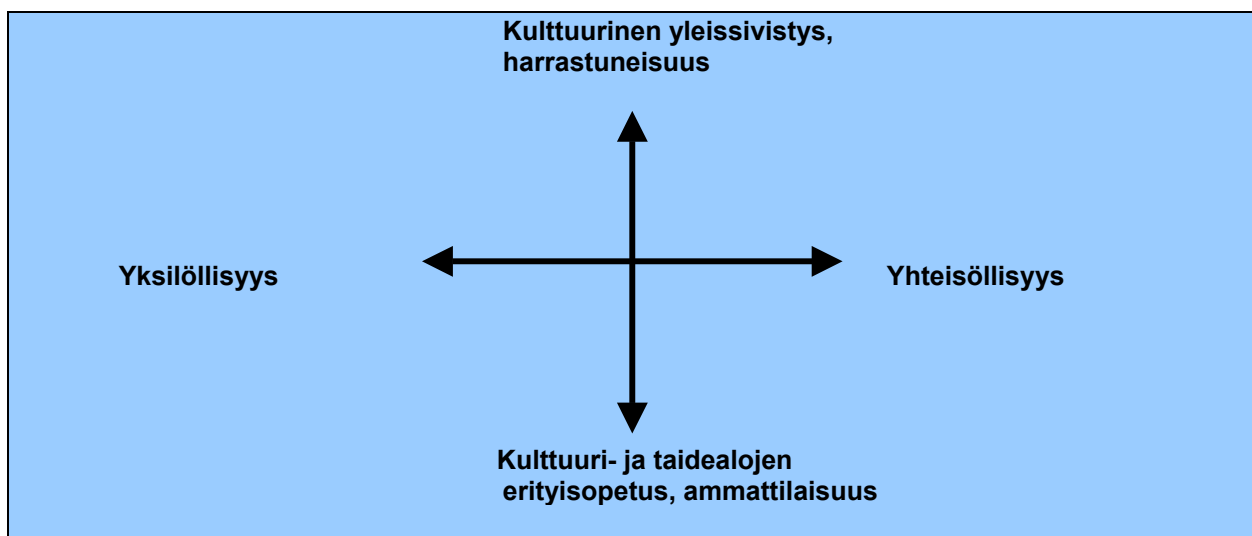
Kuva 5. Verstaiden osallistujat suosivat saman alan ihmisten kanssa tehtävää yhteistyötä.

Keskusteluissa ja vastauksissa korostui yhteistyönuolen/jännitejanan vasen puolisko (kolmio) eli yhteistyö saman alan ihmisten ja toimijoiden kesken. Ajatusta yhteistyöprojektista, joka yhdistäisi muitakin aloja (yhteistyönuolen oikea kärki) – esimerkiksi kuvataiteilijoita, lihakauppiaita ja poliiseja – pidettiin melko vieraana ja sen hedelmällisyyttä epäiltiin (loppukeskustelu). Vastauksista voidaan lukea myös jännite siinä miten tiivistä yhteistyötä tehdään ja missä asiassa:

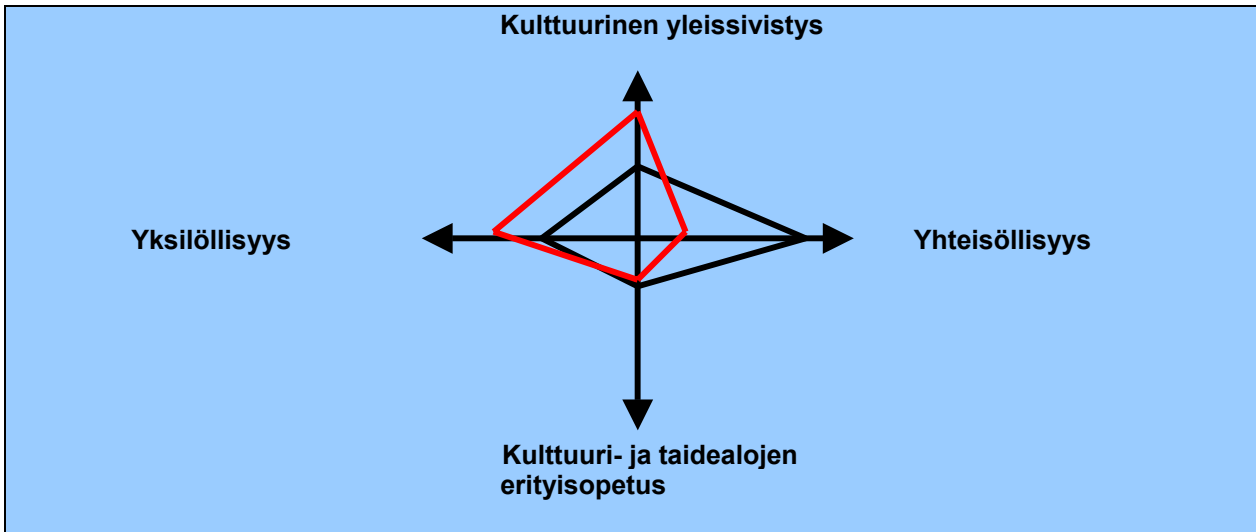
Kuva 6. Yhteistyötä voidaan tehdä sekä suunnittelun, varsinaisen toiminnan että myös erilaisten resurssien tasolla.

Jos kysymyksien 1–3 vastauksia ja niihin sisältyviä jännitteitä verrataan toisiinsa, niin tulokseksi saadaan seuraavanlainen kulttuurikehikko (kuva 7):

Kuva 7. Kulttuurialan toiminnot jäsentyvät yksilöllisestä ja erityisestä yhteisölliseen ja yleiseen.

Tarkasteltava toiminto voidaan sijoittaa yllä olevaan kehikkoon sen perusteella, miten yksilöllisestä, yhteisöllisestä, yleissivistyksellisestä tai erityistaitoja korostavasta toiminnasta on kyse. Kehikkoa ei kuitenkaan tulisi lukea siten, että jännitejanojen ääripäät olisivat toisensa pois sulkevia: jokainen kehikon osa-alue on sinällään positiivinen tavoite ja yleensä toiminnot sisältävät sekä erityisiä, yleisiä, yhteisöllisiä että myös yksilöllisiä osa-alueita. Siksi kulttuurikehikkoa tulisikin käyttää siten, että toiminnot merkitään kehikkoon kaikkien osa-alueiden näkökulmasta seuraavalla tavalla:

Kuva 8. Kulttuurikehikkoon merkitään toimintojen piirteet kaikkien muuttujien osalta. Tällä tavalla kunkin toiminnon verkon muoto on erilainen.

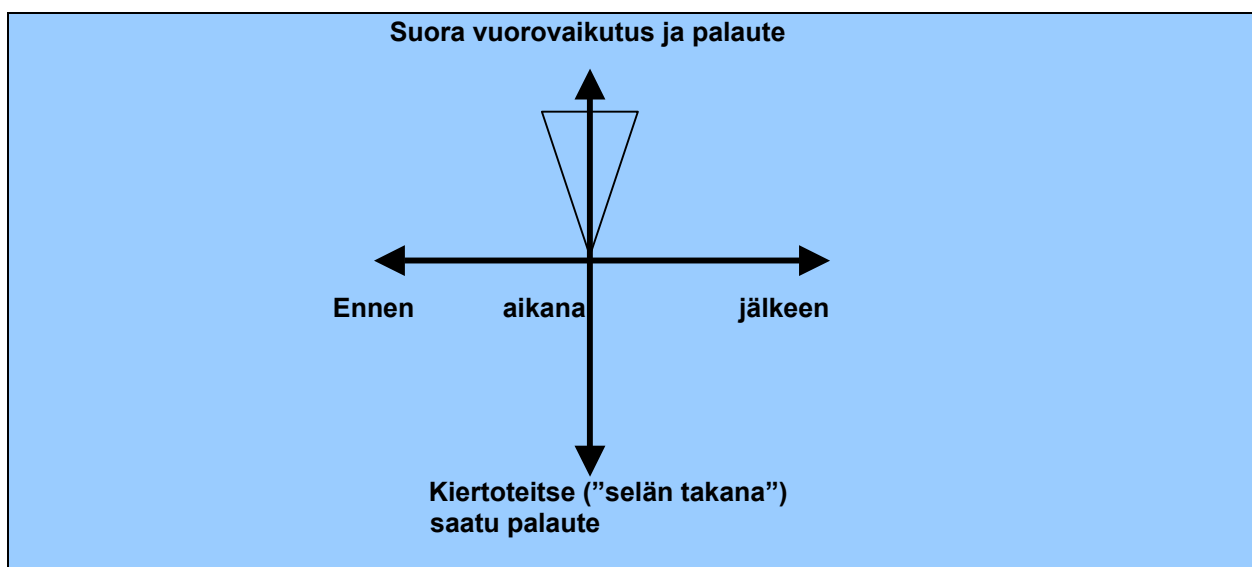
Kuvassa 8 on arvioitu kaksi eri toimintoa (musta ja punainen) neljän eri muuttujan suhteen (yleissivistys, yksilöllisyys, yhteisöllisyys ja erityistaidot).⁴ Keksityssä esimerkissä mustan kohdalla korostuu toiminnon yhteisöllisyys ja punaisen kohdalla yksilöllisyys ja yleissivistys. Tällä tavalla onnistutaan mallintamaan se, että jokin toiminta saattaa olla sekä yksilöllistä että yhteisöllistä ja sekä yleissivistävää että erityistaitoja vaativaa. Kun yhteen ja samaan kehikkoon merkitään useampi toiminto, on helpompi hahmottaa eri toimintojen ja ratkaisujen välisiä laadullisia eroja.

3.3.4. Minkälaista vuorovaikutusta teillä on yleisön/palvelujen käyttäjien kanssa?

Suosittuja vastauksia tähän kysymykseen olivat kuuntelu ja jatkuva keskustelu sidosryhmien kanssa, kysynnän selvittäminen, neuvottelut asiakkaiden kanssa, arjen kanssakäyminen (etenkin nuorten ja lasten kanssa), yhteinen kokeminen sekä uuden toiminnan kimmokkeen saaminen aiemmasta toiminnasta. (-) merkkejä sen sijaan keräsivät neuvontapalvelut, messuille osallistuminen, kyselyt, puhelin-, netti- ja sähköpostiyhteydet, huono palaute kiertoteitse, kollegoilta etukäteen saatu palaute, työpajatoiminta sekä henkilökohtainen jatkuva kanssakäyminen.

⁴ Jos värit eivät näy esimerkiksi painetussa versiossa niin värillinen, sähköinen versio tästä raportista on luettavissa osoitteessa www.tukkk.fi/tutu/etiето

Vastaukset voidaan jälleen esittää jännitejanojen ja kulttuurikehikon avulla. Vuorovaikutus voi tällöin olla suoraa tai kiertoteitse tapahtuvaa ja se voi tapahtua ennen, aikana tai jälkeen:

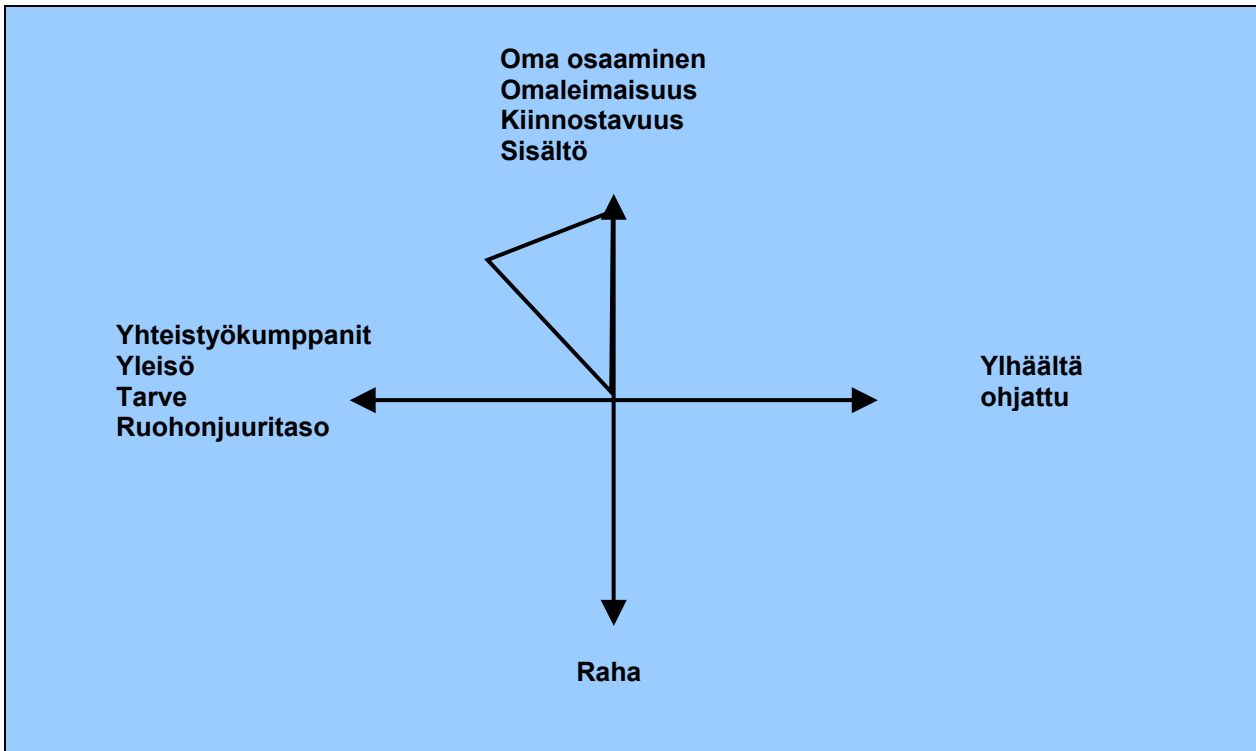
Kuva 9. Verstaissa korostui työn aikana tapahtuva suora vuorovaikutus ja palaute.

lhannetapaukseksi nousi toiminnon aikana tapahtuva suora vuorovaikutus ja palaute (kolmio kuvassa 9). Neuvontapalveluita ja kyselyitä ei katsottu parhaiksi vuorovaikutuksen muodoiksi – eikä myöskään asiakkaan kanssa ”rahasta riitelemisen” ennen tai jälkeen tapahtuman. Monet kulttuuri-/taidetuotteet ja esineet ovat jo itsessäänkin vuorovaikutusta esiintyjän/tekijän ja yleisön välillä. Toiminnallisuuden olisi hyvä kohdistua varsinaiseen toimintaan: talkoita ja työpajoja ei pidetty parhaina esimerkkeinä osallistumisesta.

3.3.5. Miten valitsette toimintanne/prosessinne punaisen langan? (esim. kohde-ryhmän, kauden ohjelmiston, toiminnan teeman, taiteellisen prosessin teeman jne.)

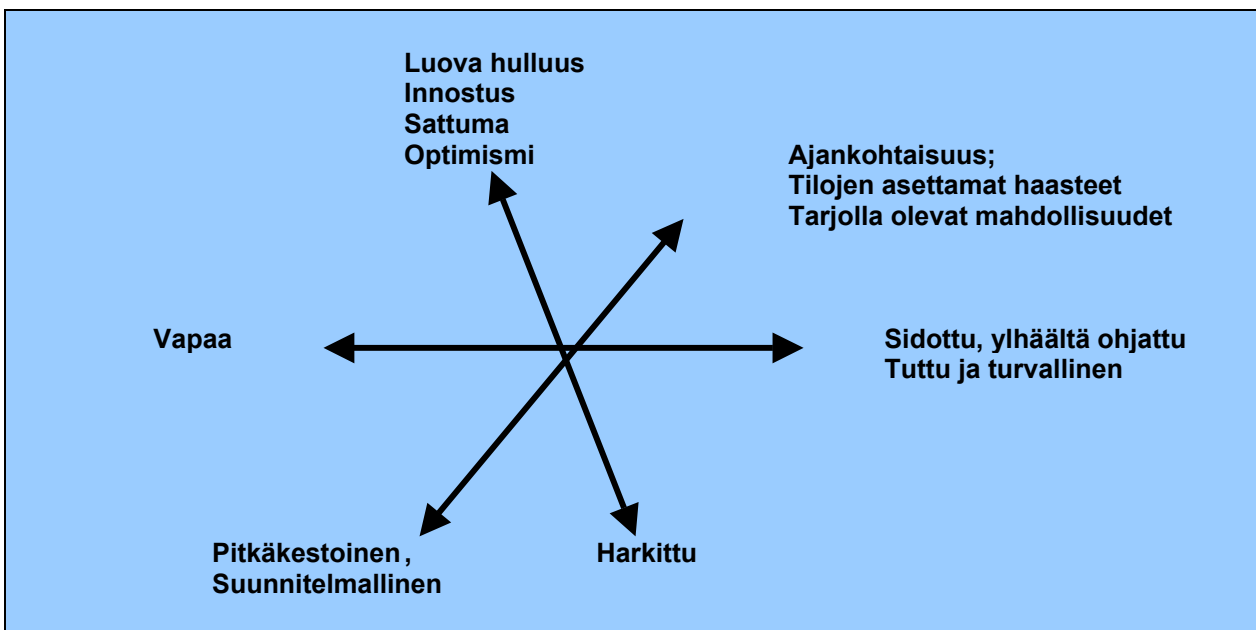
Tämä kysymys pohti kulttuurityön sisällön rakentumisen tapoja. Suosittuja vastauksia olivat muun muassa vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa, sisältöjen perusteella (ajankohtaisuus, alueellisuus), uutuus ja innostavuus, yhteistyö ja verkottuminen, oma osaaminen ja optimismi. Kielteisenä tai vähemmän tavoiteltavana koettiin raha, ylhäältä johtaminen, sattuma, tuuliviirimäinen jokaiselle jotakin toiminta, tilojen asettamat haasteet sekä tuttu ja turvallinen toiminta.

Myös tämän kysymyksen vastaukset voidaan esittää hedelmällisinä jännitejanoina ja kulttuurikehiköinä:

Kuva 10. Kuvassa parasta käytäntöä edustaa toiminta, joka perustuu omaan osaamiseen, kiinnostukseen ja sisältöön (kolmio).

Rahaa ei koettu hyväksi toiminnan tavoitteeksi. Rahan todettiin kuitenkin usein käytännössä vaikuttavan sisältöön – koska asioita ei ole varaa toteuttaa sillä tavalla tai tasolla kuin toivoisi. Myöskin ylhäältä ohjattua toimintaa vierastettiin (tällä tarkoitettaneen julkisen tuen antamisen ehtoja ja tavoitteita)- eikä edes kysynnän/yleisön tarpeen katsottu saavan määrittää tarjontaa.

Kuva 11. Toiminnan punaisen langan valitsemiseen liittyviä jännitteitä.

Tässä vastauksessa (kuva 11) ei ole erotettavissa varsinaista parasta käytäntöä vaan sekä vapautta, luovaa hulluutta, ajankohtaisuutta, harkintaa ja sidottua/ylhäältä ohjattuakin toimintaa arvostettiin – kunhan sitominen ei tapahdu opetussuunnitelman tyyliin (= liian rajoittavasti). Kaikkea kohtuudella.

Viidennen kysymyksen vastaukset (ja loppukeskustelu) ottavat kantaa myös kulttuurialan toimijan vastuuseen, mikä voidaan sekin esittää jännitejatkumona kuvassa 12:

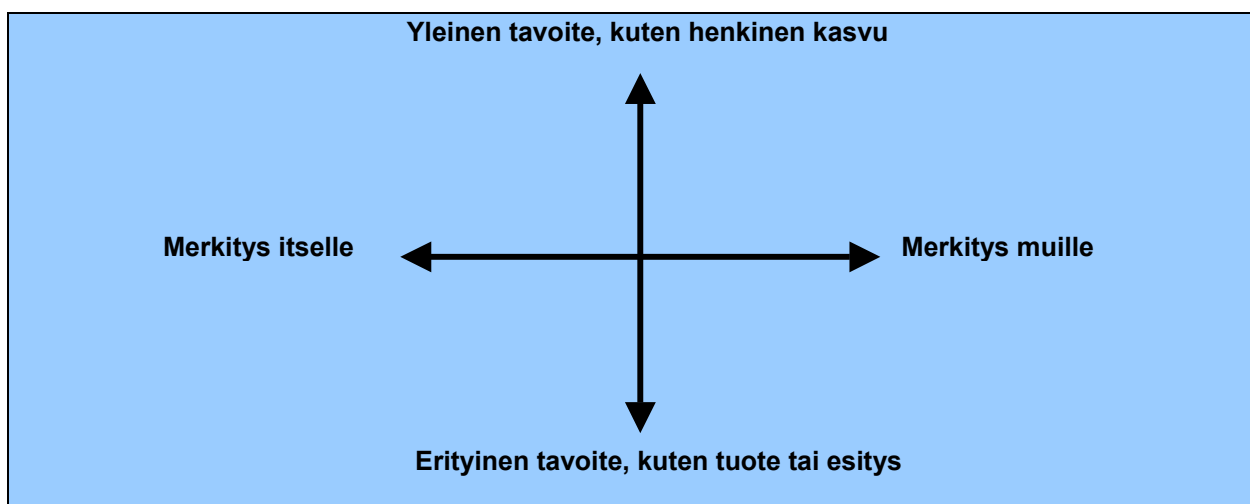

Kuva 12. Taiteen ja kulttuurin tuottamiseen liittyy myös itsekkyyden ja yleisen hyvän välinen jännite. Kulttuuri ja taide eivät ole elinvoimaisia ilman yksilöllisyyttä –mutta kulttuurin ja taiteen tavoitteena ei silti ole itsekkyyys.

3.3.6. Mikä on työsi tekemisen tarkoitus? (Mikä on työsi tulos?)

Tämä kysymys on samalla tavalla henkilökohtainen kuin kysymys 3 aiemmin – ja niin kuin tuolloin niin myös nyt vastaukset ja niiden saamat (+) ja (-) merkit hajaantuvat. Positiiviseksi tulokseksi/tavoitteeksi miellettiin muun muassa tiedostava, ajatteleva ihminen ja kulttuurisen ulottuvuuden merkityksen syventäminen, koulutuksen tuottaminen ja kulttuurialan ihmisten ammatillisuuden edistäminen, toteuttajien ja kulttuurin käyttäjien tarpeisiin vastaaminen, toisten ja oman mielihyvän tuottaminen, kokemusten ja elämysten tuottaminen, taloudellinen tulos/leivän hankkiminen, jonkin uuden toteuttamisessa mukana oleminen ja henkisesti hengissä pysyminen.

Huonommiksi tavoitteiksi koettiin vaikuttamisesta nauttiminen, arvovalintojen tekeminen (viranomaisen roolissa), kulttuurin kuluttajien tarpeiden täyttäminen, onnistuneet näyttelyt, inhimillisuus, raha, jäsenmäärän kasvattaminen, toimijoiden ammattitaidon kasvattaminen, yleisön aktivointi, jonkin tinkimättömän luominen (jotakin josta voi olla ylpeä), asiakkaiden ongelmien ratkaiseminen, muiden harrastustoiminnan mahdollistaminen, oman itsensä hyväksyminen sekä vaihdantatalous. Jos vastauksia tarkastelee jännitejanojen ja kulttuurikehikön avulla niin kuva voisi olla seuraavanlainen:

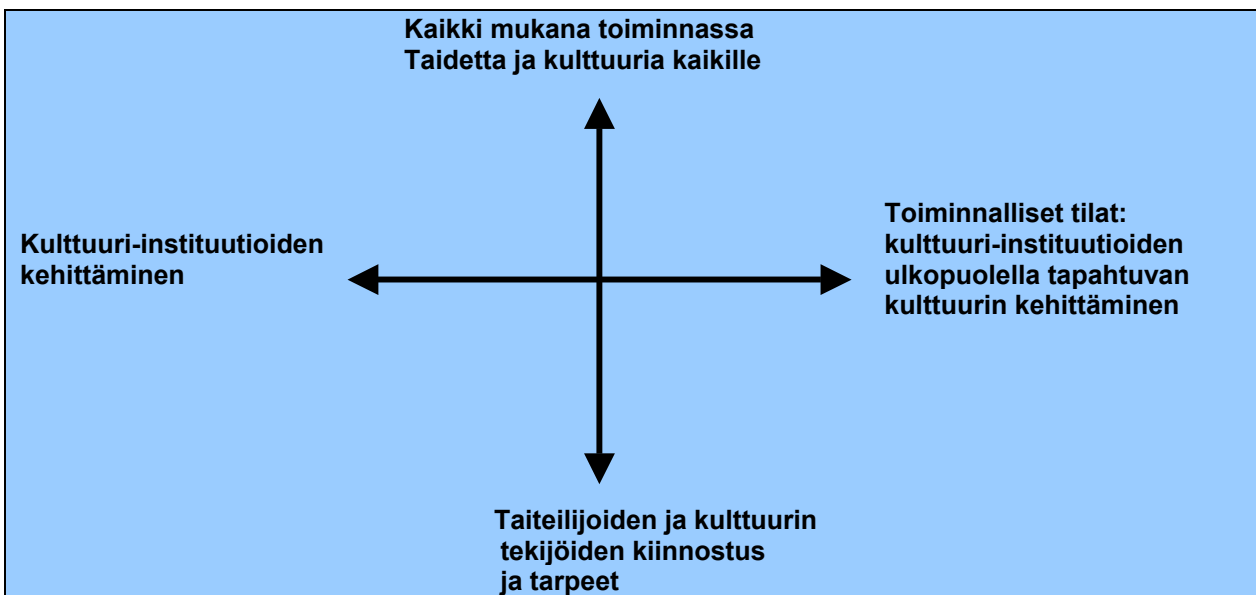
Kuva 13. Kulttuurityön tekemisen erilaisia tarkoituksia.

3.3.7. Miten kulttuuri voisi olla mukana yhteisten asioiden hoitamisessa ja elämän laadun parantamisessa?

Suosittuja ehdotuksia olivat vuorovaikutuksen synnyttäminen, aktivoiminen, yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunteen luominen, kulttuurin näkyminen kaikilla elämän osa-alueilla (vrt. ympäristönsuojelu), tärkeiden asioiden esiintuominen kulttuurin avulla, arkipäivän tasolla toimiminen, yksilötason supermestareiden tuottaminen, lasten kulttuurin painottaminen (kouluissa ja perheissä), identiteetin rakentuminen kulttuurin avulla, asioiden näkemisen kyvyn parantuminen, syrjäytymisen ehkäiseminen, yhteiskunnan muuttaminen inhimillisempään suuntaan muiden kulttuurien tuntemuksen ja monikulttuurisuuden lisääminen.

(-) merkkejä keräsivät ympäristötaide (kaikkialla ja kaikille), omien asioiden arvostaminen, ammattilaisten tarjoamat vaihtoehdot, mielekäs vapaa-ajan vietto, kulttuurin edustajan saaminen mukaan kaikkiin ihmisen elämää koskeviin päätöksiin, spontaanin tekemisen tilojen luonti ja kulttuurin avulla säästäminen. Tämänkin kysymyksen kohdalla – kuten aiemmin kysymyksen kaksi kohdalla – käytiin myös keskustelua kulttuurin ja syrjäytymisen suhteesta: pitäisikö kiinnittää huomiota siihen ettei kulttuurista tule kenenkään etuoikeus? Parantaako kulttuuri kenenkään muiden kuin kulttuurin tekijöiden elämänlaatua? Entäpä jos jotkut ihmiset haluavat olla ”syrjäytyneitä”? Kuten kysymyksen kaksi kohdalla niin myös tällä kerralla nämä pohdinnat saivat osakseen (-) merkit. Niitä ei nähty oleellisina ongelmina.

Kysymys jakoi myös voimakkaasti mielipiteitä: useissa verstaissa korostui vuorovaikutus ja ihmisten aktivoiminen – toisaalta verstaassa kolme vastaus ”Kaikissa ihmisen elämää koskevissa päätöksissä pitäisi olla mukana kulttuurin edustaja” keräsi peräti 12 (-) merkkiä kolmetoista osallistujalta. Täydellinen tyrmäys. Vastaukset voidaan asettaa jännitejanoille ja kulttuurikehikkoon seuraavasti:

Kuva 14. Kulttuurin kenttä ja kulttuurille asetetut tavoitteet eivät ole homogeenisia, vaan erilaisten toimijoiden tarpeiden välillä on intressi- ja eturistiriitaa.

Kulttuurikentän ja kulttuurialan toimijoiden moninaiset tarpeet tuskin täyttyvät ja ratkeavat itsestään, vaan tasapainoinen kulttuurin kehittäminen edellyttää aktiivista ja tiedostavaa kulttuuripolitiikkaa. Vastausten perusteella kulttuuriväki ei kuitenkaan ole merkittävässä määrin poliittisesti aktiivisia:

Sisällön yhteiskunnallinen merkitys

Toiminnan yhteiskunnallinen merkitys

Kuva 15. Vastausten perusteella kulttuurialan toimijat eivät kokeneet toimintaansa poliittiseksi, mutta kulttuurin yhteiskunnallinen merkitys ymmärrettiin.

Osallistujien vastauksissa korostuu kyllä jossakin määrin ymmärrys kulttuurin yhteiskunnallisesta merkityksestä - mutta kulttuurin sisältö ei ole poliittista ja tarkoitushakuista (Kuvan 15 arvostusnuolessa korostuu oikea kärki, keltaisen/tummennetun kolmion paksumpi pää). Kulttuurin ja taiteen sisältöä ohjaavat aivan muut tekijät ja tarpeet kuin esimerkiksi yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden tavoitteet.

Toisena merkittävänä kulttuurin ja muun yhteiskunnan suhdetta peilaavana keskustelun avuksena pajojen osallistujat nostivat esille sen, että miksi kulttuurityöntekijöiden pitää vuosittain perustella oma palkkansa esimerkiksi apurahahakemuksissa? Miksi tätä ei edellytetä muilta aloilta? Loppukeskustelussa pohdittiin konkreettisenä esimerkkinä sitä, että tekisikö diplomi-insinööri samalla palkalla (= enimmäkseen vapaaehtoistyönä) ja samoilla ehdoilla omaa työtänsä? Yleiseksi mielipiteeksi nousi, että kulttuurilla ei ole mitään erityistä syytä tai tarvetta perustella omaa olemassaoloaan.

3.3.8. Ketkä ovat mielestäsi kulttuurin ammattilaisia?

Tämä kysymys aloitti kulttuurin ja talouden suhdetta pohtivien kysymysten sarjan. (+) merkkejä keräsivät muun muassa seuraavat vastaukset: osaajat, joiden tekemisen laatu on korkea ja jotka saavat ainakin osan elannostaan tällä tekemisellä, ne joilla on alan koulutus, ne joilla on alan kokemusta, tekemällä oppineet, kulttuuria ammatikseen harjoittavat, kaikki ne jotka ansaitsevat leipänsä kulttuurista ja kaikki ne jotka eivät ansaitse (mutta tekevät kulttuurialan työtä), kaikki tekijät, tuottajat, kriitikot yms. jotka tekevät työnsä täydellä sydämellä, taiteellisesti lahjakkaat ihmiset, ne jotka tuntevat itsensä vaikuttajiksi – riippumatta koulutuksesta, kouluttajat ja opettajat.

Vastaavasti (-) merkkejä keräsivät seuraavat ehdotukset: kulttuurilaitosten työntekijät, ne joilla on ensisijainen pyrkimys toimia kulttuurialalla, kulttuurin alueelta rahansa saavat ihmiset ja henkilöt, joissa taiteilija ja tiedehenkilö yhdistyvät projektiässään, ne joita yleisö pitää taiteilijoina, taidetta tuottavat ja tekevät sekä taidetta esiin tuovat ja kulttuuripalveluita mahdollistavat ammattilaiset, jonka perustoiminta liittyy johonkin taiteen alaan, kulttuurialan rahoittajat, sekä ammattilaiset, jotka saavat elantonsa (kulttuuri)työstään.

Tämän kysymyksen vastaukset olivat hyvin ristiriitaisia. Mikään keksitty kriteeri ei tuntunut yksinään riittävän määrittelemään kulttuurin ammattilaisuutta – eikä mikään kriteeri tuntunut ehdottomasti takaavan kulttuurialan ammattilaisuutta. Tiivistettynä esille kuitenkin nousi kulttuurialan koulutuksen ja kulttuurialalta palkkansa saamisen merkitys. Tällöinkin ulkopuolelle jäivät ne tahot, jotka ovat itse oppineita eivätkä saa leipäänsä kulttuurityöstään – mutta toimivat laadullisesti niin korkeatasoisesti, että ansaitsevat ammattilaisuuden leiman. Myös asenteen merkitys korostui monessa vastauksessa, vaikka asiaa ei haluttukaan jättää itsemäärittelyyn varaan.

3.3.9. Miten pieni kulttuurialan yritys tulee toimeen?

Ehdotettuja ja kannatettuja keinoja olivat: aktiivisuus, yhteistyökumppanuus, usko omiin kykyihin, kyky uusiutua, joustavuus, myyminen, kohderyhmäajattelu, osaaminen, yritysosaaminen, jonkin ainutlaatuisen osaaminen, sitkeys, yhteisön hyvinvointi ja sisäinen toimivuus, tiedonkulku yhteisössä, tahto, uhraukset, luovuus, eri taiteen alojen yhteistyö (kustannusten jako), ammattimaisuus, hyvä liikeidea ja sen hyvä toteutus, laatu, hyvä työ, oman ammattitaidon arvostus sekä toimintaprosessien, työn tekemisen tapojen ja menetelmien tunteminen, suunnitelmallinen talous, yrittäminen, verkottuminen, omaleimaisuus, markkinointi ja uskallus.

Hylätyksi tulivat toiminnan sovittaminen saatavissa olevan rahoituksen raameihin, idealismi, elämän laatua ja osallisuutta parantavien tapahtumien tuottaminen, sosiaaliset taidot, yhdistys, apurahat, sponsorit, yhteistyö, ilmaistyö, ilman palkkaa tehty työ, oman ajan ja rahan käyttö, innokkuus ja talkootyö, ulkopuolisten tahojen painostamat taloudelliset ratkaisut, omarahoituksen huomioiminen ja yleisön oppiminen valitsemaan haluamiaan palveluita, harrastustoiminta, koulutuksen ylläpito ja suuri työmäärä jatkuvuuden takaamiseksi.

Loppukeskustelussa todettiin, että kulttuurin ammattilaisen arkeen kuuluu paljon työtä ja pienet tulot sekä runsaasti talkootyötä. Yritysosaamisen ja projektihallinnan ymmärrettiin tuovan tulosta – mutta siihen ei silti koettu motivaatiota. Näyttäisi jopa siltä, että kulttuurin ja taiteen sisältö ja tietynlainen epätaloudellinen ja innostukseen pohjautuva toimintatapa liittyisivät jollakin tavalla yhteen. Toista ei voi olla ilman toista? Eräässä verstaassa todettiin, että kulttuurialan yrittäjän täytyy olla terve ja hullu eli terve hullu. Toisessa verstaassa keskusteltiin kulttuurin ja taiteen asiakkaista – ja pohdittiin asiakaskoulutusta. Jos kulttuuri- ja taidealan yritys ei osaa olla taloudellinen niin voisivatko sen sijaan asiakkaat oppia ja kasvaa? Tällä hetkellä ihmiset eivät osaa kuluttaa kulttuuria.

3.3.10. Miten kulttuurialan yritys voisi kasvaa?

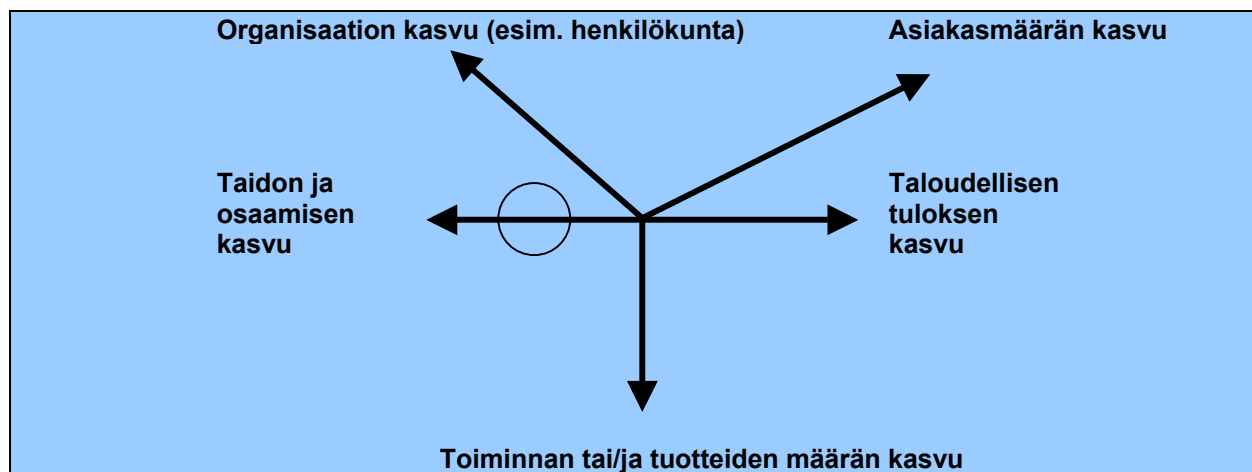
Kysymys 10 perustuu siihen naiviin logiikkaan (maalaisjärkeen?), että jos kulttuuri- ja taidealan yritystoiminta ei kerran nykyisellään ole tarpeeksi kannattavaa – ei elätä tekijäänsä – niin voisiko toimintaa kasvattaa ja jos voi niin miten. Verstaissa kannatusta saivat seuraavallaiset kommentit ja ehdotukset: miksi pitää kasvaa? erikoistuminen, täytyykö kasvaa? verkottuminen koulujen, liikelaitosten ja matkailuyritysten kanssa, mikä on kasvun tavoite? tarvitseeko kaikkien kasvaa? Oma kouluttautuminen, ammattitaidon ylläpitäminen, kasvu pienestä suureksi ei ole välttämätöntä, kasvua itse asiassa sisällön kehitys, julkinen tuki paremmaksi + muut palvelut (tilat, monistus, postitus, tiedotus, koulutus, arvostus, ja muut resurssit), kunta ostaa kulttuurialan palveluita, taloudellinen varmuus, yrityksenä ei ehkä voikaan kasvaa, luomalla aluekeskuksen ja verkottamalla sekä yhteistyöllä, omalla työllä, verotusta lieventämällä, lisäämällä yleistä kulttuuritietoisuutta, kasvun ei pidä olla itsetarkoitus ja verkostoitumalla muiden yrittäjien (ei välttämättä kulttuurialan) kanssa.

Yllä olevassa listassa on tietoisesti säilytetty tietty toisto: lähes jokaisessa verstaassa epäiltiin kasvun järjestyttä. Ainoastaan kulttuurialan yrittäjille suunnatussa verstaassa kasvua ei kritisoitu – päinvastoin siellä ehdotukset ”ei kasvaa” ja ”onko tarvetta/pakkoa kasvuun” saivat voiton (-) merkkien määrässä. Hylättyjä tai muuten huonoksi todettuja vaihtoehtoja olivat isot vakituiset asiakkaat, puskaradio, monistaminen (yritysketjun mielessä), kansainvälistyminen, yhden ison trendikkään projektin tuottaminen, jonka kautta voidaan toteuttaa muita pienempiä, sisällöllisesti tärkeitä projekteja, mainonta, kysyntään vastaaminen, yleisölle tarkoitettujen palveluiden lisääminen, kopioinnin maksimoiminen (sarjatuotannon mielessä) sekä pienet osana suurempaa.

Tuloksia tarkasteltaessa silmään pistää myös se, että verstaas VI (taiteilijat) päätyi ristiriitaiseen tulokseen, jossa (+) merkkejä sai eniten ”kasvun ei pidä olla itse tarkoitus” –kommentti – ja (-) merkkejä eniten kysymys ”onko kasvun tarvetta?” Miten tällainen tulos tulisi tulkita? Huomion-

arvoista lienee myös se, että yrittäjille suunnattu verstaas V hylkäsi sarjatuotannon verkottumalla, yhteistyöllä ja tuote-/palvelupaketin aktiivisella kehittämisellä.

Myös tämän kysymyksen vastausten yhteydessä sivutaan asiakaskoulutusta: yleisen kulttuuri-tietoisuuden lisäämistä. Ajatus on haastava. Jos kulttuuri- ja taidealan yrittäjien motivoiminen kasvun uralle on vaikeata, niin haluttuun lopputulokseen voidaan päästä myös kiertoteitse – asiakkaita kouluttamalla. Toinen haastava ajatus liittyy laadulliseen kasvuun: Minkä pitäisi kasvaa? Kulttuurikehikkona ilmaistuna:

Kuva 16. Verstaaiden vastaukset korostivat sitä, että kasvu ei ole itse tarkoitus ja kasvua on monenlaisia. Verstaaiden osallistujien painotus oli selvästi taidon ja osaamisen kasvun puolella.

Hupaisa, mutta mahdollisesti merkittävään tekijään ja arkaan paikkaan osuva kommentti verstaassa V, on länsisuomalaisen kateuden lajien ryhmittely: Pohjanmaalla kateus johtaa siihen, että tekee itse paremmin – Varsinais-Suomessa siihen, että syö muita pois. Asenneilmastolla voi olla suuri merkitys yhteistyön hedelmällisyydelle ja yrittäjyyden houkuttelevuudelle: latistava ilmapiiri ehkäisee yrityshaluja.

3.3.11. Minkälaisia tukipalveluita kulttuurialan yritys tarvitsee?

Jos joidenkin kysymysten kohdalla silmiin pistävää on vastausten hajonta, niin tämän kysymyksen kohdalla verstaaiden I – IV vastausten saamat (+) arvot olivat varsin yksimielisiä. Sen sijaan verstaissa V ja VI (kulttuurialan yrittäjät ja taiteilijat) oli enemmän hajontaa. Rajanveto verstaaiden V ja VI osallistujien välillä on veteen piirretty viiva: suurin osa osallistujista olisi voinut osallistua ominaisuuksiensa ja/tai toimintansa puolesta kumpaan tahansa verstaaseen, koska ammattitaiteilijat toimivat hyvin yrittäjämäisesti – ja kulttuurialan yrittäjät puolestaan ovat usein vähintäänkin puoliksi taiteilijoita. Tästä syystä on mielenkiintoista, että juuri näiden ryhmien oli vaikeata päästä sopuun tästä kysymyksestä.

”Ei-yrittäjien” kannattamia tukipalveluita olivat taloushallinnon palvelut, markkinointikonsultointi, tuotteistus, yrityshautomo tyypiset palvelut, resurssikeskus, ammattitaitoinen verkosto, yritysten alan ja palvelun huomioon ottaminen, markkinointi, agentit, resurssit (tilat, matkat, monistus, postitus, tiedotus, koulutus, arvostus (päättäjien tuki, lehdistö), raha, yhteiskunnan rahoitus tai muuten vakaa rahoitus, rahallinen starttituki toiminnan alkuvaiheessa, kulttuuritilaisuudet työllistävät aina välillisesti useita taloudellisia toimintoja, tiedottaminen, mainonta, kirjanpito ja kiinteistöhoito.

Yrittäjien ja taiteilijoiden kannattamia tukipalveluita ovat puolestaan markkinointiapu, investointituki, rahoitus, kaupalliset ja logistiset palvelut sekä tiloja, taiteilijoita ja tiedotusta mahdollisimman pienin kustannuksin ja helpdesk.

Ei-yrittäjien (-) merkillä varustamia tukipalveluita olivat kunnallinen tuki (tilat, kuljetukset jne.), tilavuokrapalvelut (esim. kuntien tilat) kohtuullista vuokraa vastaan, tuotteistus ja yrityshautomo tyyppiset palvelut, perustelut kielteisille päätöksille, käännöspalvelut sekä keskitettyjä palveluita (esim. konservointi, kirjastojen luettelointi).

Yrittäjät ja taiteilijat varustivat (-) merkillä kunnittain valitun vuoden kulttuuriyrityksen, yleisen koulutuksen lisäämisen, apurahat myös toimeentulotueksi ja edulliset tilat.

3.3.12. Miten voidaan mitata, että kannattiko projekti tehdä? Kerro 3 hyvää ja 3 huonoa tapaa arvioida oma työsi

Tämä kysymys ei ollut keskustelijoille kovinkaan helppo – mikä näkyy muun muassa siinä, että vastaukset hajaantuivat tämän kysymyksen kohdalla erityisen voimakkaasti.

Hieman runsaammin (+) merkkejä keräsivät seuraavanlaiset ehdotukset ja huomiot: toteutuivatko projektille asetetut tavoitteet, jääkö aktiivisuus ja yhteistyö jäljelle, johtiko projekti johonkin pysyvään ja/tai jatkotoimenpiteisiin, mielipidetiedustelut, itsearviointi, saatu julkisuus, uuden synnyttäminen, jos tekijät saavat ammatillisesti jotakin ja jos yleisö saa jotakin, omiin aikaisempiin projekteihin vertaaminen, oman projektin tarkoituksensa tiedostaminen, yleisö – saavutettiin tulokset, tyytyväinen asiakas, tunne onnistumisesta, hyvä mieli, toteutunut unelma, hyvä itsetunto, kunnon rahallinen korvaus hyvin tehdystä työstä, palaute työn edetessä tekee mielen hyväksi, on itse tyytyväinen tulokseen (sano muut mitä sano).

Yhden (+) merkin keräsivät seuraavat ehdotukset: moneenko ihmiseen hanke vaikutti (kävijämäärä), tavoitteiden ja tulosten vertaaminen, seuranta, itsearviointi itse ja yhdessä, hyvä tuote ja mieli, asiakastyytyväisyys, mallinnettavuus, taitojen ja osaamisen lisääntyminen, hengissä selviäminen ilman että kaikki visiot kuolivat, saatu julkisuus, saavutettiin tavoite, pysyttiin budjetissa, palaute tekijöiltä, vaikuttavuuden arviointi, omien tavoitteiden toteutumisen punnitseminen, omien resurssien realistinen huomioon ottaminen (taidot, työmäärä, rahat ym.), taiteilijoiden ja yleisön tyytyväisyys, ei mitata vain omalta kannalta vaan yritetään asettua kävijän asemaan, tutkimukset kulttuurista, laadulliset kriteerit tärkeitä, propaganda-arvo, vuorovaikutus (esiintyjien ja yleisön sekä esiintyjien välillä), toiminiko seuraavassa projektissa samoin, onko asiakas tyytyväinen lopputulokseen, itselle uusi hyvä hakemus, oma tyytyväisyys, jakaminen, yhteistyön ilo, yhdessä tekeminen, palautekeskustelu tekijöiden kanssa ja aplodit.

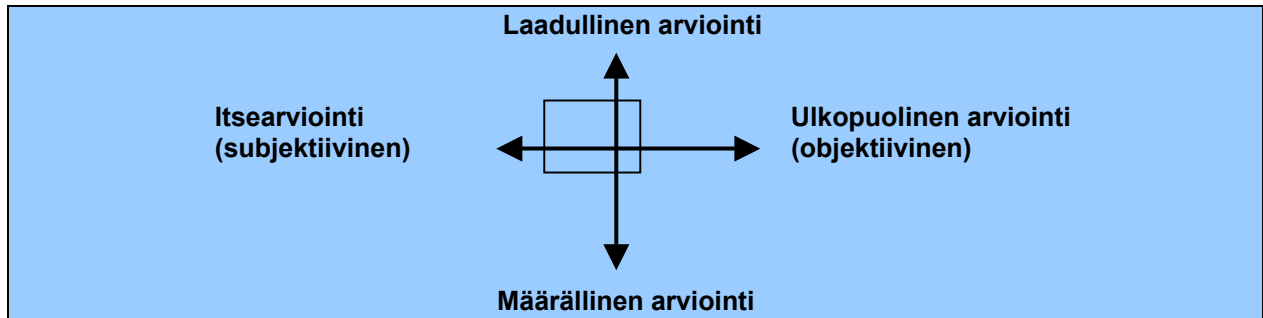
Useammalla (-) merkeillä varustettiin raporttien määrä, metri ja desilitra, monessako seminaarissa esitelty, suoritteet, hyväksyykö rahoittaja maksatushakemuksen, pelkkä kävijöiden määrän mittaaminen, arvioinnin laiminlyönti, ei ota opikseen, julkisuusarvo (ei yksinomaan arvo onnistumisesta), katteen suuruus, brandit, mielistely, valheellinen arviointi/kritiikki, ei arvioida ollenkaan (huono), yhden ihmisen mielipide (huono), pelkkä mediajulkisuus, ylistävät kritiikit – kritiikitön yleistys, vähättely omasta työstä, ei pidä lomaa, kuvien kumartaminen ja aikataulussa pysyminen.

Yhden (-) merkin saivat rahan käyttö (paljonko käytetty), kasvu itseisarvona, projektiin kulunut aika ja raha, toteutunut suunnitelma, itsearviointi ei riitä (monipuolinen arviointi), ei tullut konkurssia (hyvä), yksittäiset kuulopuheet (huono), pelkkiin numeroihin tuijottelu (esim. kävijämäärä ainoa kriteeri) (huono), vain kävijämäärä, koko tai lukumäärä, analysoidaan osallistujat (tekijät ja kokijat), suuret kulut, huonot arvostelut, sivuvaikutukset, rahankuvat silmissä, kaikkien pitää olla tyytyväisiä, ainainen nälkä, itse arviointi: miten projekti kannatti tehdä ja mikä meni pieleen, raha on huono mittari, ei kannata ruveta tekemään jos ei saa etukäteen rahaa ja kuunteleminen kadunmiestä.

Näiden arvotettujen vastausten lisäksi oli verstaiden vastauspapereihin merkitty kaksi erillistä kommenttia:

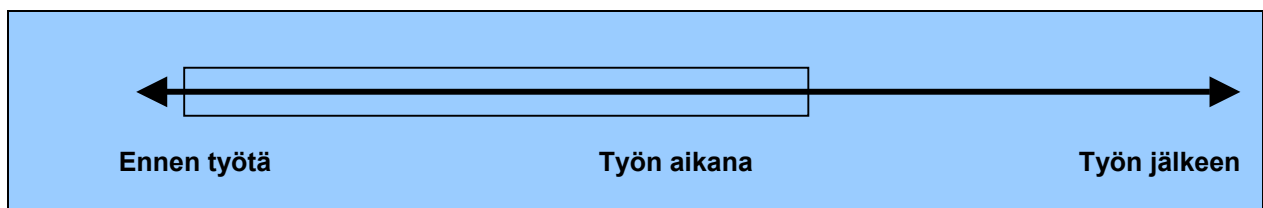
- Huonoja projekteja ei pidä tehdä – mittareita käytetään jo ennen projektien aloittamista. Mittareiden kriteerit projektikohtaisia.
- Projektin perimmäinen tarkoitus muistettava!

Yllä esitetyt vastaukset voidaan asettaa jännitejakautumiin ja kulttuurikehikoksi sen mukaan painotetaanko itsearviointia, ulkoista arviointia, laadullista arviointia vai määrällistä arviointia:

Kuva 17. Verstaiden vastauksissa painottuu itsearviointi ja laadullinen arviointi.

Toinen tapa verrata vastauksia on erotella ennen työtä, työn aikana ja työn jälkeen tapahtuva arviointi:

Kuva 18. Verstaiden vastauksissa painottuu ennen työtä ja työn aikana (tai heti sen jälkeen) tehty/saatu arviointi ja palaute.

Kolmas arviointiin liittyvä jännitejana voidaan löytää siitä, suorittaako ulkoisen arvioinnin kadunnies, asiakas vaiko virallinen ammattikriitikko:

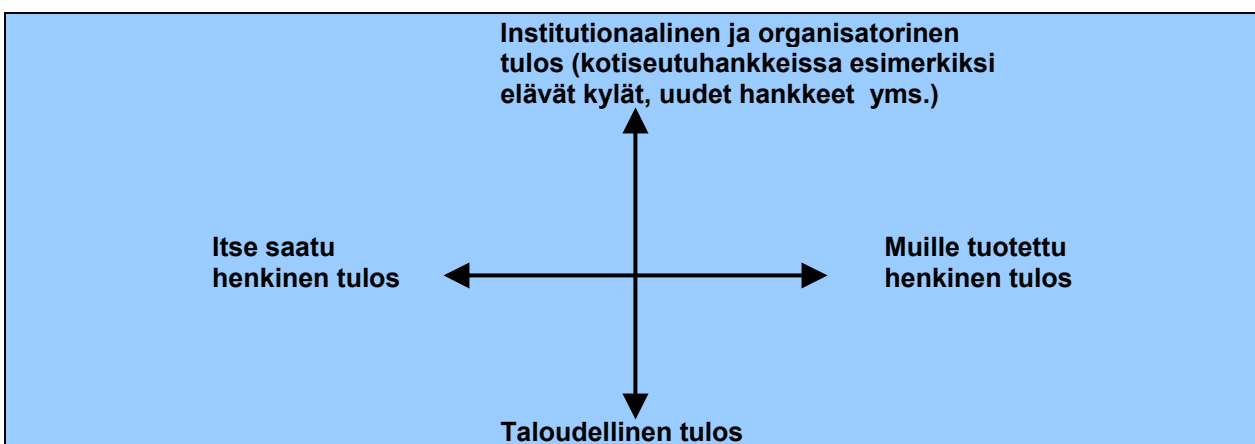
Kuva 19. Verstaiden vastauksissa korostui ulkoisen arvioinnin suhteen asiakkaan ja/tai yleisön tyytyväisyys ja palaute.

3.3.13. Mitä tuloksellisuus on omassa kulttuurityössäsi?

Tämän kysymyksen kohdalla (+) merkkejä saivat syntyvät ja pysyvät rakenteet, sykäysvaikutus (oma toiminta saa liikkeelle uutta toimintaa/uusia ajatuksia tekijöille, motivaatiota), projektisuunnitelman toteutuminen, laatu ja kulttuurinen rikkaus, pysyvien asiakassuhteiden luominen, yhteistyö, oppiminen, uusi asiakas, elämä jatkuu kylissä, ajatusten ja keskustelun herättäminen, uudet toimivat hankkeet, panos-tulos –suhde mahdollisimman hyvä, ymmärryksen lisääminen, osaamisen kasvu, ammattitaidon ja sivistyksen lisääntyminen, eettiset tavoitteet, mikä on mittarien moraalit?, henkistä 90%, asukasliikkeet, korttelipihat, puutalot, projektin toteutuminen tavoitteiden mukaan, toiminnan jatkuvuus, projektien/suunnitelmien loppuun vieni ja toteutuminen, asetetun tavoitteen toteutuminen, toiminnan aktivoiminen, henkisen pääoman kasvaminen, kertautuminen ja lumipalloefekti, onko suunnitelma toteutunut, onko päästy tavoitteisiin (myös budjetti pitänyt), taiteenlajin kehittäminen, edistäminen ja uusien puolien esille tuominen, asiakaspalaute, hyvä mieli, kannattavuus, jatkuvuus, kehittyminen, tyytyväinen asiakas, hyvä mieli itselle, elämysten tuottaminen ihmisille, taloudellinen tulos, itse taiteellisesti tyytyväinen, henkinen palkinto ja aineellinen hyvä, itseuri, onnistumisen tunne, tyydytys ja työn kehittyminen.

Vastaavasti (-) merkkejä keräsivät tehokkaat ja taloudelliset kulttuuripalvelut, hankkeiden lukumäärä ja jatkuva toiminta, pieni panos ja iso tuotos, oman ryhmän vakuuttaminen, hyvät välit vaikuttajiin, tyytyväinen asiakas (vrt. opiskelija, jolla ei aina ollut mukavaa, mutta on lopuksi tyytyväinen koulutukseensa), tiettyjen taloudellisten tavoitteiden saavuttaminen ja valmistuneiden määrä kouluissa (raadolliset tavoitteet), tulos tai ulos, jäsenmäärän kasvu, talous, mediajulkisuus, kävijä- ja katsojamäärien kasvaminen, uusi inspiraatio projektin seurauksena, kiinnostus julkisuudessa (esimerkiksi keskustelu), tuotteet/historia tunnetuksi ihmisille, vierailukutsut, loppuunmyydyt katsomot, ainakin lähiympäristön päättäjien herättäminen, taiteellisesti merkittävän teoksen aikaansaaminen, lippukassaonnistuminen, jatkamaan motivoiminen, keskustelun herättäminen.

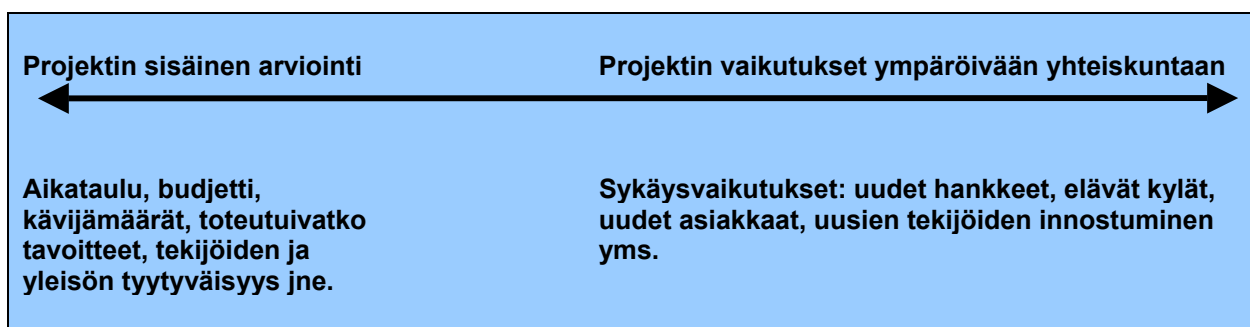
Kuten monen aiemman kysymyksen kohdalla, niin myös tässä tapauksessa äänet hajaantuivat ja tulokset ovat osin ristiriitaisia. Vastauksista on myös siksi luettavissa jälleen mielenkiintoisia jännitepareja:

Kuva 20. Tuloksellisuutta voidaan arvioida sekä tekijän että yleisön näkökulmasta ja tulokset ovat sekä henkisiä, taloudellisia että institutionaalisia tai organisatorisia.

Tuloksellisuutta voidaan arvioida myös yhden hankkeen tai projektin sisäisten tulosten perusteella tai hankkeen aiheuttamien vaikutusten perusteella:

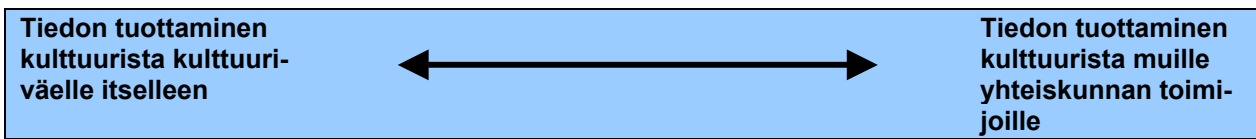
Kuva 21. Kulttuurin tuloksia voidaan arvioida sekä projektin sisäisin perustein että myös ulkoisten syiden ja seurausten perusteella.

3.3.14. Miten tutkimus voi palvella kulttuurityötä?

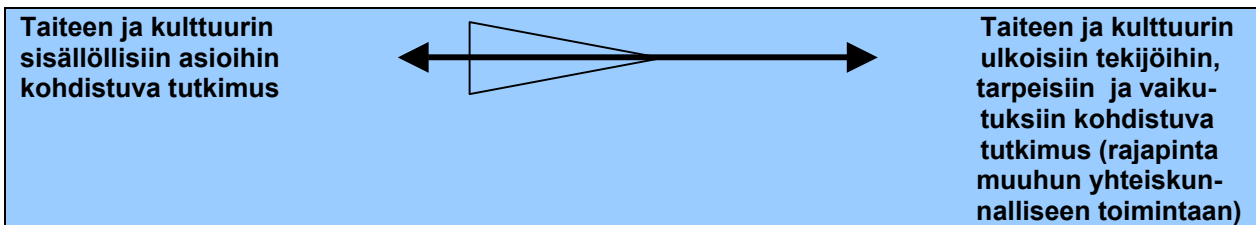
Tutkimuksen roolia kulttuurissa arvioitaessa korostuivat seuraavat teemat ja ehdotukset: menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmat tutkimuksen kautta tämän päivän työhön, tutkimus antaa välineitä päätöksenteolle, tieteellisen tutkimuksen kansanomaistaminen, harrastajien valjastaminen käyttöön, tuo esiin arvoja ja elämän monimuotoisuutta, joka voi vaikuttaa yhteiskunnan suunnitteluun, lisäämällä kulttuurialan ammattilaisten ammattitaitoa, kulttuurityön tukipilari, tiedon jalostaminen kulttuurityön tekijöiden tarpeisiin, tutkimuksella voidaan perustella kulttuurityötä, voi tuottaa ymmärrystä kulttuurista prosessina, tutkimus, jossa tutkitaan kulttuurityön vaikuttavuutta yhteiskunnassa, arvostusta kulttuurityölle (tieteellinen kuvaus, kohderyhmä esim. rahoittajat/päätäjät, ”uskon” lisääntyminen ts. uskottavuus tieteen voimin), tutkimus rakentaa portaita kulttuurin kentässä, tuloksesta voi päätellä tulevaisuuden suuntaa, oman taide/kulttuurialan tuntemuksen lisääminen, uusia ideoita toiminnan kehittämiseen, yhteistyökumppaneiden löytyminen, oman alan uudet suuntaukset tutuksi, osoittaa asian tärkeyden, helpottaa kulttuurin käyttämistä, antaa välineitä lähestyä, yhteiskunnallinen tutkimus kulttuurin arvon ja tarpeellisuuden osoittamiseksi, museoiden ja tutkimuksen yhteys on tiivis ja elintärkeä, kertomalla mihin kannattaa panostaa ja miltä tulevaisuus näyttää, tehdä tutkimuksia ryhmistä, jotka käyttävät paljon kulttuuria ja ryhmistä, jotka eivät käytä, tutkimalla mikä on kulttuurialan yrittäjä, tuottamalla tietoa työprosesseista, palveluiden käyttäjistä ja vastaanotosta, kulttuuripalveluiden puutteiden ja vahvuuksien selvittäminen, tarjota koulutusta oikeisiin tarpeisiin, tunnistaa ja kehittää kulttuurin kenttää kokonaisvaltaisesti, herättää keskustelua, antaa työkaluja ja suuntia sekä estää vääriä valintoja, vahvistaa ja monipuolistaa ja tieteen metodeja ei voi soveltaa suoraan taiteen tutkimiseen.

(-) merkkejä keräsivät seuraavanlaiset kommentit: tarveharkinta, innostamalla ihmisiä tiedon keruuseen, toimialakartoitukset, lisää mielenkiintoa esimerkiksi paikallishistoriaa kohtaan, tutkimus tekee pohjatyötä näyttelyjä varten, kaivamalla ilmajuuria menneen ajan ja nykyajan välille, historianäytelmäpelit, argumentteja, vakuuttavuutta kulttuuriin liittyvää päätöksentekoa tehtäessä, tutkimuksia voidaan selkokielistää ja konkretisoida yleisölle ja kulttuuritoimijoille, ymmärryksen lisääminen, visiointi tulevasta (ihmisten tarpeiden ja toiveiden ennakointi), tutkimus dialogissa kulttuurin eri alueiden kanssa, tutkimus on kaiken perusta monessa työssä, voi vaikuttaa niihin päättäjiin, jotka eivät usko muuta kuin tutkimustuloksia, asiakas ja markkinatutkimukset, tutkimus tuottaa myös välineitä kulttuurityöhön (esimerkiksi konservointi, materiaalit), tutkimus nostaa esille perinnettä, olemassa olevan tiedon löytäminen ja yleisölle tuominen, tutkimalla mikä ero on taiteilijalla ja taiteen tuottajalla, tutkimalla kuka pärjää ja miten, ihmisten tietoisuuden lisääminen eri kulttuurin sektoreista eri maissa, ehtiikö kulttuurin tuottaja?, avaamalla ovia myös historialliseen näkökulmaan, tutkimus ei saa sanella ehtoja ja tieteen ylivoimaisuutta korostetaan liikaa.

Jännitejanoina ja kulttuurikehikkona kysymykseen 14 saadut vastaukset voidaan esittää seuraavasti:

Kuva 22. Verstaiden vastauksissa korostuivat kulttuurin tutkimuksen ulkoiset ja sisäiset tehtävät.

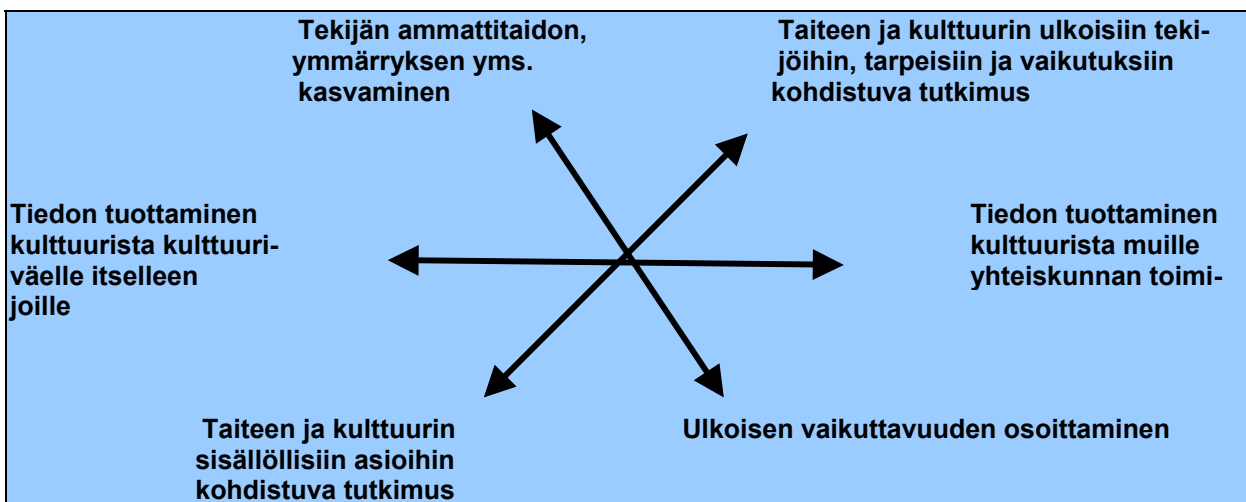

Kuva 23. Osa tutkimuksesta kohdistuu taiteen sisältöön ja tekemisen tapoihin – toinen puoli taas esimerkiksi siihen, miten taide ja kulttuuri vastaanotetaan tai miten se saadaan paremmin kaupaksi. Vastauksissa korostui sisältöön liittyvä tutkimus.

Kuva 24. Kolmas taiteen sisäisen ja laajemman yhteiskunnallisen tavoitteen jännitepari muodostuu siitä, että onko tutkimuksen tavoitteena kulttuuritoimijan vaiko muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kasvu- ja oppimisprosessi.

Jos yllä esitettyjä jännitejanoja kerää yhteen niin voidaan rakentaa seuraavanlainen kulttuurikehikko:

Kuva 25. Tähän kulttuurikehikkoon on kerätty yhteen kuvissa 22–24 kuvatut tutkimuksen ja kulttuurityön jänniteparit. Verstaissa korostui kulttuurin sisältöön kohdistuva tutkimus ja kulttuurivälle itselleen tuotettu tietämys. Tieteen ulkoisiin ominaisuuksiin kohdistuvan tutkimuksen osalta korostui ulkoisen vaikuttavuuden osoittaminen ja kulttuuria koskevan tietämyksen tuottaminen muille yhteiskunnallisille toimijoille. Markkinatutkimuksien kaltainen toimintaympäristö- ja tarvetutkimus saivat vain vähän kannatusta.

3.3.15. Miten kulttuurialan koulutusta voidaan kehittää?

Kulttuurialan koulutus on erittäin keskeinen kysymys kulttuurin tulevaisuutta pohdittaessa. Jälkikäteen ajatellen olikin virhe, ettei myös opiskelijoille järjestetty omaa, erityistä tulevaisuus-verstaata. Toisaalta on myös onneksi niin, että eri verstaissa oli paikalla kulttuurialan opiskelijoita erilaisten kulttuuri- ja taidealan yhteisöjen edustajana. Toinen työn aikana esille tullut koulutukseen liittyvä ilmiö oli tutkimuksen ja koulutuksen yhteistyön (mahdolliset) ongelmat. KULTAKE-hankkeessa tutkijat ja kouluttajat oli kerätty yhteen verstaassa II. Vaikka ilmiö ei ehkä tulekaan esille ryhmien vastauksissa, niin keskustelun rakenteen perusteella vaikutti kuitenkin siltä, että tutkijoiden ja kouluttajien välillä oli jonkin asteinen kuilu. Tämän ilmiön tutkiminen ja todentaminen (tai vaihtoehtoisesti vääräksi osoittaminen) on selkeä jatkohankkeen aihio. Katkeavatko tiedon jalostamisen ja kulttuurikentän logistiikka- ja arvo-/yhteistyöketjut tutkimuksen ja koulutuksen välissä? Toinen, vastauksista huokuva mahdollisen kuilun paikka ilmenee koulutuksen ja ”kentän tarpeiden” välissä.

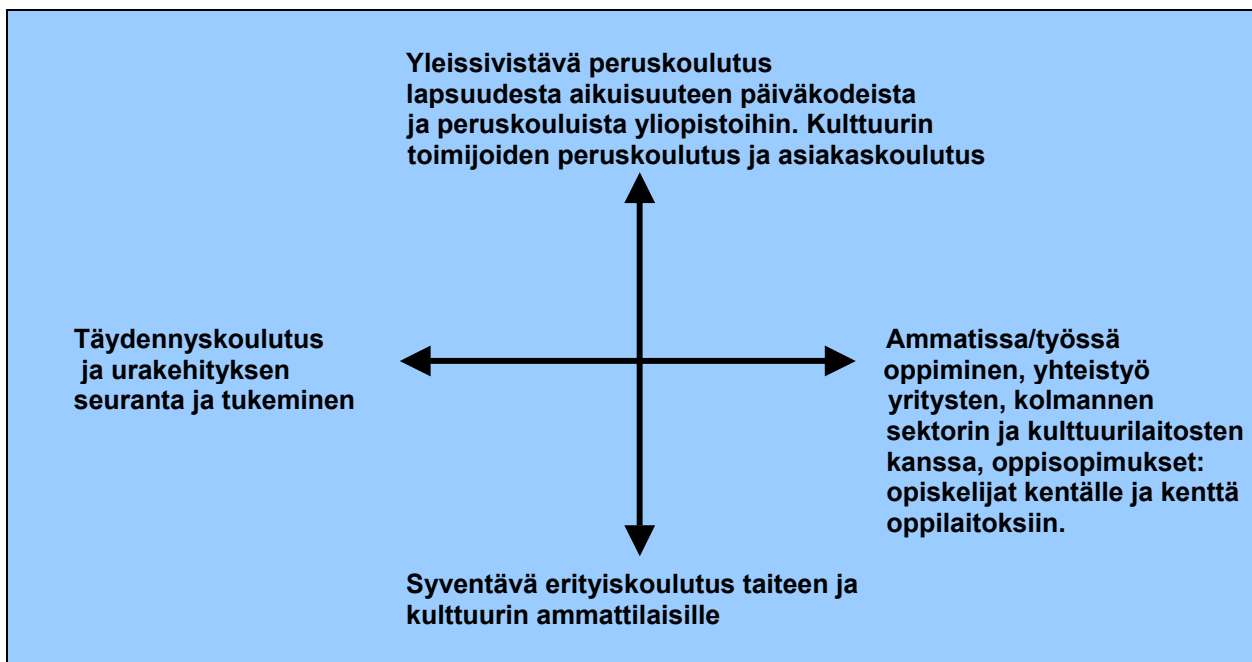
(+) merkkejä kysymyksen 15 kohdalla saivat seuraavanlaiset huomiot ja ehdotukset: eri oppilaitosten välinen yhteistyö, tietotaidon yhdistäminen ja poikkitieteellisyys, projektihallinnan alkeiden opetus, yhteistyö kulttuurilaitosten, oppilaitosten ja alan yritysten kanssa, kunkin alan tekijöiden tarve selvittää koulutusmäärät (löytyykö töitä kaikille?), opiskelijoiden ja ammatissa pitkään toimineiden vuorovaikutus, perusopetukseen riittävästi kulttuuria, käytännön työelämään tutustuminen (tosielämä), arvottamisen mittareiden kehittäminen, koulutuksen ja työelämän yhdistäminen, tutkimalla, yhteistyössä kentän kanssa, taiteentekijät eri organisaatioiden käyttöön (esimerkiksi koulut), täydennyskoulutuksen rahoitus, (kulttuurialan koulutuksen tulisi näkyä) tietyssä muodossa monikulttuurisena päiväkodeista ja peruskouluista yliopistoihin, jo koulutettujen tekijöiden seuranta ammattielämässä (selvitettävä tarpeet, ongelmakohdat ja kehitys), antamalla resurssit (rahoitus), valtion on otettava vastuu, että julkinen tuki jatkuu (työllistäminen), lisäämällä taideopetusta jo lapsille, enemmän käytännön koulutusta, kartoittamalla kentän toiveet, sisältötieto oltava jonka jälkeen liitetään muita taitoja joustavasti, harjoittelupaikat (muun muassa kolmannen sektorin tarjoamat paikat), koulutus ja työpaikkojen määrä eivät ole balanssissa, käytännön taitojen koulutus, kulttuurikoulutus punaisena lankana lapsesta aikuiseen, poikkikulttuurisuus, lisäämällä kansainvälisyyttä ja työharjoittelua, kulttuuri- ja matkailualalla olisi koulutettava myös asiakasta, todelliselle luovuudelle enemmän tilaa, kouluttajien olisi hallittava muiden maiden kulttuuri paremmin, yrittäjäkoulutuksen lisääminen (kulttuurialalla), opiskelijoiden osallistuminen työprosessin kaikkiin vaiheisiin, oppisopimustuki (pitkän linjan koulutus), verkostoituminen, ammattitaiteilijoiden osuus koulutuksessa ja liika-koulutuksen välttäminen (eri taiteen aloille on liikaa koulutettuja ammattilaisia, hakeutuminen muille aloille).

Yhden tai useamman (-) merkin keräsivät seuraavat ehdotukset: koulutuspaikkojen supistaminen, lainsäädäntö, neuvottelutaitojen lisääminen, yrittäjäyysopintojen kytkeminen kulttuuriopintoihin, taiteen perusopetuksen turvaaminen, tässä hetkessä mukana olo, arvokeskusteluvälineiden antaminen opiskelijoille jo koulutusvaiheessa, räätälöiminen, ei saa unohtaa yleissivistävää koulua, harjoittelumahdollisuus alalla, veroprosentti ylös, vastuu laadusta, opettajat kiertoon, yliopisto on liian teoreettinen, koulutus on liian erikoistunutta (pitäisi sisältää taloutta ja lakia...), toisaalta koulutus voi olla liian pirstaloitunutta (tiedot jäävät hajanaisiksi), tutkintojen pitäisi vakiintua (linjanvedot puuttuvat), koulutettavien määrää vähennettävä, tanssikoulutusta jo tarpeeksi, kysymällä kulttuurintekijöiltä ja käyttäjiltä sekä tutkimuksen avulla, yleisökasvatusta lisättävä (keskustelua ja jatkokoulutusta), ammatillinen koulutus, toimintaa tukeva koulutus, rajojen ylitys, byrokratian hyväksyminen, vähentämällä koulutettavia ja verkostoituminen.

Vastausten sisältämät jännitteet voidaan esittää seuraavanlaisina jännitejanoina ja kehikkoina (tämän kysymyksen kohdalla kannattaa palauttaa mieleen myös kysymysten 1, 3 ja 7 vastaukset, joissa käsiteltiin jossakin määrin samoja teemoja):

Kuva 26. Kulttuurialan koulutuksen kehittämisen tarpeet jakaantuvat koulutuksen itsensä ja kulttuurialan tekijöiden kehittämistarpeisiin.

Kuva 27. Kulttuurialan koulutuksen kehikko

3.3.16. Miten tietoteknologia vaikuttaa kulttuuriin?

Kulttuurin tulevaisuusverstaan viimeisessä kysymyksessä pohditaan taiteen ja kulttuurin suhdetta tietoteknologiaan. Kysymys peilaa myös kulttuurialan toimijoiden suhtautumista tietoyhteiskunnallistumiseen, johon kuuluu olennaisena osana tietoteknologian merkityksen ja määrän kasvaminen, vaikka tietoyhteiskunnallistuminen ei olekaan pelkkää teknologian kehitystä.

(+) merkkejä keräsivät seuraavat mielipiteet: kulttuurista sisältöä teknologiaan, parhaimmillaan tietoteknologia palvelee kulttuurialaa merkittäväällä tavalla (markkinointi, verkottuminen ym. tukipalvelut), edistää verkostoitumista, väline siinä missä muukin väline, tekniikka on väline, mutta pyrkii usein itsetarkoitukseksi – voisi kuitenkin oikein käytettynä houkuttaa poikia kulttuurintutkimukseen, uusia palvelumuotoja (esimerkiksi käyttäjäprofiilit), kulttuuriväki mukaan teknologian kehittämiseen, tietoteknologiaa sitoo + synnyttää hektisyyden vaatimuksen (riittääkö levollisempi, hidastempoisempi toiminta?), nopeuttaa tiedonsiirtoa, kaikki kulttuuri ei tai-vu virtuaalikielille ja autenttisuus häviää, ainakin museoissa olennainen vetovoimatekijä, dialogi (molemmat muokkaavat toisiaan), verkostoituminen, voi myös typistää ja heikentää, yhteiskunnan muistina tärkeä, nopeus voi olla hyväksi, mutta myös haitaksi, tietoteknologia luo yhden uuden lisäkanavan kulttuurin saatavuuteen, kodin rooli muuttuu (taide koteihin), elävän taiteen rooli muuttuu, kohderyhmän laajentuminen (esimerkiksi liikuntarajoitteiset), suorat kontaktit kauempaakin, multimedia vaikuttaa monipuolisesti taiteen tekemiseen (nopeuttaa prosessia, mahdollistaa esimerkiksi multimedialavasteet), työkalu, yhteydenpito helpottuu (lipunmyynti, markkinointi), saattaa myös rasittaa, saavutettavuus, mahdollistaa useampien ihmisten tavoitettavuuden (tuo lisää yleisöä kulttuurin piiriin), tarjonta monipuolistuu ja kehittyä, uu-

sien yleisöjen ja foorumien löytäminen, apuväline tiedon hakemisessa, teknologia on tuottanut uusia tuotanto-, taltiointi- ja levitystapoja, käsityötaito on säilytettävä elävänä, mahdollisuus rikastuminen kulttuurisesti ja taloudellisesti, uhka: yksipuolistuminen, palvelujen heikko valvonta huolestuttaa (lapset ja nuoret hunningolla = heidän henkinen turvallisuutensa on usein ohjattu ns. karikolle), on sekä hyvä että huono juttu: digityöt >< taidetyöt, auttaa luomaan yhteyksiä, helpottaa rutiinien hoitamista, mahdollisuus syrjässä asuville saavuttaa kulttuuri ja teatteri-teknikassa iso +.

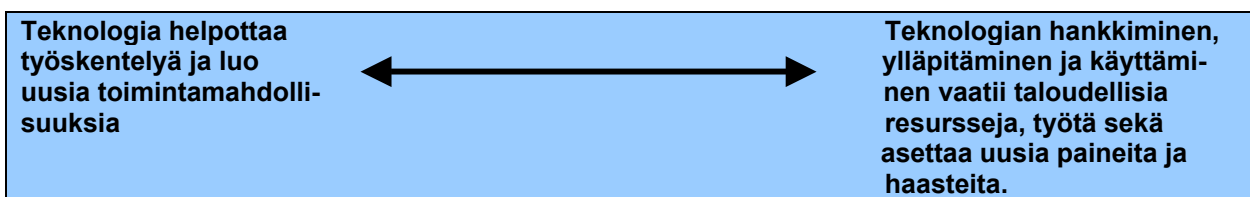
(-) merkkejä annettiin puolestaan annettiin näille ehdotuksille: aiheuttaa sähköallergiaa (syrjäytyviä ihmisiä), itsepalvelu lisääntyy, teknologiahuuma (taidetta tietoteknologian vuoksi), näytävyyden ylikorostuu sisällön kustannuksella, edistää oppimista, inhimillisten tekijöiden vähentyminen, köyhdyttää: virtuaalisuus vie pois kulttuurin omakohtaisista kokemuksista, yleensä sisältö kärsii tietoteknologian ja kulttuurin yhteishankkeissa, sillä rahaa riittää vain teknologian kehittämiseen, vaatimustaso ”perinteisille” kulttuuritapahtumille ja live-esityksille kasvaa (totuttuun hiottuun esitykseen), vuorovaikuttamisen mahdollisuudet, paikasta/ajasta irtaantuminen, kansainvälistymiseen, lapset ja nuoret, sisällöt (uusi taso tekemiseen), imaginaarisuuden lisääntyminen, tasa-arvo (madaltaa kynnystä, uskaltaa tuottaa itse, toimivuuden, näkyvyyden lisääntyminen), ihminen vieraantuu (kaikki pitää tulla jonkun kautta), nopeuttaa työn tempoa, luo paineita (pitää pystyä yhtä hienoihin esitteisiin), hyvä palvelija, ikäsyrjintä, kulttuuriopetus siirtyy osittain tietoliikenteen välitettäväksi, syö taiteellisuutta, julkaisukynnys alenee, keskustelu, ei korvaa aitoa tapahtumaa, välttämätön paha, saasteeton vaihtoehto, perinteinen negakuva on oikeasti parempi kuin digikuva, kunnolliset koneet ovat kalliita, mainonnan käyttämisessä uusi/edullisempi väline, monipuolinen, dokumentteja ei jää, oikein käytettynä iso plussa, rajojen ylitys, erinomainen englanninkielen opettaja ja tullut osaksi kaikkeen taiteen kenttään.

Näiden vastausten perusteella kulttuuriväen teknologiasuhde on melko ongelmaton. Teknologiaan suhtaudutaan työkaluna ilman sen suurempia tunnekuohuja. Museot ja teatterit ovat ehkä omineet uuden teknologian keskimääräistä nopeammin. Toisaalta tietoteknologia on jo kauan ollut kirjastojen tietokannoissa - ja teknologia on myös luonut kokonaan uusia ilmaisun muotoja, kuten multimediatäiteen. Vastausten perusteella voi hahmottaa muun muassa seuraavanlaisia jännitejanoja:

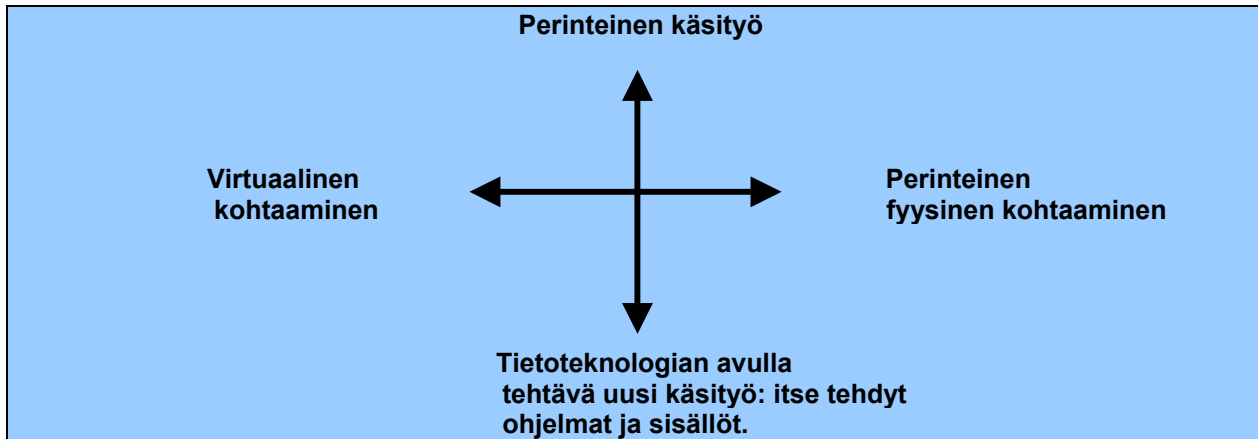
Kuva 28. Teknologia ja kulttuuri käyvät dialogia, jossa kumpikin vaikuttaa kumpaankin. Itse asiassa tämä erottelu on teennäinen ja jopa harhaanjohtava, sillä teknologia inhimillisenä tuotoksena ja toimintana on sekin kulttuuria – kokonaisuudessaan. Tällä erottelulla viitataan taiteeseen ja kulttuuriin näiden käsitteiden kapeammassa mielessä, jolloin kulttuuri ja taide määrittävät kulttuurilainsäädännön ja kulttuuripalveluiden kautta.

Toinen jännitejana voidaan piirtää teknologian kahden eri vaikutuksen välille: toisaalta teknologia helpottaa työskentelyä ja antaa uusia mahdollisuuksia – toisaalta teknologian käyttöönotto, opetteleminen ja uuden foorumin ylläpitäminen lisäävät työmäärää ja asettavat uusia haasteita ja rasitteita. Teknologian hankkiminen ja ylläpitäminen vaatii myös taloudellisia resursseja.

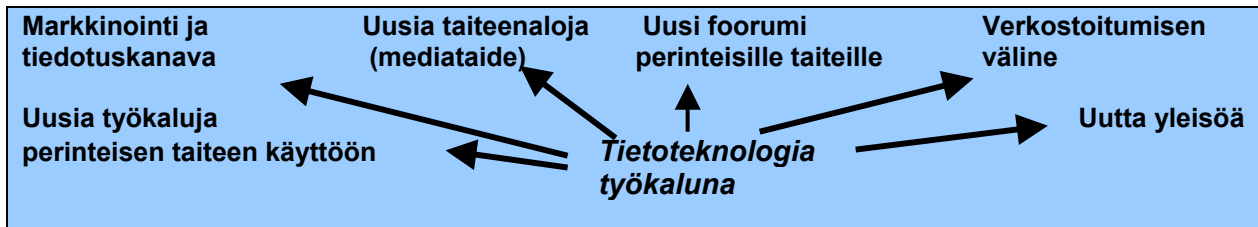
Kuva 29. Teknologia sekä helpottaa että vaikeuttaa kulttuurityötä.

Jotkin vastauksista käyvät keskustelua käsityön ja tietoteknologian suhteesta sekä aidosta kokemuksesta ja virtuaalisuudesta. Jo aiempien kysymysten ja vastaustenkin kohdalla keskusteltiin yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välisestä jännitteestä: tietoteknologian kohdalla näyttäytyy jonkinasteinen jännite yksilöllisen ja itse tuotetun imaginaarisuuden ja toisaalta tietoteknologian ja ohjelmistojen valmiiden toimintojen välillä. Paljonko mediataiteessa on tekijän omaa ja paljonko koneesta johtuvaa ja koodaajien valmiiksi miettimää? Syökö sähköinen esitystapa taiteellisuutta? Verstaiden ja keskustelijoiden enemmistö ei ollut tätä mieltä. Uusien ja vanhojen tekemisen ja esittämisen tapojen jännitteen voi ehkä pukea parhaiten seuraavanlaiseen kehikkoon:

Kuva 30. Tämä kuva erittelee vanhat ja uudet kohtaamisen ja tekemisen tavat ilman ajatusta siitä, että jompikumpi olisi epäaidompi tai parempi. Kyseessä on pikemminkin tekemisen tavan kuin tekemisen laadun muutos.

Lopuksi voidaan vielä esittää kuvana verstaissa vahvana esiintynyt ajatus siitä, että teknologia on loppujen lopuksi pelkkä työkalu, jota käytetään silloin kun siitä on hyötyä:

Kuva 31. Tietoteknologia on työkalu sekä perinteiselle että uudelle kulttuuritoiminnalle

3.3.17. Messuyleisön vastaukset kulttuurin tulevaisuuskytymykseen

Kulttuurin tulevaisuusverstaiden vastaukset esiteltiin alustavasti Turun kansainvälisillä tiede- ja kirjamesseilla Turun messukeskuksessa 4. - 6.10.2002. Tällöin myös messuyleisöllä oli mahdollisuus vastata tulevaisuusverstaissa käsiteltyihin kulttuurin tulevaisuuskytymykseen. Yleisön vastaukset on esitetty liitteessä 3.

Messuyleisö ei vastannut kaikkiin kysymyksiin ja monen vastatun kysymyksen tulos on yhdenmukainen kulttuurin tulevaisuusverstaiden tulosten kanssa. Messuyleisön vastaukset voidaan tiivistää seuraavanlaisesti:

Kulttuurin peruspalveluiden kohdalla (kysymys 1) korostuu erityisesti kirjaston suuri merkitys. Messuyleisö lanseeraa myös käyttöön käsitteen **sivistyspalvelut**, jolla tarkoitetaan monipuolisia ja yleissivistäviä, kaikille suunnattuja kulttuuripalveluja.

Kysymyksen 2 vastaukset korostavat kulttuurin kykyä lisätä sosiaalisuutta, jolloin *"kanssakäyminen ihmisten välillä on mahdollista etnisten ym. rajojen ylitse."* Kulttuurin yhdessä tekemisen muodoista (kysymys 3) korostuu yhdessä tekeminen esimerkiksi kokousten vastakohtana.

Kulttuurityön tarkoituksiksi (kysymys 6) messuyleisö nosti ymmärtämisen, tekemisen taidon säilyttämisen ja siirtämisen sekä taloudellisen tuloksen. Elämän laatua (kysymys 7) kulttuuri parantaa luomalla yhteisöllisyyttä, kehittämällä sosiaalisia verkostoja ja antamalla elämälle merkitystä. Tässä yhteydessä nousi esille myös mielenkiintoinen vertaus kansanterveyteen: *"lääkärit määräävät nykyään liikuntareseptejä esimerkiksi ylilihavuuteen. Mielestäni pitäisi kehittää myös kulttuuriresepti. Esimerkiksi yksi elokuvakäynti viikossa stressiin."*

Kulttuurin ammattilaisen määrittelemisen (kysymys 8) nähtiin vaikeaksi, mutta ammattilaisuus jaoteltiin **kapea- ja laaja-alaiseen ammattilaisuuteen**, joista erityisesti laaja-alaista ammattilaisuutta katsottiin olevan liian vähän.

Kysymyksissä 9 - 11 pohdittiin kulttuurialan yritysten toimeentuloa ja kasvua. Messuyleisön kommentit noudattelivat pitkälti samaa linjaa kuin varsinaisten verstaiden vastaukset: saatava tukea valtiolta tai kunnilta, tuskin tulee toimeen, sisulla, verkottumalla ja kouluttautumalla, ei ole tarvetta kasvaa, kasvuideologia on vahingollista ja ei saa olla suuruudenhullu. Mielenkiintoinen asia on sen sijaan se, että myös messuyleisö nosti esille asiakaskoulutuksen: **suomalaisten olisi opittava maksamaan kulttuurista ja sen tuotteista**. Tämä ajatus nousee eri muodoissaan esille useissa verstaissa ja monen kysymyksen kohdalla. Kulttuuripalvelujen ja –tuotteiden käyttöä voitaneenkin pitää merkittävänä yhteiskunnan elämäntavan ja arvojen muutoksen indikaattorina. Elämäntavan muutoksella on puolestaan tärkeitä seurausvaikutuksia yhteiskunnan kestäväen kehityksen tavoitteelle: tavoitteelle siirtyä tavaran ja materiaalinkulutuksesta palvelujen kulutukseen. Muutoksen aikaansaamisen keinoiksi on eri yhteyksissä ehdotettu muun muassa yleissivistävän kulttuurikoulutuksen lisäämistä, poikkitieteelliseen koulutukseen ja tutkimukseen panostamista sekä kirjastojen kehittämistä.

Kulttuurityön arvioimisen kriteeriksi (kysymykset 12 ja 13) messuyleisö listasi: yleisön osallistumisen ja tyytyväisyyden, verkottumisen, oman tunteen, palautteen, aikaansaadut vaikutukset, tavoitteiden saavuttamisen ja opinnäytteet sekä akateemiset kannukset. Tutkimuksen rooli kulttuurissa (kysymys 14) on sekä mahdollistava, ymmärtävä että tuottava. Kulttuurialan koulutusta (kysymys 15) messuyleisö olisi kehittänyt osaavilla, nimekkäillä kouluttajilla, ansiotasoa nostamalla, kansan sivistyksellisen koulutuksen lisäämisellä sekä taiteilijoiden teoriaopetusta lisäämällä.

Tietoteknologian vaikutuksen kulttuuriin (kysymys 16) messuyleisö näki samalla tavalla kaksijakoisena kuin tulevaisuusverstaatkin: tietoteknologia voi heikentää joitakin perinteisiä kulttuurin tekemisen tapoja kuten suullista perinnettä – toisaalta tietoteknologia luo uusia kulttuurin muotoja ja auttaa perinteistenkin markkinoimisessa ja esittelemisessä.

4. KULTTUURISESTI KESTÄVÄ KEHITYS KULTTUURI- JA TAIDEPOLITIIKAN YHTEYDESSÄ

Opetusministeriö on julkaissut toukokuussa 2002 ehdotuksen valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi (Taide on mahdollisuuksia 2002). Siihen liittyy myös oheisjulkaisu, jossa on ohjelmaa perustelevia artikkeleita (Taiteen mahdollisuuksista enemmän 2002). Ohjelmassa päähuomion kohteena on otsikon mukaisesti nimenomaan taide ja kulttuuri poliittisesti ja hallinnollisesti ohjattuina toimintoina. Tavoitteena on luoda sellainen visio ja määritellä sellaiset toimintatavat, että taiteilijat ja muut kulttuurituotteiden parissa työskentelevät saisivat itselleen mahdollisimman hedelmällisen, luovan ja myös taloudellisesti turvatuun toimintatavan. Tämä antaa mahdollisuudet taide- ja kulttuurituotteiden kulutukselle, joka ohjelman mukaan on kansalaisten perusoikeus. Taidekasvatuksen merkitys nostetaan esille merkittävänä luovuuden ja innovaation perustana. Ohjelmassa tarkastellaan taidetta ja kulttuuria myös alueellisesta näkökulmasta. Ne nähdään yhtenä muutos-, kilpailu- ja vetovoimatekijänä alueiden kehittämisessä ja todetaan että tietopohjaisessa yhteiskunnassa kulttuurin merkitys kasvaa alueellisen innovaatioperustan luomisessa. (Taide on mahdollisuuksia 2002)

Ohjelman avulla pyritään luomaan taiteelle ja kulttuurituotannolle mahdollisimman vapaa, luova ja innovatiivinen toimintaympäristö. Taiteilijat ja kulttuurin tuottajat yleisestikin nähdään yksilöinä, jotka tarvitsevat inspiroivan ympäristön, joka tarjoaa vaikutteita ja niin synergiaa kuin yksinolon avaruuttakin tarpeen mukaan. Taloudellisen turvan tärkeyttä korostetaan ja muun muassa tässä yhteydessä sitä, että taide- ja kulttuurielämässä tulee voida onnistumisten lisäksi myös ottaa riskejä ja kokeilla epäonnistumisen uhallakin. Kulttuuri ja taide sen osana nähdään tässä mielessä vahvasti yksilöiden toimintana. Taiteilijat ja kulttuurin alan toimijat ovat yksilöllisiä, luovia ja innovatiivisia. Tavoitteena on, että he pystyisivät mahdollisimman hyvin tuottamaan uusia kulttuurisia ja taiteellisia tuotteita. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 16-17, 58-89)

Ohjelma tarkastelee kulttuuria enemmänkin taide-elämän ja kulttuurin tuottamisen ja kuluttamisen kannalta kuin arjen kulttuurina, joka kattaa kaikki ihmiselämän toimintamuodot. Samankaltainen lähestymistapa näyttää olevan yleinen muutenkin viime aikoina ilmestyneissä ja eri tarkoituksia varten luoduissa kulttuuria ja yhteiskuntaa käsittelevissä kirjoituksissa. (Heiskanen et al. 2002, 21; Kangas 2002; Haajanen & Sokka 2002; Riukulehto 2001)

Kun Taide on mahdollisuuksia –ohjelmasta tarkastellaan kulttuuria alueellisena kehitystekijänä, huomataan että toisaalta taide ja kulttuurituotteet, toisaalta taiteilijat ja kulttuurialan toimijat nähdään tässä yhteydessä paikallisuuden ja paikallisen identiteetin rakentajina. Ruohonjuuritason arkiseen kulttuuriin ei juuri kiinnitetä huomiota. Paikallisen kulttuurin nähdään saavan piristysruiskeita ja identiteetin vahvistusta taiteesta ja kulttuurista. (Taide on mahdollisuuksia 2002, 52-57) Tämä varmasti pitää myös paikkansa, mutta jättää yhden oleellisen näkökulman paikalliseen kulttuurin huomiotta.

Ohjelmassa ei eksplisiittisesti määritellä paikallista kulttuuria, mutta siitä on kuitenkin luettavissa mitä tällä siinä tarkoitetaan. Ohjelman mukaan

”Globalisaatiokehitys ei merkitse alueellisuuden ja paikallisuuden katoamista, vaikka vaikuttaakin merkittävästi alueiden kehitysedellytyksiin ja pakottaa ne näin pohtimaan kehitysstrategioitaan. Globaalit ja lokaalit virtaukset esiintyvät samaan aikaan siten, että molempien ominaispiirteet vahvistuvat. Näin myös taiteen ja kulttuurin *paikallinen ja alueellinen rooli korostuu*. Suomen integroitumisprosessi EU:iin ja muu kansainvälistyminen 1980-luvulta lähtien ei ole tuhonnut sen enempiä kansallista kuin alueellisia ja

paikallisia kulttuureja, vaan päinvastoin monet paikalliskulttuuriset ilmiöt ovat kokeneet renessanssin.” (Taide on mahdollisuuksia 2002, 53)

Tämän sitaatin perusteella paikallinen ja alueellinen ja kansallinenkin kulttuuri on ensinnäkin jotakin joka voi tuhoutua ja toiseksi jotakin joka voi kokea renessanssin. Tältä perustalta se näyttäisi hahmottuvan yhteisön yhteiseksi, staattiseksi ja essentialistiseksi kokonaisuudeksi. Tämä taas on vastakkainen tässä julkaisussa aiemmin esitellyn uudemman, kulttuurin tieteellisen määritelmän kanssa ja yhtenevä antropologian ja etnologian empirian ja teorian valossa hylkäämän vanhemman määritelmän kanssa. Uudempi määritelmä lähtee liikkeelle yksilöllisistä piirteistä ja vuorovaikutuksesta, joiden perustalta muodostuu heterogeeninen, muuntuva ja rajaton prosessi, johon kulttuurisesti luodaan homogeenisuutta, staattisuutta ja rajoja. Vanhemman määritelmän mukaan kulttuuri taas nähdään tietyn ihmisryhmän tai alueen omana ja omintakeisena, staattisena kulttuuripiirteiden kokonaisuutena. Kiinnostavaa on huomata, että kun ohjelmassa liikutaan taiteen ja kulttuurituotteiden piirissä, taustalla implisiittisesti ilmenevä kulttuurin määritelmä näyttäisi yksilöllisyyttä, luovuutta ja innovatiivisuutta korostaessaan olevan hyvin lähellä tätä uudempaa määritelmää.

Onko tällä sitten mitään merkitystä? Paikallisen ruohonjuuritason arkielämän kulttuurin kannalta tällä on suuri merkitys, erityisesti kun tarkastellaan kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Asia tulee konkreettisesti esille silloin, kun paikallista kulttuuria aletaan tuotteistaa ja myydä esimerkiksi matkailijoille. Jos paikallinen kulttuuri on staattinen ja yhtenäinen yhteisöllinen tuote, siitä voi tuotteistaa tuotteita ja sitä voi käyttää alueen imagon rakentamiseen erilaisissa kulttuurihankkeissakin, ja nämä toimet vain vahvistavat paikallista kulttuuria. Mutta jos paikallinen kulttuuri onkin jatkuvaa vuorovaikutusta, jossa muun muassa matkailijat ovat mukana, ja jossa ihmiset ovat arjessaan yksilöllisiä, luovia ja innovatiivisia taiteilijoiden ja kulttuurin tuottajien tapaan, kuva muuttuu. Silloin staattiset paikallisen kulttuurin pohjalta muotoillut tuotteet, imago ja brandit asettuvat vastakkaisiksi paikallisen kulttuurin heterogeenisuuden ja muuntuvuuden eli sen luovien, yksilöllisten ja innovatiivisten piirteiden kanssa. Tästä seuraa eri näkemysten välisiä jännitteitä ja mahdollisesti henkistä huonovointisuutta, koska ihmiset eivät tunnista omia käsityksiään kotiseudusta niistä tuotteista ja kiteytymistä, joiden sitä sanotaan ilmentävän. (Siivonen 2002c)

Erityisesti tämä huonovointisuus tulee esille kun matkailutuote rakennetaan jonkin alueen ihmisen toiminnan, itse ihmisten tai mahdollisesti jopa yksittäisen ihmisen varaan. Lappia myydään muun muassa saamelaisuuden ja saamelaisten avulla, saaristosta tarjotaan matkailijoille eksoottisia kalastajia tutustuttavaksi näin muutamien esimerkkien valossa. Tällaisissa tilanteissa astutaan näiden ihmisten yksityisyyden alueelle. Jatkuva matkailijoiden, vieraiden ihmisten, katseiden ja odotusten kohteena oleminen häiritsee ja jopa loukkaa yksityisyyttä. Ihmiset muuntuvat matkailijoiden katseiden kohteina oleviksi objekteiksi sen sijaan että olisivat oman elämänsä, omien toimien ja tapahtumiensa toimivia subjekteja. Kun vielä matkailijoille tuotettu paikallinen kulttuuri on homogeenisessa ja staattisessa muodossa, on selvää, että syntyy jännitteitä ja mahdollisesti ristiriitojakin matkailijoiden ja paikallisten ihmisten ja heidän luovan dynaamisen arkikulttuurinsa välille. Edelleen jos vielä taloudellinen hyöty matkailusta koituu muille kuin haitat kokeville ihmisille, huonovointisuus ja kulttuurisesti kestävätilanne on taattu. (Siivonen 2002c, 43-48)

Arkisen ja koko ihmiselämän kattavan kulttuurin hahmottaminen yksilöiden kautta luovaksi, innovatiiviseksi ja perustaltaan yksilölliseksi, vaikka kuitenkin yhteisöllisiä piirteitä muovaavaksi, voisi olla yksi ratkaisu niihin kysymyksiin, joita Esa Pirnes esittää Taide on mahdollisuuksia –ohjelman oheisjulkaisussa monisyisesti kulttuuria ja kulttuuripolitiikkaa käsittelevässä artikkelissaan. Pirnes pohtii kulttuurisesti kestävästä kehityksen sisältöä ja kulttuurien pelastamista. (Pirnes 2002, 28) Jos pelastettavana ei olekaan yhteisöllinen, staattinen kulttuuri, vaan moninaisuuden, luovuuden ja innovatiivisuuden elintilan suojeleminen niin arkielämässä kuin taiteessakin, koko kulttuurisesti kestävästä kehityksen ajatusmaailma rakentuu uudella tavalla. Kysymys on keskeinen ja on toivottavaa, että keskustelu siitä jatkuu vilkkaana!

5. YHTEENVETO

5.1. Kulttuurin laadun arvioimisen työkalut

Tässä raportissa on aukaistu kulttuurin tulevaisuusverstaissa kertyneet ajatukset yleisellä tasolla ja kehitelty työkaluja, joiden avulla niiden tuottamasta aineistosta saatiin esille kulttuurin näkökulmasta keskeisiä ilmiöitä ja rakenteita, jotka tulisi huomioida kehittämis- ja suunnittelu-työssä. Näitä työkaluja, jännitejanoja ja kulttuurikehikoita, voidaan käyttää myös kulttuuritoimen laadullisen arvioinnin kehittämiseen. Kulttuurin ja sen tulevaisuuden parissa työskenteleminen on verstaissakin käydyn keskustelun pohjalta keskeisesti arvoihin ja sisältöihin painotuvaa. Jännitejanojen ja kulttuurikehikoiden avulla voidaan tarttua juuri näihin seikkoihin ja tuoda ne selkeissä ja pelkistetyissä muodoissa mukaan kulttuurin arviointiin sekä sen tulevaisuudenvisioniin ja –strategioihin. Työkalujen avulla voidaan kulttuurin ydinasiaa saada mukaan kehittämiskeskusteluihin määrällisten mittareiden sijaan tai niiden rinnalle.

Konkreettisesti jännitejanojen ja kulttuurikehikoiden käyttö tapahtuu siten, että kussakin kulttuurin tulevaisuutta koskevassa tilanteessa arvioidaan mukana olevien toimijoiden kesken mitkä arvostukset ja sisällölliset piirteet ovat keskeisiä tarkasteltavan asian kannalta ja otetaan käyttöön niihin liittyvät jännitejanat ja kulttuurikehikot. Tämän jälkeen tarkasteltavaa asiaa mitataan valittujen janojen ja kehikoiden avulla. Mahdollista on mitata asiaa eri aikatasoissa, menneessä ajassa, nykytilanteessa ja myös tulevaisuudessa. Tulevaisuuden mittaaminen tarkoittaa eri toimijoiden kesken asetettujen tavoitteiden ilmaisemista jännitejanojen ja kulttuurikehikoiden avulla, jolloin nämä mittaukset ovat kulttuurin tulevaisuudenvision konkretisoituja muotoja.

5.2. Kulttuurin arvostettu laatu

Kulttuurin tulevaisuusverstaiden tuottaman aineiston analyysissä nousivat jännitejanojen ja kulttuurikehikkojen hahmottamina esille jotkin kulttuurin ja taiteen kannalta oleelliset asiat. Kulttuurista katsottiin keskeiseksi sisältö, joka arvostetussa muodossaan on laadukasta ja omaleimaista, dynaamista ja luovaa sekä innostavaa ja vapaata. Myös yksilön ja yhteisön välinen jännite nousee aineiston pohjalta esille. Tähän aihepiiriin kuuluu oleellisena usein verstaissakin mainittu vuorovaikutus. Vaikka yksilöllisyys onkin kulttuurin ja etenkin taiteen keskeinen piirre, niin sekä kulttuuri että taide edellyttävät kumpikin toimiakseen myös yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta ympäröivän maailman kanssa. Vuorovaikutuksessa institutionaalista, ohjattua ja autoritääristä tapaa ei arvostettu, vaan arvokkaana pidettiin suoraa ja välitöntä, ihmisten keskuudessa toimivaa, sisällöllistä vuoropuhelua kasvattavaa ja yhteisön toimintoihin integroituvaa tapaa. Instituutiot koettiin tärkeiksi kulttuuripalvelujen tuottajina, erityisesti koulutuksen, kasvatuksen ja sivistystyön puolella. Kulttuurilla ei katsottu olevan poliittisia tarkoituksia, vaikka ymmärretäänkin, että se vaikuttaa yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Kulttuurin sisällöllisten elementtien arvostus näkyy myös siinä, että kulttuurialan kasvusta puhuttaessa nostettiin esille laadullisten puolien – taidon ja osaamisen – kasvu ja kyseenalaistettiin kasvun tarve itseisarvona.

Kulttuuriverstaisten 16 tulevaisuuskeskustelun vastausten tarkastelua tässä raportissa ei voi pitää missään mielessä tyhjentyneenä, vaan se toteutettiin varsin yleisellä tasolla. Aineiston perusteella olisi mahdollista eritellä kunkin toimijaryhmän vastauksia ja niiden saamia arvostuksia erillään muiden vastauksista – sekä toisaalta vertailla eri ryhmiä keskenään. Tilan- ja ajanpuutteen vuoksi tähän ei kuitenkaan tässä raportissa ole ryhdytty. Tarkempi vertailu onkin hedelmällinen jatkohankkeen aihio.

Jokaisen verstaan lopussa osallistujille annettiin mahdollisuus myös kritisoida kysymyksiä ja kertoa tuntemuksistaan. Kaiken kaikkiaan järjestäjien saama palaute oli pääsääntöisesti hyvää, mutta kritiikki ja palautekeskustelu nosti esille 7 teemaa:

1. Kysymyksen joukossa ei ollut varsinaista tulevaisuuskytymystä: eteenpäin katsovaa kysymystä.
2. Lasten kulttuuritoimintaa olisi voinut käsitellä omana aihealueenaan.
3. Myös etiikkaa ja vastuuta olisi voinut käsitellä enemmän ja tietoisemmin.
4. Kysymysten joukosta puuttuivat myös kriittisyyteen houkuttelevat kysymykset.
5. Jotkin keskustelijat epäilivät keskustelemisen hyödyllisyyttä: johtaako keskustelu mihinkään?
6. Uutena ideana tuli esille se, että verstaan voisi toteuttaa toisinkin päin: osallistujat voisivat etsiä oikeita kysymyksiä (vastausten sijaan)
7. Suurin osa osallistujista oli kiinnostunut jatkamaan verastotoimintaa jonkinlaisen jatkohankkeen puitteissa.

Myös nämä teemat ovat oleellisia jatkohankkeen sisältöä pohdittaessa.

5.3. Yksilöperustainen dynaaminen kulttuuri kestävännä innovaatio-perustana

Tämän raportin alussa määriteltiin kestävänn kehityksen periaatteita kaiken kaikkiaan sekä erityisesti sosiaaliselta ja kulttuuriselta kannalta. Tässä yhteydessä kestävänn lähestymistavaksi ja uusimpaan kulttuuriteoreettiseen tietoon perustuvaksi nostettiin kulttuurin määrittelyminen ihmisyyksilöiden ja heidän ympäristönsä välisen vuorovaikutuksen kautta. Yksilöllisistä vuorovaikutustilanteista muodostuu laaja ajassa etenevä dynaaminen verkosto. Yksi tämän verkoston kulttuurisista ominaisuuksista on se, että siihen syntyy ja siihen luodaan staattisia, rajattuja ja yhdenmukaisia kokonaisuuksia. Nämä ovat kuitenkin alisteisia kulttuurin yksilölliselle, dynaamiselle ja monimuotoiselle prosessille. Tämä kulttuurin perusdynamiikka tulee huomioida, jotta voidaan toimia kulttuurisesti kestävänn tavalla.

Kulttuurin tulevaisuusverstaissa esille nousseet kulttuuria määrittelevät konkreettiset piirteet näyttäsivät täyttävän nämä kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyden kriteerit ja tukevan niitä. Yksilölliset ja suoraan vuorovaikutukseen perustuvat piirteet nousivat myönteisinä esille, ylhäältä johdettu autoritärisyys taas sai kielteisiä kannanottoja. Kulttuurin laadullisilla mittareilla on mahdollista tarkastella sitä, missä määrin kestävyden periaatteet täyttyvät yksittäisten kulttuurituotteiden tai –tapahtumien kohdalla tai missä määrin ne tulevat huomioiduiksi kulttuuria koskevissa visioissa. Laadulliset mittarit ovat kaiken kaikkiaan oleellisia kulttuurisesti kestävänn kehityksen arvioimisessa, koska kestävyys ajatuksena kytkeytyy nimenomaan mainittuihin kulttuurin laadullisiin puoliin.

Määrällisen kasvun kyseenalaistaminen ja sisällöllisen kasvun arvostus kulttuurin piirissä voisivat olla yksi ekologisesti kestävänn kehityksen vauhdittajista. Nämä asettuvat vastakkaisiksi aineellisen kuluttamisen kasvun kanssa. Kulttuuri ei kuitenkaan koskaan ole vain yhden näkemyksen kannalla ja se muuntuu jatkuvasti, joten nämä piirteet eivät ole väistämättä aina kulttuuriin liittyviä. Taloudellisesti kestävänn kehityksen tulisi raportin alussa esitettyjen periaatteiden mukaan asettua harmoniaan edellä esitettyjen kestävyden periaatteiden kanssa.

Kestävänn kehityksen ja tietoyhteiskunnan kannalta oleellista tämän raportin aineiston perusteella ei siis ole se, miten kulttuuri voisi paremmin tukea aluekehittämistä ja taloudellista kasvua, vaan toisinpäin: miten aluekehittäminen, teknologia ja taloudellinen toiminta voisivat paremmin tukea yksilöllistä, monimuotoista ja dynaamista kulttuuria ja ihmisten sosiaalista kanssakäymistä. Talouden näkökulmasta kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävänn kehityksen huomiointi niiden omilla ehdoilla muodostaa strategisen innovaatio-perustan: jos onnistutaan rat-

kaisemaan kulttuurin ja sosiaalisen elämän todellisia tarpeita, näitä tarpeita täyttävillä tuotteilla on todellista potentiaalia muodostua kansainväliseksi menestystarinaksi.

6. LÄHDELUETTELO

- Anttonen, Marjut (1999) *Etnopolitiikkaa Ruijassa. Suomalaislähtöisen väestön identiteettien politisoituminen 1990-luvulla*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 764. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Borofsky, Robert (1994) *The Cultural in Motion*. Teoksessa Borofsky, Robert (ed. by), *Assessing Cultural anthropology*. New York et al., McGraw-Hill, Inc, s. 313-319.
- Ehn, Billy (1992) *Kulturalisering på gott och ont*. Teoksessa *Kulturella perspektiv* 1 (1), s. 3-7.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993) *Ethnicity and Nationalism. Anthropological Perspectives*. London & Boulder, Colorado, Pluto Press.
- Goodenough, Ward H. (1994) *Toward a Working Theory of Culture*. Teoksessa Borofsky, Robert (ed. by), *Assessing Cultural anthropology*. New York et al., McGraw-Hill, Inc, s. 262-273.
- Goody, Jack (1994) *Culture and Its Boundaries: A European View*. Teoksessa Borofsky, Robert (ed. by), *Assessing Cultural anthropology*. New York et al., McGraw-Hill, Inc, s. 250-260.
- Haajanen, Marko & Sokka, Sakarias (2002) *Kulttuuri maakuntien vahvuutena. Selvitys maakuntien liitoista alueellisten kulttuurilinjausten määrittäjänä*. Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja Nro 7. Helsinki, Opetusministeriö.
- Hall, Stuart (1992) *The Question of Cultural Identity*. Teoksessa Hall, Stuart & Held, David & McGrew, Tony (eds.), *Modernity and its futures*. Cambridge, Polity Press.
- Heinonen, Sirkka & Hietanen, Olli & Kiiskilä, Kati & ja Ruohonen, Laura (2003) *Kestääkö tietoyhteiskunta? Käsitemaalyysia ja alustavia arvioita*. Suomen ympäristö, Ympäristöpolitiikka 603. Ympäristöministeriö, Helsinki. (eTieto-hankkeen väliraportti). Julkaisu on saatavissa myös Internetissä: <http://www.ymparisto.fi/palvelut/julkaisu/elektro/sy603/sy603.htm>
- Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.) (2002) *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet*. Helsinki, Tietosanoma.
- Hietanen, Olli (2001) *Digitaalinen tasapaino ja arvokaarianalyysi*. Futura, Vol 20, nro 4. 9 s. (100–108).
- Hietanen, Olli (toim.) (2002a) *Taitoyhteiskunta osallistumisen edistäjänä*. Turun kauppakorkeakoulu, Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tutu-julkaisuja 2/2002. Turku 2002. 59 s. www.tukkk.fi/tutu/etiето
- Hietanen, Olli (2002b) *Globaalin tietoyhteiskunnan haasteet. Tietoyhteiskunnan ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuutta etsimässä*. Esitelmä Maailman tietoyhteiskuntahuippu -kokouksen (WSIS) valmisteluseminaarissa (Globaalin tietoyhteiskunnan haasteet –seminaari, Tampere-talo, 9.12.2002). Artikkelit on julkaistu verkossa: www.tukkk.fi/tutu/etiето ja <http://formin.finland.fi/wsisis/> (11 s.)
- Hietanen, Olli & Heinonen, Sirkka (2002) *SIS 2010 Kouvolan kaupungin kestävä tietoyhteiskunnan visio*. Turun kauppakorkeakoulu, Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Tutu-julkaisuja 3/2002. Turku 2002. 37 s. www.tukkk.fi/tutu/etiето
- Hietanen, Olli & Heinonen, Sirkka & Kahilainen, Juha & Kiiskilä Kati & Tapio, Petri & Wilenius, Markku (2002) *Tulevaisuusajattelun haasteita: tietoyhteiskunta ja kestävä kehitys*. Teoksessa Kamppinen, Matti & Kuusi, Osmo & ja Söderlund, Sari (toim.) (2002). *Tulevaisuuden tutkimus, perusteet ja sovelluksia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. (p. 407- 459)
- Hoffrén, Jukka (2002) *The conversion of material and energy flows into welfare in Finland: 1960-2000*. Futura 2/2002. Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry. Helsinki. Vammalan kirjapaino Oy.

Kaivo-oja, Jari – Haukioja, Teemu (2002) *Kestävä kehitys ja tietoyhteiskunta: kriittiset ulottuvuudet*. Teoksessa *Tulevaisuudentutkimus, perusteet ja sovellukset*. Matti Kamppinen, Osmo Kuusi ja Sari Söderlund (toim.). SKS 2002. Helsinki.

Kangas, Anita (2002) Euroopan unionin rakennerahastot suomalaisen kulttuurielämän tukijoina. Teoksessa *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 4, s. 375-389.

Keesing, Roger M. (1994) Theories of Culture Revisited. Teoksessa Borofsky, Robert (ed. by), *Assessing Cultural anthropology*. New York et al., McGraw-Hill, Inc, pp. 301-310.

Pirnes, Esa (2002) Taidepolitiikka muuttuvassa kulttuuripolitiikassa. Teoksessa *Taiteen mahdollisuuksista enemmän. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu*. Helsinki, Opetusministeriö, s. 18-31.

Rauhala, L. (1983) Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki, Gaudeamus.

Riukulehto, Sulevi (toim.) (2001) *Perinnettä vai bisnestä? Kulttuurin paikalliset ulottuvuudet*. Jyväskylä, Atena Kustannus Oy.

Rubin, Anita (2000) *Growing Up in Social Transition in Search of a Late-Modern Identity*. Turun yliopiston julkaisu, Annales Universitatis Turkuensis. Sarja B, osa 234 Humaniora. Turku, Turun yliopisto.

Sanjek, Roger (1991) The Ethnographic Present. Teoksessa *Man* 26.4.

Siivonen, Katriina (2002a) Does European Union Leave Room for Local Identities? Locality as a Cultural Semiotic Process. Teoksessa *Ethnologia Scandinavica* Vol. 32, s. 63-76.

Siivonen, Katriina (2002b) Paikallisidentiteetit arjessa ja aluekehitystyössä. Varsinais-Suomen saaristo EU-aikana. Teoksessa *Synteesi* 2, s. 43-52.

Siivonen, Katriina (2002c) Kulttuuri – matkailun hyödyke vai paikallista elämää? Teoksessa Hanna Nurminen (toim.), *Elämää ja elämyksiä saaristossa. Näkökulmia kestävään matkailuun*. Turku, Kirja-Aurora.

Taide on mahdollisuuksia (2002) *Taide on mahdollisuuksia. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapoliittiseksi ohjelmaksi*. Helsinki, Opetusministeriö, Taide- ja taiteilijapoliittinen toimikunta TAO.

Taiteen mahdollisuuksista enemmän (2002) *Taiteen mahdollisuuksista enemmän. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu*. Helsinki, Opetusministeriö.

Vayda, Andrew P. (1994) Actions, Variations, and Change: The Emerging Anti-Essentialist View in Anthropology. Teoksessa Borofsky, Robert (ed. by), *Assessing Cultural anthropology*. New York et al., McGraw-Hill, Inc, s. 320-329.

Ympäristöministeriö (2000) *Luonnonvarojen kokonaiskäyttö Suomessa, Suomen ympäristö* 428, Helsinki 2000.

Kulttuurin tulevaisuusverstaiden kysymykset

A. Kulttuurin peruspalvelut

1. Mitkä kulttuuripalvelut pitäisi olla kaikkien saatavilla?

B. Yhteisöllisyys

2. Millä tavoin kulttuuri lisää ihmisten osallisuutta?

3. Millaiset yhdessä tekemisen muodot ovat itsellesi mielekkäitä?

C. Taiteen ja kulttuurin sisältö, vuorovaikutus yleisön kanssa

4. Minkälaista vuorovaikutusta teillä on yleisön/palvelujen käyttäjien kanssa?

5. Miten valitsette toimintanne/prosessinne punaisen langan? (esim. kohderyhmän, kauden ohjelmiston, toiminnan teeman, taiteellisen prosessin teeman jne.)

D. Vaikuttavuus

6. Mikä on työsi tekemisen tarkoitus? (Mikä on työsi tulos?)

7. Miten kulttuuri voisi olla mukana yhteisten asioiden hoitamisessa ja elämän laadun parantamisessa?

E. Kulttuuri ja talous

8. Ketkä ovat mielestäsi kulttuurialan ammattilaisia?

9. Miten pieni kulttuurialan yritys tulee toimeen?

10. Miten kulttuurialan yritys voisi kasvaa?

11. Minkälaisia tukipalveluita kulttuurialan yritys tarvitsee?

F. Taiteen ja kulttuurin arviointi

12. Miten voidaan mitata, että kannattiko projekti tehdä? Kerro 3 hyvää ja 3 huonoa tapaa arvioida oma työsi.

13. Mitä tuloksellisuus on omassa kulttuurityössäsi?

G. Kulttuurin tutkimus ja koulutus

14. Miten tutkimus voi palvella kulttuurityötä?

15. Miten kulttuurialan koulutusta voidaan kehittää?

H. Kulttuuri ja teknologia

16. Miten tietoteknologia vaikuttaa kulttuuriin?

Kulttuurin tulevaisuusverstaiden vastaukset

1. Mitkä kulttuuripalvelut pitäisi olla kaikkien saatavilla?

Verstas I

(+3)Kirjasto, koulu-
laitos tärkeä! Vuo-
rovaikutustaidot!
(+3)kirjasto
(+3)itsensä ilmai-
seminen, osallistu-
minen ja nauttimi-
nen
(+2)ilmaisutaidot:
teatteri, kirjasto,
kulttuurikasvatus
(erityisesti lasten ja
nuorten kulttuuri-
kasvatukseen
liittyvät palve-
lut),tanssi, näytel-
mä, musiikki, kuvat
(+2)kulttuuri koulun
toiminnassa
(+2, -2)Kaikki!
(+1)Lasten taide-
kasvatus
(+1)taiteen
perusopetus
(+1, -1)Alueellinen
saatavuus: myös
maaseudulla mah-
dollisuuksia tehdä
ja kokea ja tutkia
(-6)Helsinki-
keskeisyys?
(-4)taidepiirit
(-3)jokkoviestintä:
kielivähemmistöjen
palvelut, ohjelma-
tarjonta muualla
kuin ruuh-
kasuomessa
(-1)Kulttuuriperintö;
kotiseutuyhdistyk-
set
(-1)liikuntaan liittyvä
kulttuuri
(-1)maahan-
muuttajat
(0)Näyttelyt
Osallistava kulttuu-
rin tekeminen,
esimerkiksi kansa-
laisopistot Teatterit,
museot, arkistot =
oman historian
tuntemus
teatteri, museot,
koulutus, taidekas-
vatus, kuvataide,
kulttuuriympäristö,
museot: omaan
kulttuuriin kasvami-
nen, kulttuurihisto-
ria, kuvat, musiikki,
arkkitehtuuri, lapsil-
le monipuolista ja
"maksut minimiin"
Kommentti: Huomi-
oitava fyysinen
saatavuus
(=etäisyys), talou-
dellinen, erityisryh-
mien mahdollisuus
naut-
tia/osallistua/tuottaa
Mitkä kulttuuripalve-
lut pitäisi olla kaik-
kien saatavilla?

omat juuret? mak-
suttomuus? arvos-
tus?
yhteiskunnan vel-
vollisuudet?

Verstas II

(+6, -1)Kaikki
(+4)Oleellista, että
ihmiset itse mukana
toimimassa ja
toiminta kasvattaa
ymmärrystä ihmisistä
ja ympäristöstä.
Konkreettinen
toiminta muuttuu
jatkuvasti.
(+2)Taiteen perus-
opetus
(+1)Vapaa sivistys-
työ
(+1)Opetusta me-
diakultuutissa,
mahdollisuus kehiti-
ä kriittiseksi,
edellytyksiä maail-
man jäsentämiselle
(+1)Museopalvelut,
elokuvapalvelut,
kirjastopalvelut,
vapaa sivistystyö,
taiteen oppilaitok-
set, harrastustoiminta...
(+1)Oltava elinehto,
hengittämme,
elinympäristö-> ei
tarvitse rajata tai
määritellä
(+1, -1)Museot
(-5)Mahdollisuus
tehdä asioita/
toteuttaa itseään
tilassa. Yhteiskun-
nan tuettava
(-4)Mahdollisuus
hankkia tietoa
(-2)Teatteri
(-1)"Kulttuuri-
palvelu" <- eri
ihmisille eri asia
(0)Kirjastot Kysy-
myksiä: Mitä ym-
märretään/ tarkoite-
taan kulttuuripalve-
lulla?
Mitä tarkoitamme
saatavuudella?

Verstas III

(+8)Kaikki kaikkien
saatavilla, perustar-
jonta ilmaista. Esim.
taidemuseot, pe-
rusopetus ja harras-
tumahdollisuudet
myös lapsille. Otet-
tava huomioon
myös kulun esteet
esim. liikuntavam-
maisat, vanhukset.
Kulttuuritarjontaa
myös laitoksiin,
tarvittaisiin tukea
esim. esitysten
vientiin sairaaloihin.
(+5)Iltapäiväkerhoi-
hin kaikki mahdolli-
nen kulttuurialat
(+1)Informaatio eri
kulttuuriharrasteis-
ta, -tapahtumista
ym. Kaikkien saata-
villa HELPOSTI
(-2, +1)Ihmisillä
pitäisi olla mahdolli-
suus hakeutua
kaikkien kulttuuri-
palvelujen pariin.
(-13)Tarkoittaako
kaikkien saatavilla
olevat kulttuuripal-
velut ilmaisia
palveluja?
(0)Kirjastot, Museot

Verstas IV

(+2)taidekasvatus
kaikille ihmisille!
perustiedot rinnalla
erityispalvelut
(+2)kirjastot ovat
kulttuurisia keskit-
tymiä, monitoimitilo-
ja
(+2)1.instituutio
(kirjasto)
(+1)mitkä on pienen
paikkakunnan
kulttuuripalvelut?
(-3, +2)kaikki tai-
teen alat
(-3)museot ovat
tärkeitä paikallisen
identiteetin kehittä-
misen kannalta
(-2)vapaat ryhmät,
yhdistykset, esiinty-
jät ym. näiden
kulttuuripalvelujen
ylläpito pitäisi olla
saatavilla
(-1)3. vapaat ryh-
mät
(0)ei liian pitkät
matkat tai liian
korkeat pääsymak-
sut millä tavoin
palvelujen pitäisi
olla saatavilla?
kirjastot ovat eten-
kin pienissä kunnis-
sa tärkeitä

2. instituutio (mu-
seo)

Verstas V

(+5)kieli, kirjastot,
konsertit, taidenäyt-
telyt, maaseutumuseot,
lasten kulttuuri
(+3)kulttuurin eri
aloja ei voi priorisoida,
alueelliset
vahvuudet otettava
huomioon
(+2)henkistä kas-
vua ja virkistystä
tukevat palvelut
(+1)tietopalvelut:
radio, tv, netti,
kirjastot
(kommunikaatio-
kanavat)
(+1)julkisia (tv,
radio) kulttuuria
käsitteleviä ohjel-
mia enemmän
(+1)taiteen perus-
opetus
(-7)kriittikkipalvelu
saataville (ryhmä-
kriittikki) alan yrittä-
jille
(-1)radio- ja tv-
palvelut
(-1)liikunta
(-1)elävän musiikin
kuuntelu (puisto-
konsertit)
(-1, +1)kirkolliset
palvelut
(0)kuvan, sanan ja
äänen tuotokset
kuvataide tiettyyn
rajaan, näyttämö-
taide, musiikki-
palvelut, museo
tiettyyn rajaan,
ruoka (ilmaispalve-
lut tietyille ryhmille)
kirjallisuus ja kirjas-
tot, teatteri, museot
(kuvataide, tilat)
musiikki, lehdet,
taideteoll., kirjasto-
palvelut myös
pienillä paikkakun-
nilla

Verstas VI

(+7)Mahdollisuus
tutustua eri kulttuu-
rimuotoihin osana
arkkipäivää. Luonte-
vana osana elämää
pienestä lapsesta
vanhuuden päiviin.
(-3, +1)Oman paik-
kakunnan vahvuudet
esille
(-2)maksuttomuus
= palvelu?
(-)Kirjastopalvelut
monipuolisena ja
ilmaisena
(0)Kulttuuripalvelu-
n tarjottava vaihto-
ehtoja esim. sähköiselle,
levottomalle ja kiireiselle
viestinnälle, Kuntien
järjestettävä tiloja,
musiikkitarjonta,
teatteri, kirjatarjon-
ta/kaupat, nuorisotilat,
urheilutilat,
kirjastot, taidemuseot
(näyttelytilat)
Kommentti:
Vaikea rajata mitä
ei pitäisi rajata!
Kuka määrittää
mitä on saatavilla
Lehti joka alueel-
le/tiedotus Mak-
su/maksuttomuus

2. Millä tavoin kulttuuri lisää ihmisten osallisuutta?

Verstas I

(+4)oman kulttuurin omaksuminen tajuaminen -> ymmärtää paremmin muita kulttuureja -> SUVAIT-SEVAISUUS (+3)mahdollisuus hahmottaa elämänsä kulttuurin kautta (+3)mahdollisuus hahmottaa elämänsä (+2)erilaisten ihmisten välisen ymmärryksen lisääminen (+2)vuorovaikutuksen lisääminen, aktivointi (+2)kulttuuri aktivoi (+1)yhteiset kokemukset (0)osana kulttuuriperintöä ja historian ketjua myös tässä ja nyt (0)yhteisöllisyys, faktat (0)motivoi osallistumiseen, lisää toleranssia (0)tiedon lisääminen (-10)ne jotka ovat tottuneet käyttämään kulttuuripalveluita saavat niistä eniten irti (-4)tarjonnan tulisi lähteä alhaalta ylös (-3, +1)juurruttaa ihmisiä omaan kotiseutuunsa/maailmaan (0)tekeminen/käyttäminen/nauttiminen yhdessä, verkostoituminen, elämänhallinta, antaa historiallista perspektiiviä, kenen osallisuutta?, syrjäytyneiden/niiden, jotka ovat jo "osallisia", vahvoja elämyksiä, olivat ne positiivisia/negatiivisia

Verstas II

(+5)Yhteisöllisyyden tuntua -> kollektiivisuuden kokemusta, vuoro vaikutusta (+3)Kulttuuri täyttää jonkin tarpeen ihmisen ja yhteiskunnan/ ympäristön välisen suhteen rakentamisessa/ ylläpitämisessä (+2)Lisää kysymyksenasettelua, kriittisyyttä (+2)Kulttuurien tuntemuksen lisääntyminen -> vähentää ennakkoluuloja ja antaa tietoa -> tärkeää yhteiskunnallisesti -> lisää suvaitsevaisuutta (+1)Antaa mahdollisuuden toimia itse aktiivisena tekijänä (+1)Antaa mahdollisuuden toimia itse aktiivisena tekijänä (+1)Kulttuurin avulla asioita voidaan selittää ja antaa niille uusia näkökulmia (-4)Auttaa ihmistä tajuaamaan olevansa osa suurempaa kokonaisuutta. (-3)Osallisuus on ihmisestä itsestään lähtevä (2)Itsensä peilaamisen kautta itsentuntemusta (-2)Osallisuus = vastuu, arvo -> kulttuurin kautta elämyksiä, toiseuksien ymmärtämistä, oman elämän arvokysymysten pohtimista, yhteisöllisyyttä, tasa-arvoa? (-2)Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, itse-tunnon kohottaminen (-1)"Osallisuutta" -> Mihin? Missä? (0)Tietämystä ajan ilmiöistä, Vapaaehtoisuus, Testaa arvoja ja mielipiteitä, Herättää keskustelua, "ilmanvaihtoventtiili", On

luotava elementtejä, jotka tuovat kulttuurin lähemmäs ihmistä, Luovuutta, kehittävän toiminnan lisääminen, Kulttuuri käsittelee ihmistä kokonaisuutena, järki & tunteet & keho

Verstas III

(+6, -4)Tärkeä olla myös tekijänä, tässä keskeistä jo lapsena alkaneet kulttuuriharrastukset (+4)Kulttuuri aktivoi, voi muuttaa elämän suuntaa, herättele ja antaa ajatteluun perspektiiviä (+1)Kulttuuri rikastuttaa elämää ja lisää sosiaalista kanssakäymistä (+1)Antaa laajakatseisuutta (+1)Lisäävät sosiaalista toimintaa ja ryhmään kuuluvuuden tunnetta (+1)Kulttuuri antaa kokemuksia (-5)Osallisuutta mihin? (-5)Jos kulttuuripalvelut puuttuvat, silloin osallisuuskin puuttuu (-1)Lisää rohkeutta ja aktiivisuutta myös kaikilla muilla saroilla (0)Ihminen osallistuu yleisönä tai tekijänä, Ihminen tuntee pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämänsä

Verstas IV

(+5)kulttuurin kokemuksen kautta syntyy tunne osallisuudesta ja vastuusta, kehittyä kyky osallistua yhteiskuntaan/toimia yksilönä paremmin -> estää syrjäytymistä (+2)kaikki kulttuurissa on sosiaalista toimintaa (+1)antaa merkityksen ajalle hetki: merkittävä - pysähtyy - siihen voi palata. sanoinkuvaamaton, irrationalinen kokemus (-6)sosiaalisen statuksen ylläpitäminen (-3, +1)vaihtoehtoisten identiteettien syntyminen (0)lisää sosiaalisuutta, aktivoi yksilötasolla, yhdessä kokeminen tärkeää, kulttuuri lisää näkökulmaa, mm. suvaitsevaisuus yms., kulttuurin harrastaminen on sosiaalista toimintaa, yhteiskunnallisen vaikuttamisen keino, tuonistumisen elämyksiä

Verstas V

(+7, -3)yhdistävä, yhteensä saattava, kasvattava, kehittävä, yhteiskuntaan aktiivisuutta lisäävä, sosiaalisuutta edistävä, syntyy yhteistyötä (+1)yhdessä kokeminen ja yhdessä tekeminen (+1)tapaa toisia ihmisiä; saa uusia vaikutteita, näkökulmat avartuu (+1)taiteesta ihminen saa syviä kokemuksia joko yksin tai yhdessä toisten kanssa (+1)lisää kiinnostusta ympäröivään yhteiskuntaa todellisuuteen ja tuo uusia ajatuksia ja elämyksiä, Opettaa ymmär-

tämään monipuolisemmin (+1)auttaa ihmisiä ymmärtämään itsensä osana kokonaisuutta, Kulttuuri on yhteisöllinen asia, Osallisuus on sivullisuuden vastinpari. (-6, +1)Kulttuuritarjonnan monipuolisuuden takia ihmisten on helppo tehdä valintoja (-4, +1)antaa mahdollisuuden tunteitten kokemiseen (0)vuorovaikutus, kehittyä ihmisenä + osallisuuden kautta aktiivisuus lisääntyy (0)uusia näkökantoja ja miettimisen aiheita

Verstas VI

(+4)Antaa mahdollisuuden "avata ovia" (+2)Yhdessä tekeminen kasvattaa osallistumiseen (+1)Henkinen vireyttä antaa ihmistä jaksamaan ja antaa voimia elää arkipäivää (+1)"hioo sitä yhteistä mikä kaikissa ihmisissä on" (-5)parempi olla rikas ja terve kuin köyhä ja kipeä (-2)Ihminen voi yksilönä osallistua ja vaikuttaa (0)Kulttuuri antaa ihmisille mahdollisuuden osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan, ilman poliittista sitoutumista, kysymys on vaikea - kohottaa itsetuntoa ja terveyttä, kulttuurin käsite?, tarkoitus on kasvattaa ihmistä sosiaaliseksi elämysten kautta, ajattelu impulssi, mikä on kulttuuria, tiedä, ajatuksia herättävä, taide aktivoi, puhdistaa, vahvistaa

3. Millaiset yhdessä tekemisen muodot ovat itsellesi mielekkäitä?

Verstas I

(+4)Yhteistyö, jossa jokainen lähtee omista lähtökohdistaan löytää samalle virralle
 (+2)Yhdessä ajattelevinen, luova keskustelu fyysisen työn ohessa
 (+1)teatteri kokonaisvaltaisena toimintamuotona ("jokaiselle jotain")
 (+1)keskustelut projektit
 (+1)ideariihet
 (+1)verkostotyöskentely
 (+1)yhteinen suunnittelu -> sitoutuminen
 (+1)yhdistää erilaisia osajia toisiinsa
 (+1)ennakko-luulon yhteistyö erilaisten kumppaneiden kanssa
 (+1)muiden nautinnon ja ilon näkeminen
 (+1)keskustelu, aktivoivan pohjustuksen innoittamana
 (-5, +1)soitto-kunta; yhdessä musisoiminen yhdessä onnistuminen – epäonnistuminen
 (-4)luetun jakaminen
 (-3, +1)pitää olla hyötyä kaikille osapuolille
 (-1)suunnittelu -> erilaisia ideoita
 (-1)henkisenä tukena oleminen
 (-1)näytteleminen, laulaminen
 (-1)"hyvyys, totuus ja kauneus"
 (0)oppiminen elämyksen kautta ("mestari" opettaa kisälliä), tavoitteellinen hanke, joka alkaa ja loppuu, yhdistystoiminta, joka tavoitteellista ja suunnitelmallista, työnjako, osallistuminen, seminaarien ja näyttelyiden osallistuminen ja toteutus, rohkaisu, kanssakäyminen & feedback, luominen, tuottaminen, harrastaminen, lasten ja nuorten kanssa toimiminen (vilpittömyys)

Verstas II

(+4)Vuorovai-kutteiset
 (+2)Mahdollisuusien organisoiminen luominen muille
 (+2)Yhteisöllisyys ja yhteistoiminta
 (+1)Ihmissen kohtaamista edistävät
 (+1)Yksin ryhmässä, teen yksin, mutta tiimin käytävissä, etenkin ideoinnissa
 (+1)Tuottaa joku juttu/ tapahtuma, viettää yhdessä aikaa jonkun asian äärellä, yhdessä rakentaen ja prosessoiden
 (+1)Tutkimuksen yhdistäminen johonkin projektiin/hankeeseen, tuoda tutkiva/ tutkimuksen näkökulma mukaan
 (-5, +1)Aivorihi
 (-5)Läheisten ihmisten kanssa toimiminen
 (-1)Innovaatiiviset
 (-1)Visiointi
 (-1)Toiminta, joka auttaa lasten asiaa
 (-1)Esim. konserttielämys yhdessä ja yksin
 (-1)Opetustilanteet
 (0) Taidekokemus joka herättelee, Yhteisten kulttuurialan, sisällöllisesti kiinnostavien, projektien tekeminen, Opetus ja ohjaus, Yhteiset produktiot eri taiteenaloja yhdistellen, Työpajat, Interaktiiviset

Verstas III

(+5)Talkoot, kurssit, saman alan ihmisten tapaaminen, yhteiseen tavoitteeseen pyrkiminen, omaehtoisuus ja –aloitteisuus, saa toteuttaa omaa ammattitaitoa ja nauttia toisten ammattitaidosta
 (+4,-1)Eri taiteen alojen ihmisten yhteistyö, pohtivat keskusteluryhmät
 (+2) Kurssit, koulutus
 (+3,-3)Toimivan ydinporukan kanssa tekeminen. Jaettu vastuu
 (-8)(Näkyvä) tulos
 (-2)Talkoot
 (-1)Verkostoituminen
 (0)Ajatusten vaihto, Vastavuoroisuus

Verstas IV

(+7)vuorovaikutus, tiimityöskentelyn ja oman työskentelyn vuorottelu
 (+1)osaamisen kasvu
 (+1)sitoutunut työn tekeminen
 (-3)eri aloja tuodaan yhteen kiinnostavalla tavalla...
 (-2)tavoite on tärkeä, sen määrittäminen kunnolla; kysyä koke ajan miksi?
 (-2)yhteisen säveln hakeminen
 (-1)omaehtoisuuden tunne (sama asia osaamisen kasvuun kanssa)
 (-1)on tärkeää luottaa eri osajiin ja antaa heille tilaa
 (0)on tärkeää luoda tietyntyyppiset olosuhteet, jossa "tapahuu", "vapaata ja kannustavaa", täytyy olla tunne että mitään tahoa ei käytetä hyväksi, jokaisen osajan on saatava tunne siitä että tuo omaa, yhteisö määrittää omaa taiteenalaansa omaa juttuansa, tekeminen joka tuottaa tyydytyksen, toisten kuunteleminen

Verstas V

(+4)yhteinen ryhmässä tapahtuva ideointi, verkostoituminen eri toimijoiden kanssa, asiantuntijain ja käyttäjien kanssa
 (+3)kulttuurin siirto jälkipolville
 (+2)yhteistyö omaa alaa lähellä olevien asiantuntijoiden kanssa
 (+1)ideointi yhdessä, vapaamuotoiset keskustelut, yhdessä tehty projekti, "kahvilakeskustelut"
 (+1)poikkitaiteellinen ja poikittieteellinen yhteistyö
 (+1)jokaisen mahdollisuus vaikuttaa lopputulokseen
 (+1, -3)käännösprojektin onnistuminen
 (+1, -3)ei mikään
 (-4)kaikki itsellesi mielekkäät
 (-3)tanssi-teoksen aikaansaaminen
 (0)ajkaisemmin partio, omaan alaan liittyvien yhdistysten johtokunnat, retkipakettien suunnittelu ja toteutus, yhteismarkkinointi, tyytyväisyys, yksinäiselle tekijälle, mutta uusien ideoiden ja kontaktien kautta esim. tämän tyyppiset verstaat ovat hyödyllisiä, ryhmätyöskentely, ryhmässä luovuus laajenee, yhteistyö erilaisten asiakasryhmien kanssa

Verstas VI

(+5)yhteisnäyttelyt, poikkitaiteelliset projektit
 +1)svuriteet, niiden havaitsemisen, etsiminen ja löytäminen
 (+1)kaikki talkoot kaikki mikä ihmistä vastaan
 (-4)itsensä pakottaminen lähtemään tekemään jotakin
 (-2)kanssakäyminen /asiakkaat. kulttuurintuottajien kanssa
 (0)musiikin ja teatterin, tekijöiden/vuorovaikutus harrastajat/hyväksyntä, ilo yhdessä tekemiseen projektit, teematapaamiset, hautomot, workshopit, tietokoneet lisänneet eristymistä/itsemurhia "mökkihöperö", kaiken näköinen tekeminen – kuvataiteilija – yksin tekeminen, yhteisnäyttelyt, runoilijat yhteistyössä tekstiilitekijän kanssa

4. Minkälaista vuorovaikutusta teillä on yleisön/palvelujen käyttäjien kanssa?

Verstas I

(+6)kuuntelu ja keskustelu erilaisien sidosryhmien kanssa (+3)säännöllinen kävijäpalautte (+3)kysynnän selvittäminen/tarjontakin synnyttää kysyntää (+1)väliön palaute esiintymistilanteessa (+1)asiakaskontakit, asiakaskyselyt (+1, -1)rakentavaa kirjoittelua paikallislehdissä (-5, +1)neuvontapalvelut radiossa (-4)messuille osallistuminen (-3)avunpyynnöt paikallisilta näyttelyä rakennettaessa (-1)luennot (-1)jatkuva tiedottaminen (0)tilausvaiheen neuvottelut, ehdotusten vastaanotto, vierailuja, luentoja, talkoita, palautekyselyt, sähköpostipalaute, verkkoyhteydet, yhteinen suunnittelu, yhteinen tekeminen, keskustelu, kuunteleminen, toiminta, kyselyt, kohdataan ihminen henkilökohtaisesti

Kysymys:

Minkälainen on ytimekäs palautekysely?

Verstas II

(+6)Arjen kanssakäynti ihmisten, nuorten, lasten kanssa (+2)Palautekeskusteluja, kyselyjä (kaikille mahdollisille, kouluille esim.) (+2)Ryhmätyöskentely, seminaarit, keskustelut (+2)Aitoa kohtaamista (+2)Pakolliset (<- koulutus) ja vapaaehtoiset yhteisölliset projektit (+1)Yhdistys: keskustelutilaisuuksia, jäsenille työpajoja,

opastuksia, jäsenkirjeitä. Palautea voisi kyllä kerätä esim. jostain näyttelystä (-8)Kyselyt (-4)Puhelin-, sähköposti-, nettisivuyhteydet (-2)Palvelu = tutkimustulos tai julkaisu -> 1. anonyymiä, joku lukee 2. itse tutkijana mukana jossain hankkeessa kehittämässä (-1)Taideteos toimii sinällään vuorovaikuttajana (0) Neuvotteluja ja sähköinen viestintä, Museokerho (testiryhmä) lapsille, työpajat (kulttuurikävelyjä), Yhteyksiä eri järjestöihin ja yhteisöihin, yksittäisiin taiteilijoihin(!), Koulu: kaikenlaista, kyselyitä/ keskusteluja, Ruohonjuuresta yritysuhpuihin, Opiskelija/asiakaspalvelut, Koulutussuunnittelijana eri tahojen tarpeiden luominen, Historiantaju heikentynyt (vrt. nuoret) -> huomioitava koulutuksessa, Enemmän yhteisöllisyyttä

Verstas III

(+7)Jatkuvaa keskustelua (+4)Asiakaspalautea -suullista palautetta -vieraskirja - "virallinen" kritiikki (+3)Yleisön palaute -näyttelyn avajaiset -vieraskirja kommentit -puhelin yhteydenotot (+1)Koulutusta, kursseja yhteisön järjestämää taideopetusta - lehtijutut (-8)Huono palaute kiertoiteitse (-6)Kollegoilta asiallisempaa palautetta, jo harjoitus/tekovaiheessa

(0) Aulakritiikki, esityksen jälkeen, Markkinointitilanteessa aiemmat kokemukset esim. sähköpostipalaute, vieraskirjat: kävijämäärä, Toiminnan suunnittelu osin asiakkaiden tarpeen mukaan, Avoimet ovat taiteilijoiden työhuoneelle

Verstas IV

(+6)yhteinen kokemus. järjestäjän oltava mukana (+1)yhteisen ajan käyttäminen yleisön kanssa (+1)elämysten tuottaminen (-2)asiakaskyselyt (kirjastot) (-2)hankintaehdotukset (kirjastot) (-2)toiminnallisuus: työpajatoiminta (-1)yleisölle vapaa harjoitus-tilanne (0)palaute: pienten yhdistysten kautta palautetta... välillinen..., vieraskirja -> kommentit, galleristin kanssa keskusteleminen, osallistuminen ylipäättään... kyselyt?, reaktioiden vaistoaminen, näyttelyjen teon yhteydessä otetaan huomioon tarpeet, "kaikkietävän auktoriteetin" roolin hävittäminen, suora palaute laitoksen esittelyn yhteydessä, suora palaute, syntymäpäivät yms. tarinan kehittäminen, valmiin tuotteen illuusion hävittäminen

Verstas V

(+5)Neuvottelu asiakkaan kanssa annettusta tehtävästä ja palaute valmiista työstä. (+3)yhteiskehittäminen, palvelun ja tuotteen yhteiskehittäminen asiakkaan kanssa. (+2)yleisöpalautte ja keskustelut. (suoraan tai välillisesti) (+1)Yleisön antama väliön palaute esityksen jälkeen. Ilman palautetta taide-esitystä ei ole. (+1)Esim. messuilla "erakkotaitelijat" saa palautteen, henkisen palkionsa (+1)tuotteiden saama vastaanotto lehdistössä, ostajissa ja jälleenmyyjissä (+1)mielipiteiden vaihtoa (-8)mielipiteiden ero mikä saisi työssä maksaa (-3)neuvontapalvelu- maksuton/ maksullinen (-1)Ruokailun jälkeinen keskustelu, neuvontapalvelu (-1)Yksi vuorovaikutusmuoto on rekrytointi, uusien voimien ja ideoiden mukaanotto (0)Kuuntelu ja keskustelu tuovat palautteen, Asiakkaat ovat "työnantajan" ja asiakas-tyytyväisyys tavoitteinen, yleisötilaisuudet, näyttelyiden yleisön kanssa keskustelu

Verstas VI

(+2)tekeminen saa kimmokkeen aiemmin karinneesta/heränneestä kysymyksestä, "pissaratartunta" (+1)Keskustelu yleisön kanssa tanssi ja teatteri, erillisissä tilaisuuksissa esitysten jälkeen, yöbaari (+1)jatkuva kehittyvä uusia kohderyhmiä (-2, +1)henkilökohtainen jatkuva kanssakäyminen (-1)Taiteilija joutuu tulemaan toimeen myös omaan tekemiseensä kohdistuvan arvostelun kanssa. Kielteinen arvostelu on myös kohdattava. (-1)Työnäytökset. Graafikoiden ja keramikoiden työhuoneiden avoimet ovet -päivät. (-1)kriitikot - ammattitaito/ammattitaidot tomuus (-1, +1)katsekontakti. (0)Kasvattavaa nuorison suuntaan ja tiedottavaa, Teatterissa suora vuorovaikutus yleisön kanssa, naurun ja huokaukset, avoimet ovet työhuoneisiin - pieni aika

5. Miten valitsette toimintanne/prosessinne punaisen langan? (Esim. kohderyhmän, kauden ohjelmiston, toiminnan teeman, taiteellisen prosessin teeman jne.)

Verstas I

(+5)vuorovai-
kutus ympäri-
vän yhteiskun-
nan kanssa
vaikuttaa pu-
naisen langan
syntyyn, johon
myös muut
ulkopuoliset
tekijät luonnol-
lisesti vaikutta-
vat
(+3)strategiapa-
laverien pohjal-
ta
(+3)yhteinen
suunnittelu
asiiantuntijoi-
den/yhteistyöku-
mppanien
kanssa
(+3, -1)nousee
esiin kentältä -
> TARVE
(+2)tarve ja
tutkimus, yh-
teistyöehdotuk-
set
(+1)haistelema-
la mitä on
ilmassa
(-5)maksu-
kykyiset vali-
taan, varatto-
mat "eivät saa"
(-4)ylhäältä
johdetaan; ei
sallita sooloilua
(-3)kysyntä
määrää tarjon-
nan
(-2)ylempien
organisaatioi-
den ohjelman
pohjalta
(0)lähiympärist-
ön kiinnostus ja
vahuuksien
käyttöönotto,
tarpeen ja
tilaisuuden
mukaan, "tulee
sisältä", koke-
muksen kautta,
paikalliset
toiveet, histo-
ria, oman
ohjelman poh-
jalta, uskotta-
vuus omalla
alalla -> LAA-
TU, kulttuuri-
historian poh-
jalta idea,
toiminta-ajatus,
virkamiesval-
mistelu, tietyt
vuosittaiset
tapahtumat
luovat puitteet,
toiminta synty-
nyt olemassa
olevien tarpei-
den pohjalta
(perustuen
esim. selvityk-
siin tms.),
toimintaa kehi-
tetään "kentäl-
tä" tulevan
palautteen
perusteel-

la, arvo- ja
muut valinnat
viime kädessä
rahoittajista
kiinni, resurssit
vaikuttavat
valintoihin -
esim. käytössä
olevat tilat,
henkilöt jne.
Kommentti:
HUOMIOITAA
VAA Strategia-
työtä tehdään
vähän

Verstas II

(+4)Sisältöjen
perusteella,
ajankohtaisuus,
alueellisuus,
yhteistyökump-
panit, raha
vaikuttaa
(+3)Tarpeista
käsien
(+2)Kiinnos-
tavuus, inhimil-
lisyys, oman
itsensä pane-
minen liikoon
(+2)Yleissivis-
tys ammatilli-
sen osaamisen
pohjana (Esim.
YMY (Yksilö
muuttuvassa
yhteiskunnassa
-kurssi) takai-
sin pakolliseksi
Turun
AMK:ssa!)
(+1)Yhteisen
hyvän saavut-
tamiseksi -
jonkun asian
ymmärtämi-
seksi ja
ymmär-
tämisen
(+1)sisälsi voi
valita: kehittä-
vää, kasvatta-
vaa, toteutta-
miskelpoinen
(+1)Kokonais-
kuva aiheen
käsitteystä
runkona yleisiä
raameja ope-
tustyön (esim.)
tavoitteiden
aikaansaami-
seksi. Tavoit-
teet ehkä epä-
selviä?
(+1, -1)Intuitio
(-5)Rahoitus
(-4)"Sattumat"
(-2)"Ilmojen
haistelu"
(-1)Säännöt ja
määräykset:
teemat, pri-
määrätark. (?)
(-1)Opetus-
suunnitelma,
pedagogisen
osaamisen
perusteella,
tavoitetasot
(-1) Opetus
opiskelijoiden

tason mukaan,
Mitä valmiuksia
esim. tulevat
taitelijat nyky-
yhteiskunnassa
tarvitsevat ->
tarvittavien
valmiuksien
määrittely,
Resurssit ja
saatavuus,
Opetussuunni-
telma, Neuvot-
telut asiakas-
joukon kanssa,
raha ikävä kyllä
vaikuttaa, jos
voi valita,
valintaa, Arvo-
kysymysten
herättämiseksi,
Oman karttu-
neen koke-
muksen pohjal-
ta

Verstas III

(+7)Uusi innos-
tava osio toteu-
tetaan
(+5)Sen hetken
ajankohtaisuus.
Yhdist. missiot
määräävät
ohjeet
(+2)Otetaan
jäsenistön
toiveet huomi-
oon
(-11)Raha
määrittelee
toiminnan
tasoa (lisättiin
myöhemmin)
(-3)Esimerkiksi
kunnan tai
kaupungin
kulttuuriyhteis-
kijän kokoon
kutsuma ryh-
mä, joka miettii
tulevaa vuotta
ja miksei viisi-
vuotiskautta
eteenpäin.
Ryhmä = eri
taidealan har-
rastajat ja
ammattilaiset
(-1)Pienen
ryhmätyön
tulokset (esim.
johtokunta)
(0) Yritetään
välttää päällekkä-
isyyksiä,
Seurataan
kulttuurin ja
taiteen tapah-
tumia, Otetaan
huomioon
esim. muiden
teattereiden
ohjelmisto,
Otetaan huomi-
oon rahoit-
uksen onnis-
tuminen, Aika-
taulut ja re-
surssit ratkai-
see, Vuorovuosi-
na kansainvä-
linen ja uusi
ohjelma, Tiedo-

tus, Säännöt
ohjaavat (yh-
distyksen),
Usein vuotuiset
toiminnat mää-
räävät, Esim.
-joka toinen
vuosi aluenäyt-
tely
- juhlanäyttely

Verstas IV

(+3)yhteistyöku-
mppanit, ver-
kottuminen
(+3, -1)omalei-
maisuus, halu-
taan tuoda
esiin uusia
näkökulmia
(+2)perinteet
vs. kokeelli-
suus
(-5, +1)jokai-
selle jotakin
(-2)riippuvaisia
omasta osaa-
misesta
(-1)negatii-
vinen: omien
muurien takana
oleminen,
tehdään vain
oman näköistä
ohjelmaa (pe-
rinne)
(-1)verkosto
tuottaa uusia
näyttelyjä
(0)idea, syntyy
spontaanisti,
yksittäinen
teema on usein
liian sitova,
pienemmät
teemat
mahdollisia
esim. yhden
konsertin
teemat,
jäsenten kiin-
nostus tärkeä,
korkea laatu on
tärkeä!, kohde-
ryhmä voi olla
vertaisryhmä
tai laajempi,
vaikeus on
saada ihmisen
ensimmäisen
kerran kulttuu-
rikokemuksen
äärelle, eri
kohderyhmälle,
muut tapahtu-
mat / tarjonta,
hyvät aikuideat
johtavat uusiin
ideoihin, "suu-
ren yleisön
välttämisen";
segmentointi
pieniin yleisöi-
hin, yleisöky-
symykset
vaikuttavat
tarjontaan

Verstas V

(+8)lähtökohta
na oma osaa-
minen ja usko
omaan tekemi-
seen
(+2)raätälöi-
dysti
(+2, -1)oman
sisimmän
tunnustelu,
teeman löytä-
minen ja valinta
(+1)oman alan
seuranta
(+1)ryhmässä
yhdessä kes-
kustelemalla
teeman löytä-
minen
(-4)tilojen
vaatimat haas-
teet
(-3)tarjolla
olevat mahdol-
lisuudet
(-2)taide-
poliittinen
ratkaisu: aina
ohjelmassa
lastenteos
(-2)"asiakkaan"
käsikirjoituksen
mukaan
(-1)omat /
työyhteisön
mielitymukset,
tait. vapaus
(-1)esim. valo-
kuvaajan pidet-
ävä kohteesta,
ja sitä kautta
tuoda kohde-
ryhmälle uusia
elämyksiä
(0)kohderyhmä
n mukaan:
sesonkiluonteis-
esti: kohde-
ryhmä tilaa,
järjestäjä eh-
doittaa, valmiin
formaatin
luojan toiveiden
toteutus, koh-
deyleisön
kartoitus kyse-
lyllä tai muulla
vuorovaikuttei-
sella tavalla,
oman linjan
rajaus, asiak-
kaan tarve -
varattu raha,
uusien näkö-
kulmien tar-
joaminen

Verstas VI

(+4)Optimismi.
Oma tahto ja
kiinnostus
ratkaisee "mitä
minä tykkään
sitä minä teen".
Aiheet läheltä
ihmistä.
(+2)"Luova
hulluus"
(+1)minä mietin
- ajankohtai-
suus on tärkeä,
minun on muu-
tuttava minulla
(+1)omasta
elämästä ja
kokemuksesta
siirtyy teemaan
ja työhön - ei
erityistä
punaista
lankaa.
kuvataiteen
ajattelu on
~~erityistä~~ turvaamiseksi
tuttua ja turval-
lista
(-2)en mieti. en
koskaan edel-
täkäsin mitä
teen.
(-1)Fyysisten ja
taloudellisten
voimavarojen
mukaan
(0)Oman teke-
misen esille
tuomista, halu
tehdä, sanoma,
minulla on
annettavaa
ihmisille, kuun-
neltava ihmisiä,
antaa tilaa
muillekin,
toisaalta ajassa
ja ajatonta,
Miten kohde-
ryhmä valitsee
sinut, Punainen
lanka tulee luo,
kohderyhmä
tulee luo, taval-
laan ei traditio
tekstiilitaitees-
sa - käyttöesi-
neet, Aiemmin
mesenaatit eli
tuotteet laadun
tyylin määrää-
jät, Perinteises-
ti asiakaslähei-
nen, Ajautumi-
nen ja itse
ohjautuminen
on usein tapa
löytää punai-
nen lanka, ts.
"ajattelematto-
muus"

6. Mikä on työsi tekemisen tarkoitus? (Mikä on työsi tulos?)

Verstas I

(+5)tiedostava, ajatteleva, hyvinvoiva ihminen
(+3)maaseudun elinolosuhteiden parantaminen
(+2, -1)myydä kulttuuritointa päättäjille
(+1)ihmisten ymmärryksen lisääminen
(+1)Pitsikeskuksen synnytystuskat
(+1)elämysten tuottaminen
(+1)taiteen edistäminen
(+1)elinvoimainen maaseutu
(+1)ihmisten aktiivisuuden
(+1)"pitsikeskus Raumalle": henkisen ilmaston luominen positiiviseksi, asialle rahoitus
(-8)nauti vaikuttamisesta
(-3)kunnallisen päättäjän roolissa arvovaihtojen tekeminen
(-2)saada Varsinais-Suomesta merkittävä kulttuuriliiketoiminnallinen alue
(-2, +1)oma hengissä pysyminen
(-1)paikallisen historian tuominen esim. matkailun edistäminen
(-1)elämysten tuottaminen kasvatusyössä
(0)auttaa ihmisiä etsimään ja löytämään tietoa, kannustaa kulttuuri- ja ympäristöhankkeisiin, nostaa historia tietoisuuteen, rakennetun kulttuuriympäristön arvon nostaminen katsojan silmässä, kulttuuriperinnön säilyttäminen, ihmisten palveleminen, uudet työllistymismahdollisuudet, uusien työmahdollisuuksien luominen, kulttuuriasaajien

työllisyyden parantaminen, kulttuuriossaamisen löytymisen helpottuminen, turkulaisen kulttuurin markkinoiminen myös kansainvälisesti, museon tulo-rahoituksen parantaminen, perhematkailullinen kehittäminen
Kommentti: HUOM! Palkkaa/rahaa ei mainittu

Verstas II

(+5)Syventää kulttuurisen ulottuvuuden merkitystä
(+4)Tuottaa koulutusta, joka edistää kulttuurialan ihmisten ammatillisuutta ja työllistymistä
(+2)Olla fasilisaattori (=innoittaja), laittaa ihmiset ajattelemaan ja samalla oppia itse
(+2)Kulttuurikasvat us -> kriittinen ja aktiivinen kulttuurin käyttäjä
(+1)Saattaa ihmiset pohtimaan -> sitä kautta arvokkaaseen ja onnelliseen elämään
(-3)Kohdata kulttuurin kuluttajien tarpeita mahdoll. laadukkaasti – sisältö, osaaminen, pedagogiikka ja didaktiikka
(-3)Onnistunut näyttely, inhimillisyyss
(-2, +1) Liittyä elämän syvimpiin tarkoituksiin – mitä varten olen täällä
(-1)Kaikki kurssit kaikkien käytettävissä
(-1)Mielekkään harrastuksen tarjoaminen
(-1)Autan ennakkoimaan
(-1)Palkka pitää saada - Kulttuurialalla on paljon talkoohenkeä, palkatta, pelkkä työn sisältö

ei elätä - Pieni palkka & suuri sydän ei toimi
(-1)Tuottaa sellaista tietoa, joka auttaa maailman ymmärtämisessä
(-1)Opetus -> elämän eväiden antaminen nuorille
(-1)Tuotanto -> elämysten antaminen, viihdyttämisen
(0)Linkki taiteen yms. mahdollistajana, Perinteen siirtäminen, Vuorovai- kuttainen opetus- konaisuus, Kulttuurikasvatusta teatterialueella -> lasten kannustus edistää, kasvattaa myös yleisöä, Tarjota opiskelijoille opinto- kokonaisuus, jossa kehittyvät ihmisinä, ei vain lisää tietoa, Opiskelijoille työkaluja teorian ja käytännön synteisiin

Verstas III

(+6)Vastata toteuttajien ja kulttuurin käyttäjien tarpeisiin
(+4)Toisen ja oma mielihyvä
(+3)Henkinen hyvinvointi, sekä taiteilijan oma että yleisön
(+1)Saada ihmisiä huomaamaan oma kulttuurinen ja taiteellinen vastuunsa
(+1)Halu nostaa kulttuuritarjonnan laatua ja lisätä määrää sekä yhteistyötä
(-10)Raha on ratkaiseva tekijä
(-3)Jäsenmäärän kasvu esim.
(-1)Myönteinen kuntakuva
(-1)Kulttuurin ja taiteen alojen verkostoituminen
(0) Reaaliasiat toimimaan, esim. ulkovalot, Lisätä alan (esim. elokuvan) tuntemusta ja aikaansaada mieli

hyvä (Elokuva- kerho ry), Jäsenten ja alan välinen yhteistyö (esim. käsityöala) <- käsi- ja taideteollisuus- alan neuvottelu- kunta, Ammattiku- vataiteilijoiden aseman paranta- minen, näyttelyi- den tuottaminen (Arte ry), Kulttuuri- keskustelun herät- täminen, Näkyä ja kuulua, Yhteiset oivalluksen hetket ovat tärkeitä. Saa- da ihmisen liikkeel- le ja kokemaan yhdessä ja osallis- tumaan, Kehittyä ammatillisesti -> onnistumisen hetket -> jatkoa seuraa, Seuraava toimija saa toimi- van paketin, Halu olla hyvä ja pätevä, Kulttuurin saatta- minen mahdollis- simman monen tietoisuuteen, Pitkällä tähtäimellä työn tulos on yllä olevat maininnat

Verstas IV

(+2)kokemuksia yksilöille
(+2, -1)sisältötuotannost a huolehtiminen, jatkuvuus
(+1)vahvistaa kulttuurin asemaa
(+1)merkittäviä kokemuksia osallisille
(+1)tuottaa kulttuuri- palveluja, jolla on tulevaisuus
(+1)taiteilijoiden välinen vuorovai- kutus -> uudet ideat
(+1, -1)nostaa asioita marginaal- lista esille
(-2)nostaa toimijoi- den ammatitaitoa
(-2)luoda jotakin tinkimätöntä, josta voi olla ylpeä
(-2)yleisön akti- vointi
(-1)luo uusia mah- dollisuuksia ja tilaisuuksia

(0)uusien ajatusten synnyttäminen, saa työstä myös itse tyydytystä, konkreettiset ta- pahtumat, paikalli- sen runouden tunnetuksi tekemi- nen, tarpeiden antaminen tuottaa erilaisia lähestymistapoja taiteeseen, tapah- tuma voi sysätä ihmisen "polulle", asiakasryhmien tarpeiden tyydyt- täminen, näyttely- jen järjestäminen, näyttely on tie taiteen luo, puhut- telu, vuorovaiku- tus, elämys

Verstas V

(+4)tuottaa ihmisil- le elämyksiä ja taloudellista tulosta
(+2)olla mukana tekemässä jotain, mitä ei ennen ollut olemassa (talou- dell. + henkinen)
(+1)kommunikaatio -ongelmien ratkai- sut, ongelmien ratkaisu
(+1)elämysten tuottaminen, vas- taanottajan tyyty- väisyys
(+1)tyytyväisyys, henkiset arvot, hyväksyntä (viite kohtaan elämysten tuottaminen, vas- taanottajan tyyty- väisyys)
(+1)pitää yllä edus- tamani alan taidet- ta
(+1)antaa hyvälle harrastajalle mah- dollisuus tuoda sanomansa julki
(+1)nautinto tehdä uutta
(-5)asiakkaan ongelman ratkaisu
(-3)harrastus- toiminnan mahdol- listaminen muille
(-2)kysymysten herättäminen
(-1)ihmisen mielen "vangitseminen", ilon tuottaminen
(-1)itsensä kehittäminen

(-1)historian (kult- tuurin, interiöörien) säilyttäminen
(0)kriittisyys (toi- minta kulttuurilä- män puolesta; "henkisen elämän puolesta citykult- tuuria vastaan"), tiedon levittämi- nen, luoda mahdol- lisuudet esittäjille (taiteilijoille), oma elinkeino, itsensä toteuttaminen, elannon hankinta, hyödyllisyys muille, antaa elämyksiä, saada elämyksiä
Kommentti: Ei-sanomien vaikeus

Verstas VI

(+2)tästä saa leivän. (just just.) - > ja pitää henki- sestä hengissä
(+1) yhteyksien luominen, lankojen yht. kokoaminen
(+1)Tarjota elä- myksiä muille ihmisille
(+1)Yhteistyö eri ikäisten ihmisten kanssa
(+1)tarjota mahdol- lisuuden oivalluk- siin
(+1)auttaa samaistumaan erilaisiin inhimillisiin tilantei- siin, ~~esim. pöytä~~ nuoria taiteenteki- jöitä löytämään oma fyysinen ja psyykinen minuus
(-2)Oman itsensä hyväksyminen
(-2)vaihdantatalous toimii
(-1)OPTIMISMI ON PERUSTA!
(0)Luoda "kehyyk- set" omalle elämäl- leen, tiedon tuot- taminen ja välittä- minen, elää täysi- painoinen elämä, tavoittaa tärkein, nautin työstä, ELÄÄ! sisältää kaiken, opettaa, "saarnata", auttaa löytämään

7. Miten kulttuuri voisi olla mukana yhteisten asioiden hoitamisessa ja elämän laadun parantamisessa?

Verstas I

(+6)synnyttää vuorovaikutusta, aktiivoi, synnyttää yhteenkuuluvuuden tunnetta, yhteisöllisyyttä
(+3, -2)kulttuuri-palveluista päätet- täessä saa ihmiset paremmin mukaan, kynnys on matala, avaa polun myös monimutkaisempiin kunnalliseen päätöksentekoon
(+2)kulttuurisen näkökulman tuominen kaikkeen poliittiseen päätöksentekoon
(+2)näkökulman laajentaminen
(+1)tu esiin elämän moni- ja pienuotoisuutta
(+1)ennaltaehkäisevää mielentervey- stystä
(+1)luomalla jatku- moa
(+1)fyysisessä ja henkisessä alueke- hittämissä
(+1, -1)käsitellä "pehmeästi" vaikeita asioita, ja lisätä yhteisön avoimuutta
(+1, -1)parantaa elämänlaatua yllät- täen myönteisesti arkisissa tilanteissa varsinkin lasten kanssa toimiessa
(-4)ympäristö-taide – kaikille kaikkialla
(-4)omien asioiden arvostaminen
(-2)kulttuuri on oivallettava ja jalos- tettava sitä oman asian eteenpäin- viemiseksi
(-2)kulttuuri osa elinkeinoelämää
(-1)pysähtyminen, kuunteleminen, kohtaaminen
(-1)sivistys-valtio
(0)kollektiivisen muistin kaivelu -> yhteisöllisyys, pai- kallisen identiteetin kasvattaminen, "miksi teemme tätä?", yhteenkuu- luvuuden luomi- nen, elämänsisältöä läpäisyperiaatteella

Verstas II

(+7)Kaikilla elämän osa-alueilla vrt. ympäristö, yhteiset, tärkeiden asioiden esiintuominen kulttuurin avulla
(+2)Kulttuurin pitäisi olla mukana kai- kessa yhteiskunnal- lisessa päätöksen- teossa
(+2)Ymmärryksen lisääminen -> su- vaihteisuus
(+1)Osallistamalla (+1)Ymmärryksen kasvattamista, vaikka rumuuden kautta, erilaisuuden näkeminen -> toi- minnan edellytys, ahdistus poistuu, laajempi kuva maa- ilmasta
(+1)Pieniyhteisöjen kuten korttelipihoille toimintaan kulttuurin asioita asiantunti- joiden ja omien tekijöiden avulla. Taiteilijat ja asuk- kaat aluesuunnitte- luun mukaan (rakennuslaki – yhteisöjen kuulemi- nen)
(+1, -1)Yhteis- kunnan eri tasoilla leikkikoulusta yli- opistoihin perus- opetuksena
(-3)Ammattilaiset tarjoavat vaihtoehto- ja
(-3)Mielekästä vapaa-ajan viettoa
(-2)Helpompia teitä kulttuurille
(-2)Yhteinen kieli (?)
(-1)Taiteen lainaa- misen lisääminen
(-1)Luo iloa ja kau- neutta = elämänlaatu
(-1)Luo kontakteja
(-1)Arjesta irtautu- minen = elämänlaa- tu, vapaa-ajan mielekkyyttä
(0) Laskeutua taide- laitoksista, Kulttuuri = me, ei ole erossa normaalista päätök- senteosta, Osalli- suus kulttuurin kautta, elämänlaa- tu, kantaa otto Esim. teatteri, yh- teiskunnan ongel- mat, ratkaisun kokeilu Kantaaotta- vuus, Kulttuurin tehtävä asioiden arvottajana, Integ- roitumalla, Yhteisö- taide, taiteen ja kulttuurin työ- menetelmät (mu- siikkiterapia, taide- terapia jne. elämän laadun parantajina) -> kulttuuri sinne missä ei aiemmin

odoteta sitä olevan -> raja-aidat

Verstas III

(+6)Kulttuuri osana arkipäivää, matala kynnys, ei tarkoi- tuksena luoda yksilötason super- mestareita
(+5)Panostus lasten kulttuuriin (koulut ja perheet)
(+2)Ihmistä ei saa erottaa kulttuurista. Kulttuuria ei saa määritellä erilliseksi asiaksi.
(+2,-1)Jos kulttuuri- työntekijöiden pitää perustella palkkan- sa joka vuosi apu- rahahakemuksilla, niin silloin sen pitää koskea kaikkia aloja ja ammatteja!
(-12)Kaikissa ihmi- sen elämää koske- vissa päätöksis- sä pitäisi olla mu- kana kulttuurin edustaja
(-1)Jo perusopetuk- sessa pitäisi tehdä kulttuurista luontevaa toimintaa
(0)Voisi huolehtia käytännön suunnit- telussa siitä, että kulttuuri olisi kaikki- en saatavilla, Kult- tuurin tekemisestä pitää saada palk- ka, Kulttuuri voisi olla enemmän mukana sosiaali- ja terveydenhuollon yhteydessä (esim. kuntoutus), Kulttuuri- alalla mahdollii- suus lisätä ihmisten voimavaroja, Kult- tuuri ei tunne kieli- rajoja, Yhteiset asiat hoituvat kun yhteiskunta on terve: kulttuuripal- velua käyttävä yksilö on: - osallistuva -tekee sisältöä omaan paikkakun- taan, jolloin kokee olevansa yhteisön jäsen, tarpeellinen, tärkeä -toiset huomioon ottava, kiinnostunut muiden asioista -mukana olo, vaikuttaminen -vireä yhteisö

Verstas IV

(+3)identiteetin rakentuminen
(+3)lisääntynyt kyky nähdä asioita
(+2)syrjäytymisen ehkäiseminen
(-3)tiloja, joissa voi spontaanisti tehdä
(-3)ei ole taloudelli- nen asia – voidaan jopa säästää!
(-2, +1)taloudelli- sen ja kulttuurin sektorin yhdistämi- nen luovaksi pää- omaksi, ei niin paljon taloudellisia mitta- reita
(-1)kulttuurisuun- nittelun mukaan – ei erillistä! Ei vain teknillistä!
(0)kulttuurin saata- vuus; näkyvyys, kulttuuriosajien käyttö yhteisön rakenteiden suun- nittelussa... jo suunnitteluvaihees- sa mukaan: värien, tilojen käyttö, alu- een kerroksellisuus mukaan, rakennus- ten materiaalit; akustiik- ka...asiantuntijoita... , mielenterveyden parantaminen ja muun terveyden, asuinalueiden viih- tyvyys, oman aktivi- teetin lisääminen, itsevarmuuden lisääntyminen

Verstas V

(+8)kulttuuri muut- taa yhteiskuntaa inhimillisempään suuntaan
(+2)yhteistyön syventäminen kai- killa yhteiskunnan alueilla
(+2)kulttuurin kautta kansakunta/alueet voi määritellä oman identiteettinsä
(+1)yleisen aktiivi- suuden lisääntymi- sen myötä
(+1)kulttuuri on kaikkea/kulttuuri on osa kaikkea = yh- teisten asioiden hoitamista
(+1)kulttuuria käyt- tää enemmän tera- piamuotona
(-4)parempi tyyty- mätön Sokrates kuin tyytyväinen sika
(-4)keskittyä siihen, ettei kulttuurista tule kenenkään yksinoi- keus
(-2)toimii taidetera- piana
(-2)rahanjako tasai- semmin
(0)kulttuuri näyttää (horisontin, taivaan-

rannan) ja väljentää rajoja, on yhteisöl- listä jo itsessään, siksi on myös yht. asioiden hoitamista, katso kts. 2 [nämä vaihtoehdot väritetty tällä värillä kysy- myksen 2 kohdalla], opettaa pienestä pitäen "näkemään", erityisryhmät huomioida

Verstas VI

(+2)Moni- kulttuurisuus/vuoro- vaikutus vähemmistö-kulttuurin ja valtakulttuurin välillä
(+2)Ihmisten akti- voiminen osallistu- maan
(+2)ei saa erottaa ns. normaalista elämästä.
(+1)Lisätä muiden kulttuurien tunte- musta (residenssit, taiteilijavaihdot)
(-4) parantuuko kenenkään elämän- laatu kulttuurin avulla paitsi kulttuuri- rinteikköiden
(-2)toiset haluaa olla syrjäytyneitä
(-1)Uusia visioita
(0)Antaa uusia näkökulmia arkeen ja itseensä, Uteliai- suuden herättämi- nen, laajasti käsit- täen kulttuuri ja elämän mausteeksi, kulttuuri ja politiik- kaa, syrjäytyneet mukaan kulttuuriin – saa elämästä kiinni, kulttuuri parantaa monen elämänlaa- tu (mm. vammai- set), sosiaalipolitiik- ka – musiikki on sosiaalipolitiikkaa, punakaartisoittajat – tuomiot, voi tulla huonoistakin olo- suhteista, minä olen, minä en, kukaan ei halua olla syrjäytynyt, kulttuuri- osallistuminen lapsilla auttaa mate- riaalisen maailman hallitsemisen

8. Ketkä ovat mielestäsi kulttuurialan ammattilaisia?

Verstas I

(+4, -1)osaaja, jonka tekemisen laatu on korkea. yleensä saavat edes osan ansiostaan tällä tekemisellä
 (+3)ominaisuudet: koulutus, kokemus, positiivinen asenne
 (+3)ominaisuudet: ihmiset, jotka taiteen välityksellä panevat toiset ihmiset toimimaan
 (+1)ominaisuudet: jotka elävät siitä / jotka haluavat elää sillä
 (+1)eri taiteen aloilla oma meritou- tumisjärjestelmä
 (+1)toimeen- tulonsa saaneet
 (+1)taiteilijat
 (+1)oma ammatil- linen identiteetti
 (+1)rajan- vetäminen ei hel- poa kaikilla kulttuu- rin aloilla
 (+1)ken pääasialli- sesti ansaitsee kulttuurin tekemi- sellä: myös organi- soi, tutkii, konser- voi, hallinnoi, koordinoi
 (-4)kulttuuri- laitosten työntekijät
 (-4)ensisijainen pyrkimys toimia kulttuurialalla
 (-4, +1)ominai- suudet: kulttuurin alueelta rahansa saava ihminen – hallinnossa tai ei
 (-3)esiintyjät
 (-1)osaa, hallitsee välineensä
 (0)ominaisuudet: tuottajat – hallinto – hankkeet? kult- tuurintuottajat, kädentaitajat, alan opettajat, työelä- män kautta oppin- sa saaneet, perin- teen kautta oppin- sa saaneet

Verstas II

(+7)Kulttuuria ammatikseen harjoittava henkilö Kirjailija, näyttelijä, kouluttaja, tmv.
 (+4)Koulutuksen ja/tai kokemuksen kautta kulturellia osaamista omaa- vat
 (+1)Tuottajat, tekijät, yleisökin, opettajat
 (+1)Ne joilla on tarve kommunikoi- da yhteiskunnassa taiteen kautta
 (+1, -1)Jos teke- minen synnyttää tulosta ja on tekijäl- leen elinehto (ei valtion rahoittama)
 (-6)Henkilö, jossa taiteili- ja/tiedehenkilö yhdistyy ”projek- tiässään”. Tai sitten voi olla tiimi
 (-3)Yleisö, äänes- tää jaloillaan. Kiinnostus vaatii asiantuntemusta; valinta, reagointi
 (-2)Tutkijat
 (-2, +1)Useimmat kulttuurin kentän toimijat
 (-1)Taiteilijat
 (0)Ihmiset jotka tekevät kulttuuria, Museotyöntekijät, kulttuurisihteerit, organisaattorit

Verstas III

(+9)Ei yksiselitteis- tä määritelmää
 (+5)Ammattilainen toimii julkisesti ja on pätevätyöntekijä
 (+1)Ne jotka aset- tavat itselleen vaatimuksia ja tavoitteita
 (-8)Koulutus ei takaa ammattilais- ta (kulttuurialalla paljon ja eritasoista koulutusta)
 (-5)Se joka elää työllään
 (-1)Koulutetut yksittäiset tekijät
 (-1)Kulttuuri- hallinnon toimijat
 (0)Ne joilla on alan koulutusta + Ne jotka tekevät sitä eläkö- seen(Toimivat ammattimaisesti), Ne jotka ovat kouluttautuneet itse. Kuka määrit- telee ammattilai- sen?, Oma näke- mys, ”Ammattilai- nen >> harrasteli- ja”, Kulttuurin pitkä-aikaiset tekijät, jotka pyrki- vät elättämään itsensä

Verstas IV

(+7)ammattissa toimivat: tekemällä oppineet
 (+1)alan koulutta- mat
 (-3, +1)taidetta tuottavat, tekevät ammattilaiset ja taidetta esiin tuo- vat, palveluiden mahdollistavat ammattilaiset
 (-2)luovat ihmiset
 (-2)yleisesti am- mattilaisena pidetyt (esim. julkisuus, arviointi)
 (-1)koulutuksen kautta tullut am- mattinimike
 (0)alalle kouluttau- tuneet, kulttuurihal- linnon henkilökun- ta, kirjaston ja museon ammatti- laiset, tekninen henkilökunta: missä raja me- nee?, taiteilijoiden ammattilaisuus vs., virassa toimivat

Verstas V

(+7, -1)kaikki, jotka ansaitsevat leipän- sä ja kaikki, jotka eivät ansaitse, mutta siitä huoli- matta tekevät kulttuurityötä
 (+1)kaikki tekijät, tuottajat, kriitikot, jotka tekevät työn- sä täydellä sydä- mellä
 (+1)ne jotka elävät kulttuurialasta, joiden elämänsisäl- tö ja siihen käytetty aika menevät pääosin kulttuuri- työhön
 (+1)ne jotka teke- vät tuotteita ja palveluja, jotka määrittävät ensisi- jaisesti kulttuuri- sesti. Lis. ovat mukana tuotta- massa kulttuurisia merkityksiä
 (+1, -1)kysymys sydämen asiasta
 (-4)perus-toiminta liittyy johonkin taiteen alaan
 (-2)alan rahoittaja- tahot (ryhmä pohti kysymystä)
 (-2)mesenaatit
 (-2, +1)amat- tilainen saa elan- non työstään
 (-1)kaikki, jotka tekevät työnsä luovasti ammatti- taidolla
 (-1)yritymisestä saatavan korvauk- sen pienuus
 (0)jokainen voi olla kulttuurialan am- mattilainen, erona vain, että joku on parempi ja toinen hyvä, ammattitai- tellijat, tuottajat, kustantajat, kriiti- kot, ammattilainen pystyy antamaan jotain itsestään, kulttuuriyrittäjä (ei saa tukea) >> taiteilija (apurahat, tilat)

Verstas VI

(+5)Lahjakkaat ihmiset, taiteelli- sesti lahjakkaat
 (+1)jos tuntee itsensä vaikutta- jaksi – riippumatta koulutuksesta
 (+1) kaikki jotka saavat leipänsä kulttuurista
 (-2)Kouluttajat ja opettajat
 (-1)Ammattilaisia on myös siinä taiteen tekijöiden joukossa, jotka eivät saa palkkaa työstään
 (-1) ammattilaisuus ei takaa taiteilijuut- ta
 (-1)kult. ammatti- lainen ei välttämät- tä elätä itseään
 (0)Teatterissa ne, jotka saavat työs- tään palkkaa, Kulttuuriyrokraa- tit, Kirjastotyönteki- jät, Museotyönteki- jät ja tutkijat, Kriiti- kot, Itseoppineet, ei pelkästään taidekouluja käy- neet, jos sinut otetaan hyvin vastaan – olet kulttuurialan am- mattilainen, kult- tuurin sarjatuottaja – onko hän kulttuu- rialan ammattilai- nen, koulutus ei riitä – ammattimai- nen toiminta, taitei- lijat

9. Miten pieni kulttuurialan yritys tulee toimeen?

Verstas I

(+4)aktiivisuus, yhteistyökumppanuus, usko omaan kykyihin, kyky uusiutua
(+2)osaamista, joustavuutta, myymistä
(+2)omaperäisyys
(+2)kohderyhmäajattelu
(+2)verkostotumalla
(+1)yksilöllisyys, ainutlaatuisuus, erikoistuminen
(+1)ammattitaito
(+1)ammatimainen liike-taloudellisuus
(+1)laatu
(+1)pitämällä mielessä kohderyhmä ja "yrittämisen markkinalait" (liike-talous)
(-6)kyseenalainen tapa: "sovita" toiminta saatavissa olevan rahoituksen raameihin
(-4)idealismi
(-2)huonosti/super-hyviä (Jari Sarasvuo), mähällä
(-2)ottamalla vain pieniä riskejä
(-1)talkootyön pohjalta
(-1)HUONOSTI
(-1)bongaa markkinarako
(-1)pysymällä pienenä
(0)kysyntä – asiakaskontaktit, työllä, verkostoituminen, asiaan luottaminen, erilaisilla tavoilla riippuen tavoitteista, hyvällä työn laadulla ja oikealla hinnoittelulla, yhteistyökumppanuus muiden alojen yritysten kanssa, "hintoja ei kannata polkea", yksityisten henkilöiden mahdollisuuksia kulttuuri-palveluiden ostajina voisi jotenkin helpottaa esim. verotuksellisilla ratkaisuilla

Verstas II

(+6)Osaaaminen/yritys-osaaminen
(+4)Osaamalla jotain ainutlaatuisia
(+2)Sitkeydellä
(+1)Hakemalla apurahoja ja verkotumalla
(+1, -1)Luonnokkuudella, uskolla omaan tekemiseensä, rikkomalla rajoja, vakuuttamalla muutama tärkeä sponsori, tuottamalla osaamista, johon massalaitokset eivät pysty!
(-7)Tuottamalla elämän laatua parantavia tapah-tumia, osallisuutta vrt. kohdat 2. ja7., koskettavuutta!
(-3)Sosiaaliset taidot
(-3)Yhdistys: apurahat, sponsorit, yhteistyö, ilmaistyö.
(-1)Mitä tarkoitetaan vrt. kohdat 2. ja7., koskettavuutta!
(-3)Sosiaaliset taidot
(-3)Yhdistys: apurahat, sponsorit, yhteistyö, ilmaistyö.
(-1)Mitä tarkoitetaan vrt. kohdat 2. ja7., koskettavuutta!
(0)Hyvä kysymys: ei aavistustakaan!, Henkilökemioiden toimittava yritykses-sä, Asiakkaiden huomioiminen, Mitä tarkoitetaan toi-meentulolla?, Mate-riaalinen hyvinvointi ei tärkeätä, Jopa yksin voi toimia, monia esimerkkejä on!, Kulttuuri kuuluu sivistykseen, Taiteilijuus + yrittäjyys hankala yhtälö, Ryhmä kokee tämän vaikeaksi, Mikä myy, mikä kannattaa, taloudel-linen hyvinvointi toisarvoista taiteelli-sessa toiminnassa, Taide itseisarvo, ei voi tuotteistaa, Kaikki ei sovi yri-tysmäiseksi toimin-naksi, Kannatuspe-riaate ristiriidassa taiteen periaatteiden kanssa

Verstas III

(+6)Yhteisön hyvinvointi ja sisäinen toimivuus (tiedon-kulku yhteisössä)
(+4)Tahdolla, uhrauksilla, luovuudella
(+3)Eri taiteen ja kulttuurialojen yhteistyöllä (kustan-nusten jako)
(-12)Työtä ilman palkkaa, oman ajan ja jopa rahan käyttö esim. oman näytel-lyn saamiseksi
(-3, +2)Kaiken takana innokkuus ja talkootyö
(-1)Usko omaan asiaan
(0)Huonosti! (tuli kuorossa sanottu-na), Ilman tukea huonosti!, Yhteis-työ, verkottuminen, Hyvä PR, Monitaitu-ruus, taktikointi, Vastuun jakaminen, Ideat, Huumori, Raha, Miten?
-Talkootyöllä! pe-rusta
-Julkisella tuella/, Sisäinen ja ulkoinen tiedotus

Verstas IV

(+3)ammatti-maisuus
(+3)hyvä liikeidea -> sen hyvä toteutus
(+1)sijoittamalla yhteis-kunnallista rahoitusta kulttuuri-palveluihin voidaan ennalta ehkäistä ja säästää muissa yhteiskunnan palve-luissa
(+1)erikoistuminen omaan osaamiseen mutta ei liikaa
(+1)pienessä pysyminen
(-3)ulkopuolella olevat tahot painos-tavat taloudellisiin ratkaisuihin
(-2)myös omarahoi-tusosuutta tulee huomioida: yleisön opittava valitse-maan mitä palvelui-ta haluavat
(-2)kyky ajatella taloudellisesti
(-1)realismia on kuitenkin se, että tekeminen on tär-keintä, ei talous
(0)tarvitsee julkista tukea, ottamalla taloudelliset reali-teetit huomioon, millä toiminta rahoi-tetaan?, mistä tulo, ei julkista rahaa

Verstas V

(+4)laatu, hyvä työ, omaleimaisuus, aktiivisuus
(+3, -1)arvostaa omaa ammattitaitoa
(+2)hallittava toi-mintaprosessit, työn tekemisen tavat ja -menetelmät
(+2)vahva osaami-nen
(+1)olemalla terve ja "hullu"
(+1)oikea hinnoitte-lu
(+1, -1)valtio, kunta, omia tuloja, sponso-rointi
(-4)yleensä harras-tustoimintaa
(-3)oltava sosiaali-nen
(-2)ne jotka toimii, hallitsee kokonai-suuden
(-2)koulutuksen ylitarjonta
(-1)ei voi elättää sellaista joka ei tuo rahaa
(0)vaikeeta, ilman!, sisulla ja sydämellä, pidettävä organi-saatio pienenä, matalana, vahva itseluottamus ja osaaminen, rahoit-tajien myötävaiku-tus, sopiva asian-tuntijoiden käyttö, sopiva verkostoitu-minen, sitkeä pitkä-jänteinen työ ja tulevaisuuden usko, "Irlannin malli" verotuksessa, kult-tuuriyrittäjä = tuotta-ja / taiteilija, sinnik-kyydellä, jatkuva kilpailu / kurssitoiminta syö yrittäjän työtä, on hyvä siinä minkä tekee, ammattitaito, työ antaa mielihy-vää, on pystyttävä ottamaan vastuu omasta työstänsä
Kommentti:
Vaikea kysymys

Verstas VI

(+5, -2)suunnitel-mallisella taloudella, yrittämisellä, verkot-tumisella, omalei-maisuus, markki-nointi, uskallus
(+1)Korkeatasoisel-a tuloksel-la/esityksellä
(+1, -1)joustavuus
(-4, +1)helvetin huonosti – suuri työ määrä takaa jatkuvuuden
(0)Taloudellisesti yleensä huonokos-ti, Kovalla työllä ja sopivien yhteistyö-tahojen kanssa, verkottamalla, yhteiskunnan tuki, pienet kulut

10. Miten kulttuurialan yritys voisi kasvaa?

Verstas I

(+5)MIKSI PITÄÄ KASVAA?
(+4)erikoistuminen
(+3)täytyykö kasvaa?
(+2)työllä (hyvin tehdyllä)
(+1)maine
(+1)järjestyksellä
(+1)verkottamalla, ei sisältöä fuusioimalla
(+1, -1)onko kasvu aina itsetarkoituksellista?
(-5)isot, vakituiset asiakkaat
(-4)puskaradio
(-4)monistaminen -> yrityskehitys
(-3)kansainvälistymällä
(-2)vain kysynnän pohjalta
(-1)fuusioitumalla
(0)maksukykyiset ostajat, asiakas-kontaktit, osaaminen, hallittu kasvu, resurssien tuhlaminen rahoitushakemusten tekemiseen, hyvä liikeideat, hyvä brandi, uusia markkinoita etsimällä, omat mahdollisuudet tiedostaen varovaisella tuote/palvelukehityksellä

Verstas II

(+5)Verkottuminen, koulujen, liikelaitosten, matkailuyritysten kanssa
(+4, -1)Mikä on kasvun tavoite? Tarvitseeko kaikkien kasvaa?
(+3)Oma koulutautuminen, ammattitaidon ylläpitäminen
(+1)Että vastaa kysyntään, löytää oikean "kysymyksen" joka on ilmassa
(+1)Yritysten ja osuuskuntien materiaalien hankinta keskitetysti
(+1)"Linjan" säilyttäminen vrt. tunnettavuus -> Trendin ja linjan tasapaino?
(-9)Entä tuottamalla yksi iso trendikäs projekti, jonka kautta voidaan toteuttaa muita pienempiä sisällöllisesti tärkeitä projekteja?
(-3)Mainonta
(-1)Dynaamisuus
(-1)Ei hetken trendejä
(0) (-miksi kaiken pitää kasvaa? Taloudellisestiko?), Säilyttämällä kohdan 9. pääasiat ts. ei sulauduta massaan/ massatuotantoon, Monipuolisuus, useita pieniä yleisöjä

Verstas III

(+9)Kasvu pienestä suureksi ei ole välttämätöntä -> Kasvua itse asiassa sisällön kehitys
(+6)Julkinen tuki paremmaksi (raha + muut tuet) - muut palvelut: tilat, monistus, postitus, tiedotus, koulutus, arvostus, muut resurssit
(-8)Vastaamalla kysyntään
(-4)Lisäämällä palveluja yleisölle
(-1)Rahalla
(-1)Erikoistumalla
(0)On mietittävä järkevä koko, Hyvällä suunnitellulla, Hyvällä hoidolla, Verkostoituminen, Hyvä markkinointi tärkeää, eikä se ole aivan kallista, Pitää olla mahdollisuus ottaa riskejä, esim. uudistaa toimintaa ilman taloudellisten konkurssien uhkaa

Verstas IV

(+3, -3)esim. kunta ostaa kulttuurialan palveluja
(+2)taloudellinen varmuus
(+2)yrityksenä ei välttämättä voida - ainakaan - jos on 1:n-2:n hengen yritys
(+1)onko kasvu välttämätöntä?
(+1)verkottuminen voi auttaa
(-3)kopioinnin maksimointi
(-3)pienet osana suurempaa
(0)ulkopuolinen rahoittaja, kasvaminen ei kiinnosta kaikkia ("kulttuurin tuotteistaminen"), onko tarvetta?, julkisuus, tiedottaminen

Verstas V

(+4)Luomalla aluekeskuksen ja verkottamalla sekä yhteistyöllä kasvu on mahdollista
(+3)omalla työllä ja verotusta lieventämällä
(+2)kun yleinen kulttuuritietoisuus kasvaa, myös kulttuurialan tuotteiden ja palvelujen kysyntä kasvaa
(+2, -2)Päättäjien päät pitää kääntää kulttuurimyön-teiseksi
(+2, -1)tiedotus, panostus laatuun
(-3)ei kasvua?
(-3, +1)Onko tarvetta, pakkoa kasvuun?
(-2)sarja-tuotanto! verkottamalla ja yhteistyöllä ja tuote/palvelupaketin aktiivisella kehittämisellä
(-2)länsisuomalaisen kateuden kaksi lajia. Pohjanmaalla: teen itse paremmin Satakunta ja Varsinais-Suomi: syön toisen pois markkinoilta
(-1)Tehokkaalla markkinoinnilla saadaan enemmän maksavia asiakkaita
(0)jos tavoitellaan laadullista kasvua, niin omaa osaamista kehittämällä, yhteiset työtilat - yhteiset myyntiponnistukset vrt. kateus: kateus estää Turun alueella verkottumisen!

Verstas VI

(+4)Kasvun ei pitäisi olla itsetarkoituksellista
(+1)Verkottamalla muiden yrittäjien (ei välttämättä kulttuurialan) kanssa
(-5, +3)onko tarvetta?
(-3)Kansainvälistyminen
(0)Lisäämällä tunnettavuutta, ammattitaidon laaja-alaisuus (itsekoulutus), liikevaihto

11. Minkälaisia tukipalveluja kulttuurialan yritys tarvitsee?

Verstas I

(+10)taloushallinnon palvelut, markkinointikonsulttaatiota (+1)verkostoitumispalveluita (+4, -3)tuotteistus "yrityshautomo tyyppiset palvelut" (+2, -1)resurssikeskus palvelua viipaleittain kohtuullista maksua vastaan (+1)yhteismarkkinointi (+1, -4)kunnallinen tuki (tilat, kulj. jne.) kulttuurialan yritykselle (-4)tilavuokra palvelu (esim. kuntien tilat kohtuullista vuokraa vastaan) huom. kunnallinen tuki! (-2)rahaa, suhteita (-2)tilitoimiston debet ja kredit - palvelut (-1)talousjuridiikka (0)neuvontapalvelut asiantuntijataholta, yritystoiminnan asiantuntijapalveluita, yrittäjyysneuvonta, rahoitusneuvonta, vakuutusneuvonta, laskentaneuvonta, koulutus, markkinointituki ("kootut keltaiset sivut"): kunnallinen / työvoimapolitiittinen tukipalvelumuoto -> pienillä toimijoilla pienet resurssit markkinointiin, taloudenhoito/kirjanpito-tuki

Verstas II

(+7)Ammattitaitoinen verkosto (+4)Pitää ottaa huomioon yrityksen ala ja sen tarpeet, jolle tukipalveluja tarjotaan (+2)Markkinointi; agentit (+1)Taidetoimikunnan ja täydennyskoulutuksen tukipalvelujen lisääminen olemassa olevien yritysten kanssa (+1)Neuvontapalvelut (vrt. kirjanpito, verotus yms.) -vrt. Taik/Arabus yrityskantamo -Mahd. monelle tarjottava! (-8)Taidetoimikunnan valitsemisessa poliittinen peruste on huono! (-2)Tiedotus (-2)Talousapu - taloudenhoito (-1)Yhteiskunnan taloudellinen tuki vrt. 1/ kulttuurikaikille

Verstas III

(+10)Resurssi: Tilat, matkat, monistus, postitus, tiedotus, koulutus, arvostus (päättäjien tuki, lehdistö), RAHA (+3)Yhteiskunnan rahoitusta tai muuten vakaata ja riittävää rahoitusta (+2)Rahallinen tuki, erityisesti toiminnan alkuvaiheessa -> starttituki tms. (-12)Perustelut kielteisille päätöksille (-2)Neuvotteluyhteydet päättäjien kanssa (-1)Mahdollisuuksia hakea projektirahoituksen valitsemisessa peruste on huono! (-2)Tiedotus (-2)Talousapu - taloudenhoito (-1)Yhteiskunnan taloudellinen tuki vrt. 1/ kulttuurikaikille

Verstas IV

(+3)kulttuuritilaisuus työllistää aina välilliset useita taloudellisia toimintoja (+3)tiedottaminen, mainonta, kirjanpito, kiinteistöhoito (+2)tarpeet vaihtelevat alkaen työtiloista (+1)taloudelliset palvelut: kirjanpito (-3)käännöspalvelut (-3)keskitettyjä palveluita esim. konservointi, kirjastojen luettelointi (-1)teknisen osaamisen palvelut (-1)kaikki taiteen alat tarvitsevat tukipalveluita (-1)tulevaisuuden tukipalvelut: kulttuurin tilan tutkimus (0)kuvataide: 1) esiintymistilat 2) työtilat 3) varastotilat, kirjapainotyöt, markkinointi, tiedotus, välinevuokraus, asiantuntijapalvelut: valot, ääni, valvonta, vakuutus, kuljetus, kehystyspalvelut musiikki: tilapalvelut: 1) esiintymistilat 2) harjoitus-tilat 3) yleisötilat, ohjelma-toimistojen, asiantuntijapalvelut, kirjapainotyöt, kunnan tuki

Verstas V

(+5)markkinointiapua, investointitukea, rahoitusta (+4)kaupallisia ja logistisia (+3)tiloja, taiteilijoita ja tiedotusta mahdollisimman vähin kustannus (-5, +1)valitaan (kunnittain) vuoden kulttuuriryitys (-4)yleisen koulutuksen lisääminen (-2)koulutusta yritt. hallinnon puolelle (-2, +1)edulliset työtilat vuorottelujärjestelmällä (-1)ARSNET: "tuttuja" on mukana / "en halua kuulua mihinkään yhdistykseen" / maksaako? jotain / saako kuvamateriaalia mukaan (0)koulutuksen lisääminen (jatkokoulutus), tilojen järjestäminen, konkr. tukea markkinoinnin puolelle, normaalit yrityspalvelut (esim. tilitoimisto jne.), asiallista tiedotusta ja asian syvällistä tuntemusta, alalle ominaiset tukipalvelut, media-palveluita (ilmaista markkinointia) kohderyhmille -> yhteismarkkinointi; kuka järjestää? minkälainen: messu / lehti / PC?, KULTURO: on olemassa monenlaisia "luukkua" / ei ole jäänyt mieleen

Verstas VI

(+5)"helpdesk"/ neuvontapalvelu (+2)markkinointi/kanavat, talous (+1)kontakteja (+1)ei missään nimessä kirj.pitotoimistoa yleisohjauksen antaminen kult.alan yritt. esim. kirjanpitokurssilla (-4)apurahat myös toimeentulotueksi (-2)tiloja (-1)edellä kulkijat (0)työn tuottajat, rahoituspalvelu, rahaa - ei edes paljon, neuvottelija - saman alan tekijöiden kanssa, yhteistyö, kirjanpito - yhteiseen toimistoon - kustannuksiin osallistuu taide?, koulutus, apurahahaku, koulutus, apurahat

12. Miten voidaan mitata, että kannattiko projekti tehdä? Kerro 3 hyvää ja 3 huonoa tapaa arvioida oma työsi

Verstas I

(+4)toteutui ko projektille asetetut tavoitteet
 (+2)aktiivisuus ja yhteistyö jää jäljelle
 (+2)jatko: johtiko projekti johonkin pysyvään ja/tai jatkotoimenpiteisiin
 (+1)moneenko ihmiseen hanke vaikuttanut? (=kävijämäärä)
 (+1)tavoitteiden ja tulosten vertaaminen
 (+1)seuranta
 (+1)itse arviointi itse ja yhdessä
 (+1)hyvä tuote ja mieli
 (+1)asiakastyytyväisyys
 (+1)mallinnettavuus
 (-3)raporttien määrä
 (-3)metri ja desilitra
 (-2)monessako seminaarissa esitelty?
 (-2)suoritteet
 (-2)hyväksyykö rahoittaja maksatushakemuksen
 (-1)rahan käyttö; paljonko käytetty?
 (-1)kasvu itseisarvona
 (-1)mitata projektiin kulunutta aikaa ja rahaa
 (-1)toteutunut suunnitelma
 (-1)käyttöaste
 (0)kommenttien kyseleminen asiakkailta, palautteen läpikäynti, laki kirjastotoimen arvioinnista - ohjeet kysytään ihmisiltä joita hanke koskee, yleisö jolla taustatietoa, rahoittajan mielipide, itse arviointi, onko hankkeen sisältö tuttu kohderyhmälle, konkreettinen määrä; montako taho säilynyt, päiväkirjan pitäminen, tavoitteiden toteutuminen, saivatko tekijät itselleen palaute, jatkuvuus, taiteen tradition mukainen laatuarvio, asiakkaiden kuuntelu, toiminta jää jäljelle, antaa mahdollisuuden jatkoprojekteillemme toistuvien tapahtumien

yhteydessä, kasvavat asiakas/kävijämäärät/lipputulot, ennakkoimattomat tulokset, yleisö, joilla ei taustatietoa, budjetin toteutuminen, itse arviointi, analysoimatta jättäminen, negatiivisen palautteen torjunta, raha ja julkisuus, toimenpide-luettelo, virheluettelo, yksittäisen tapahtuman pääsylipputulot
 Kommentti: "Huonoja projekteja ei pidä tehdä" - mittareita käytetään jo ennen projektien aloittamista, Mittareiden kriteerit?: projekti-kohtaisia

Verstas II

(+6)Mielipide tiedustelut, itsearviointi, saatu julkisuus
 (+4)Uuden synnyttäminen
 (+1)Taitojen, osaamisen lisääntyminen
 (+1)Selvisin hengissä, kaikki visiot eivät kuoleet, (saatu julkisuus)
 (+1)Saavutettiin tavoite, pysyttiin budjetissa
 (+1)Palaute teki-jöiltä, arvio, vaikuttavuuden arviointi
 (-7)Pelkien kävijöiden määrän mittaaminen
 (-3)Laiminlyö arvioinnin, ei ota opikseen
 (-2)Julkisuusarvo ei yksinomainen arvo onnistumisesta
 (-2)Katteen suuruus, brandit, mielistely (valheellinen arviointi/kritiikki)
 (-1)Itsearviointi ei riittä, monipuolinen arviointi
 (0)Itsensä ruoskiminen kuoliaaksi jälkeensä, Jättää arvioinnin vain muille, Tuloksellisuus?, Raha vai muut esim. henkiset arvot/ saavutukset

Verstas III

(+9)Jos tekijät saavat ammatillisesti jotakin ja jos yleisö saa jotakin (hyvä)
 (+4)Verrata omiin aikaisempiin projekteihin, olla tietoinen oman projektin tarkoituksesta
 (+1)Omien tavoitteiden toteutumisen punnitsemisen (hyvä)
 (+1)Ottaa huomioon realistisesti omat resurssit (taidot, työvälineet, rahat, ym.)
 (-10)Ei arvioida ollenkaan (huono)
 (-2)Yhden ihmisen mielipide (huono)
 (-1)Ei tullut "konkurssia" (hyvä)
 (-1)Yksittäiset kuulopuheet (huono)
 (-1)Pelkkiin numeroihin tuijottelu (esim. kävijämäärä ainoa kriteeri) (huono)
 (0)Projektien taso: Tekijät - tulos - yleisö, Suora palaute yleisöltä/asiakkailta (hyvä), Oman yleisön löytyminen (hyvä), Rahoittajan tyytyväisyys (hyvä), Saavutetaan tavoitteet (hyvä), Yhteistyön jatkuminen (hyvä), Yleisön palaute -> kriittistä oppiminen (hyvä), Kävijämäärä (voi olla hyvä tai huonokin tapa arvioida, määrittelykysymys!), Pelkän taloudellisen tuloksen arviointi (huono), Pelkän lehtikritiikin tai lehtijuttujen (tai niiden puuttumisen) perusteella arviointi(huono), Rahallinen kannattavuus (huono), Jos asiat menee toisin kuin suunniteltu (huono), Jos ei aina ollut kivaa (huono), Subjektivisen mieltymyksen nojautuva arviointi (huono), Verrata muiden tekemisiin näkemättä tavoitteiden eroja (huono)

Verstas IV

(+2)Yleisö - saavutettiin tulokset
 (+1)taiteilijoiden ja yleisön tyytyväisyys
 (+1)ei mitata vain omalta kannalta, yritetään asettaa kävijän asemaan.
 (+1)utkimukset kulttuurista, laadulliset kriteerit tärkeitä
 (+1)propaganda-arvo
 (+1)vuorovaikutus: esiintyjien ja yleisön välillä, esiintyjien välillä (+1, -1)toimisinko seuraavassa projektissa samoin?
 (-3)pelkkä mediajulkisuus
 (-2)ylitävät kritiikit - kritiikön ylistys
 (-1)vain kävijämäärä, koko tai lukumäärää
 (-1)analysoidaan osallistujat (tekijät ja kokijat)
 (0)taloudelliset tulokset, kohde-ryhmän tyytyväisyys - herättikö keskustelua, taloudelliset (jos ainoa), turhat julkaisut: nimiin luottaminen -> sisällön ja lähtökohdan ja yleisön unohtaminen
 Kommentti: projektin perimäinen tarkoitus muistettava!

Verstas V

(+4)1. tyytyväinen asiakas
 (+3)tunne onnistumisesta, hyvä mieli
 (+2)toteutunut unelma -> itsetunto hyvä
 (+2)3. kunnan rahallinen korvaus hyvin tehdystä työstä
 (+1)asiakas tyytyväinen lopputulokseen
 (+1)itselle uusi hyvä hakemus, oma tyytyväisyys
 (+1)jaksaminen! (+ ja -)
 (+1)yhteistyön ilo, yhdessä tekeminen
 (-4)vähätty omasta työstä
 (-3)ei pidä lomaa
 (-2)kuvien kumartaminen
 (-1)suuret kulut

(-1)huonot arvostelut, sivuvaikutukset
 (-1)rahankuvat silmissä
 (-1)kaikkien pitää olla tyyt.
 (-1)ainainen nälkä
 (0)taloudellinen tulos tyydyttävä, "ostettiin muualle" -> jatkumo, vierailukutsut, hallintoyhteiskunta, tyytyväinen, kannustus, laatu täyttää odotukset, ryhmän yht.työ oli hyvää, tyytyväinen itse (henkisesti), tuo elannon, vastaa omasta työstään, syntykö uutta, palaute yleisöltä, oma tyytyväisyys, suunnitelmallisuus / suunnittelu ja fokusointi, tunne + järki, tekeminen yhdessä, aktiivinen yht.työ, liika arvostus -> huono yleisö, yleisö ei tullut, kannattiko tulla?, ympäristön masentava/ negatiivinen asenne, vähätty, itsetunnon menetyks, kuuntelemalla muiden tarpeita, jos odottaa uudenlaista tapaa (ei saa tehdä uudella tavalla) / laajaa hyväksyntää, taloudellista tulosta (ei saa ajatella rahaa), raha ei saa olla tekemisen motiivi, aikaa ei saa laskea, tunne epäonnist., kopiointi (vanhan), yhdessä tekemisen kivireki, suunnitelmattomuus, tunne tekeminen, yksin tekeminen, ei kuuntele kritiikkiä, oma työpanos: liika omahyväisyys, liika vaatimattomuus, 2. jatkuva asiakas-suhde, ei jaksa huolehtia omasta hyvinvoinnistaan, kehityminen työssään

Verstas VI

(+4)palautte työn edessä - tekee työn mielekkääksi
 (+2) on itse tyytyväinen tulokseen "sano muut mitä sano"
 (+1)palauttekesku stelu tekijöiden kanssa
 (+1)aplotid
 (-3)aikataulussa pysyminen
 (-1)itse arviointi, miten projekti kannatti tehdä ja mikä meni pieleen
 (-1)raha on huono mittari
 (-1) ei kannata ruveta tekemään ellei saa etukäteen rahaa
 (-1)kuunteleminen kadun miestä
 (0)onnistumisen tunne tekijälle, kävijämäärä yksinään on huono mittari, pelkätään ulkoisten puitteiden arviointi on huono mittari, plussapuolella jatkuvuus, tanssiteatterissa budjetissa pysyminen, aplotid

13. Mitä tuloksellisuus on omassa kulttuurityössäsi?

Verstas I

(+3)syntyvät, pysyvät rakenteet
 (+3)sykäysvaikutus (oma toiminta saa liikkeelle uutta toimintaa/uusia ajatuksia/ tekijöille motivaatiota)
 (+2)projektisuunnitelman toteutuminen
 (+2)laatu ja kulttuurinen rikkaus
 (+1)pysyvien asiakassuhteiden luominen
 (+1)yhteistyö, oppiminen
 (+1)uusi asiakas; "elämä jatkuu kylissä"
 (+1)ajatusten ja keskustelun herättämistä
 (+1)uudet toimivat hankkeet
 (+1)panostulos -suhde mahdollisimman hyvä
 (-4)tehokkaat ja taloudelliset kulttuuripalvelut
 (-4)hankkeiden lukumäärä -> jatkuva toiminta
 (-4)pieni panos - iso tuotos
 (-2)oman ryhmän vakuuttaminen
 (-1)hyvät välit vaikuttajiin
 (0)kulttuuriasioiden esiin nostaminen

päätöksenteossa, laadulliset sekä määrälliset laadulliset: lukevat asiakkaat, jotka vaikuttavat esim. kirjastoisiin, määrälliset: kävijämäärät, määrärahat, herännyt kiinnostus, positii-viset kokemukset, jatkuvuus, uusien mahdollisuuksien luominen, ihmisten oman toimeliaisuuden lisääminen, hankkeiden käynnistyminen ja niiden tuloksellisuus, kohtaavuus = tarvitsija ja tarjoaja kohtaavat, resursien järjkevä käyttö, käyttökelpoiset toimintamallit, Kommentteja: myös tehokkuus on tuloksellisuutta. Keskustelua määrärahasta: miksei määräraha voisi olla aina sama, vaikka ostoja ei olisikaan yhtä paljon joka vuosi???

Verstas II

(+8)Tuloksellisuus = ymmärryksen lisäämistä -> osaamisen kasvua(+3)Ammattitaidon ja sisivtyksen lisääntyminen, eettiset tavoitteet (+2)Mikä on mittarien moraalit?
 (+1)Henkistä 90%
 (+1)Asukasliikkeet, korttelipihat, puutalot
 (-2)Tytyväinen asiakas (vrt. opiskelija, jolla ei aina ollut mukavaa, mutta on lupaaksi tytyväinen koulutukseensa)
 (-1)Saavutetaan tietä taloudelliset tavoitteet ja valmistuneiden määrä kouluisissa, raadolliset tavoitteet (-12)"Tulos tai ulos!"
 (0) Miten mitata?, Mittarit sisällön ehdolla, ei ainoastaan rahoittajia varten?, Saat-aa asiakkaan jonkun polun alkuun, Elämänsisällön tuottaminen, Asiakkaat tytyväisiä

Verstas III

(+8)Projektin toteutumisen tavoitteiden mukaan
 (+3)Toiminnan jatkuvuus
 (+2)Projektien/ suunnitelmien loppuun vieni ja toteutuminen
 (+2)Asetettu tavoite saavutettu on yksi tulos
 (-6)Jäsenmäärän kasvu
 (-5)Talous
 (-2)Median tuoma julkisuus
 (-1)Kävijä-/katsojamäärä lisääntyy
 (0)Näkyminen
 (0)Keskustelu, jatkuvuus
 Työntekijöiden pätevytyminen. Kontakti ihmisiin. Myönteinen palaute, Työinto kasvaa/ pysyy korkealla. Omat kokemukset, itsekritiikki, Oman yleisön löytäminen, Työn tulos saanut aikaan palautteen -> esitys/ näyttely/ projekti on saanut yleisön kiinnostuksen

Verstas IV

(+4)toiminta aktivoi -> kasvattaa henkistä pääomaa, kertautuu, lumipalloeefekti (+1)onko suunnitelma toteutunut - onko päästy tavoitteisiin (myös budjetti pitänyt!)

(+1)taiteenlajin kehittäminen, edistäminen, uusien puolien esiintuominen
 (-2)uusi inspiraatio projektin seurauksena (-2, +1)kiinnostus julkisuudessa (viittaus keskusteluun, joka sai nolla ääntä)
 (-2, +1)tuotteet/historia tunnetuksi ihmisille
 (-1)olemassa-olo
 (-1)ei ainoastaan tiedon tuottaminen, myös mahdollisuus elää, aistia
 (0)keskustelu, jatkuvuus

Verstas V

(+5)asiakaspalaute, hyvä mieli, kannattavuus, jatkuvuus, kehittyminen
 (+2)tytyväinen asiakas
 (+2)hyvä mieli itselle tehdystä työstä
 (+2)kts. 6, tuottaa ihmisille elämyksiä, taloudellinen tulos, jotta itse elän osana yhteiskuntaa. olen itse taiteellisesti tytyväinen.
 (+1)henkinen palkinto, aineellinen hyvä-1)itsekuri on tärkeää
 (-7)vierailukutsut
 (-2)loppuunmyydyt katsomot

(-2)on onnistuttava herättämään ainakin lähiympäristön päättäjät
 (-2, +1)taiteellisesti merkittävän teoksen aikaansaaminen
 (0)synnyttää uusia ideoita tytyväisyys > yhteistyön laajeneminen, kävijämäärät, kassatulot, yleisön tytyväisyyden toteaminen, tekijöiden taitojen lisääntyminen, oman havaintokyvyn kasvu, positii-visen palautteen saaminen, ansaitsee toimeentulonsa, saa rahaa ja tuntee onnistuvansa työssään

Verstas VI

(+7)onnistumisen tunne
 (+1)tytytyys, työn kehittyminen
 (-6, +1)lippukassa - onnistuminen
 (-1)motivoi jatkamaan
 (-1)keskustelun herättäminen
 (0)ihmisten reaktiot, kokemukset ja ideat siirtyvät arkipäivään, oman työn nauttiminen

14. Miten tutkimus voi palvella kulttuuriryötä?

Verstas I

(+4)menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden näkökulmat tutkimuksen kautta tämän päivän työhön
(+3)tutkimus antaa välineitä päätöksenteolle
(+3, -1)tieteellisen tutkimuksen kansanomaistaminen -> valjastetaan harrastajat käyttöön
(+2)tuota esiin arvoja ja elämän monimuotoisuutta joka voi vaikuttaa yhteiskunnan suunnitteluun
(+2)lisäämällä kulttuurialan ammattilaisten ammattitaitoa
(+1)kulttuuriryön tukipilari
(+1)tiedon jalostaminen kulttuuriryön tekijöille
(-3, +1)innostamalla ihmisiä tiedonkeruuseen
(-2)toimialakartoitukset
(-1)lisää mielenkiintoa esim. paikallishistoriaa kohtaan
(-1)tutkimus tekee pohjatöitä näyttelyä varten
(-1)"kaivamalla ilmajuuria": mennyt aika - nykyaika
(-1)näyttelytoiminnan pohjana
(-1)historianäytelmäpelit
(-1)argumentteja, vakuuttavuutta kulttuuriin liittyvää päätöksentekoa tehtäessä
(0)antaa tietoa esim. omista sukujuurista, kuluttajatai kävijätutkimusten hyödyntäminen kulttuuriryössä?, mikä tekee tutkimuksesta tutkimuksen?, kulttuurin ja tutkimuksen vuorovaikutus tärkeää, mitä kulttuuri on?, soveltava kulttuuritutkimus, kulttuuriryöntäjäyden dosentti -> opiskelun kautta eväitä...

Verstas II

(+6)Tutkimuksella voidaan perustella kulttuuriryötä
(+3)Voi tuottaa ymmärrystä kulttuurista prosessina (osana prosessia kulttuuriryötä) (teoreettinen viitekehys)
(+2)Tutkimus, jossa tutkitaan kulttuuriryön vaikuttavuutta yhteiskunnassa
(+1)Arvostusta kulttuuriryölle (tieteellinen kuvaus, kohderyhmä esim. rahoittajat/päättäjät "uskon" lisääntyminen, ts. uskottavuus tieteen voimiin)
(+1, -1)Tutkimus rakentaa portaita kult. kentässä
(-7, +1)Tutkimuksia voidaan "selkokieliä" ja konkretisoida yleisölle ja kult. toimijoille
(-3, +1)Ymmärryksen lisääminen, visiointi tulevasta (ihmisten tarpeiden toiveiden ennakointi)
(-2)Tutkimus dialogissa kulttuurin eri alueiden kanssa
(-1)Se on kaiken perusta monessa työssä
(0)Voi tuottaa ainesta kulttuuriryötootteeksi (teoreettinen viitekehys)

Verstas III

(+5)Tuloksesta voi päätellä tulevaisuuden suuntaa
(+3)Oman taide/kulttuurialan tutkimuksen lisääminen
(+3)Uusia ideoita toiminnan kehittämiseen -yhteisöryhmäpaneelien löytymisen oman alan uudet suuntaukset tutuksi
(+1)Osoittaa asian tärkeyden
(+1)Helpottaa kulttuurin käyttämistä, antaa välineitä lähestyä
(-7)Voi vaikuttaa niihin päättäjiin, jotka eivät usko muuta kuin tutkimustuloksia
(-7)Asiakas- & markkinatutkimukset
(0) Tutkimuksella voidaan hahmottaa, mikä on toiminnan kannalta oleellista ja mikä ei, Tutkimustuloksia voi käyttää perusteina, Voi jäsentää oman paikkansa ja tehtävänsä, antaa perspektiiviä, Tutkimus voi olla suoraan palautetta tekijöille, Tuloksena uusia näkökulmia

Verstas IV

(+7)yhteiskunnallinen tutkimus kulttuuriryön arvon ja tarpeellisuuden osoittaminen
(+2)museoiden ja tutkimuksen yhteys on tiivis ja elintärkeä
(-5)tutkimus tuottaa myös välineitä kulttuuriryöhön esim. konservointi, materiaalit
(-2)tutkimus nostaa esille perinnettä
(-2)olemassa olevan tiedon löytäminen ja yleisölle tuominen
(0)laadullinen tutkimus ja analysointi eri näkökulmista, tutkimuksen ja dokumentoinnin oltava jatkuvaa, kirjallisuuden ja runouden yhteydessä kiinnittää kontekstiin, myös tulevaisuudentutkimus voi palvella kulttuuriryötä

Verstas V

(+4)kertomalla mihin kannattaa panostaa, miltä tulevaisuus näyttää
(+3)tehdä tutkimusryhmistä, jotka käyttävät paljon kulttuuria ja ryhmistä, jotka eivät käytä
(+3)mikä on kulttuurialan yrittäjä?
(+1)tuottamalla tietoa työprosessista, palveluiden käyttäjistä ja vastaanotosta
(+1)kulttuuripalvelujen puutteiden ja vahvuuksien selvittäminen
(+1)tarjota koulutusta oikeaan tarpeeseen
(+1)tunnistaa ja kehittää kulttuurin kenttää kokonaisvaltaisesti
(-6)mikä ero on taiteilijalla ja taiteentuottajalla?
(-5)kuka pärjää ja miten?
(-2)ihmisten tietoisuuden lisääminen eri kulttuurin sektoreista eri maissa
(-1)ehdiikö kulttuuripalvelun tuottaja
(0)tietoisuuden ja arvostuksen lisääminen, tietääkö kulttuuripalvelun tuottaja, osaako kulttuuripalvelun tuottaja, mistä, mitä palvelua saa, voi nostaa uuden kulttuurin alan, (trendin) esille,

välittää toiveita, mielipiteitä ja kehittää myös ehdotuksia päättäjille, selvittää tarpeet eri aloilla, millä avuilla alalla pärjää?

Verstas VI

(+4)herättää keskustelua
(+2)antaa työkaluja ja suuntia estää vääriä valintoja
(+1)vahvistaa ja monipuolistaa
(+1) tieteen metodeja ei voi soveltaa suoraan taiteen tutkimiseen
(-3)avata ovi myös historialliseen näkökulmaan
(-3)tutkimus ei sanella ehtoja
(-1)tieteen ylivoimaisuus korostetaan liikaa
(0)antaa uusia visioita päättäjien, väärät kysymykset

15. Miten kulttuurialan koulutusta voidaan kehittää?

Verstas I

(+3) eri oppilaitosten välinen yhteistyö!
tietotaidon yhdistäminen, poikkitieteellisyys!
(+3) projektihallinnan alkeiden opetus
(+3) yhteistyö kulttuurilaitosten ja oppilaitosten ja alan yritysten kanssa
(+3, -1) kunkin alan tekijöiden tarve selvittää -> koulutusmäärät -> siis löytyykö töitä kaikille?
(+2) opiskelijoiden - ammattissa pitkään toimineiden vuorovaikutus
(+2) perusopetukseen riittävästi kulttuuria
(+1) käytännön työelämään tutustuminen -> "tosielämä" (1) arvottamisen mittareita pitäisi kehittää (?)
(-7) koulutuspaikkojen supistaminen
(-3) lainsäädäntö
(-2) neuvottelutaitojen lisääminen
(-2, +1) yrittäjyysopintojen kytkeminen kulttuuriopintoihin
(-1) taiteen perusopetuksen turvaaminen
(-1) tässä hetkessä mukana olo
(-1) jo koulutusvaiheessa antaa opiskelijoille välineitä arvokeskusteluun
(0) taloushallinto - markkinointi, ei aina-kaan lyhentämällä opiskeluaikojaa, yliopistoissa; valinnanvapaus, yleissivistäviä opintoja, "kenenkään ei pitäisi valmistua insinööriksi ilman että on lukenut ainutakaan kaunokirjallista teos

ta." "Tsehov - miten kirjoitetaan?", käytännön läheisyys, talous ja markkinointi, kenttäharjoittelun lisääminen, yrittäjyyteen liittyvää koulutusta, markkinointirealiteetteja myös

Verstas II

(+4) Koulutus ja työelämä yhdessä
(+3) Tutkimalla
(+2) Yhteistyössä kentän kanssa
(+2) Taiteentekijät eri organisaatioiden käyttöön, esim. koulut
(+1) Täydennyskoulutuksen rahoitus
(+1) Tietyssä muodossa monikulttuurisena päiväkohteista, peruskouluista yliopistoihin
(-7) Räättälöiminen
(-6) Ei saa unohtaa yleissivistävää koulua
(-3, +1) Harjoittelumahdollisuus alalla
(0) Oppisopimus-koulutus, Oppilaitosten yhteistyö

Verstas III

(+4) Jo koulutettujen tekijöiden seuranta ammattielämässä -> Selvitetään tarpeet, ongelmakohtat ja kehitys
(+3) Antamalla resurssit (rahoitus)
(+3) Valtion on otettava myös vastuu, että julkinen tuki jatkuu (työllistämisen)
(+2) Lisäämällä taideopetusta jo lapsille
(+2) Käytännön koulutusta enemmän
(+1) Kartoittamalla kentän tarpeet
(-11) Veroprosentti ylös
(-2) Vastuu laadusta
(-2) Opettajat kierto
(0) Ei sanella politiikka, Päätäjien kuunneltava kulttuurialan opettajia rahaa jakaakseen ja päättöksiä tekiesään, Kansainvälistä koulutusta myös alan opettajille.
Opettaja- ja oppilasmuutos, Poikkitieteellisyys, Yhteistyöprojektit, Yleisen luovuuden kehittäminen, Koulutuksen karsinnan kriteerit?, Yhteistyö oppilaitosten kesken -> mahdollisuus rakentaa itselleen oma kokonaisuus

Verstas IV

(+3) sisältötieto oltava, liitetään muita taitoja joustavasti
(+2) harjoittelu mahdollisuudet kolmannen sektorin (yhdistykset) tarjoamat paikat
(+1) koulutus ja työpaikkojen määrä eivät ole balanssissa
(-4) yliopisto puolestaan liian teoreettinen
(-4, +2) koulutus on liian erikoistunutta - pitäisi sisältää taloutta, lakia... toisaalta koulutus voi olla liian pirstaloitunutta, jolloin tiedot jäävät hajanaisiksi
(-2) tutkintojen pitäisi vakiintua, linjanvedot puuttuvat
(0) kulttuurialan ammatit muuttuvat, jatkuvassa liikkeessä, koulutuksen tulee seurata tätä, taiteilijakoulutus osalla pohjana

Verstas V

(+4) käytännön taitojen koulutus
(+2) kulttuurikoulutus punaisena lankana lapsesta aikuisen
(+2) poikkikulttuurisuus
(+2, -1) lisäämällä kansainvälisyttä, työharjoittelua
(+1) mitkä tahot ymmärtävät, että ainakin kulttuuri- ja matkailualalla olisi koulutettava asiakasta (myös käyttäytymistä)
(+1) todelliselle luovuudelle enemmän tilaa
(+1) kouluttajat: muiden maiden kulttuurien laajempi osaaminen
(+1, -1) yrittäjäkoulutuksen lisääminen (kulttuurin alla)
(-4) koulutettujen määrää vähennettävä (?)
(-2) tanssikoulutusta jo tarpeeksi
(-2) kysymällä kulttuurintekijöiltä ja käyttäjiltä sekä tutkimuksen avulla
(-1) yleisökasvatusta lisäävä (keskustelua ja jatkokoulutusta)
(-1) ammatillinen koulutus, toimintaa tukeva koulutus
(-1) rajojen ylitys
(-1) byrokratian hyväksyminen
(0) tapojen muuttaminen, lukkiutumattomaksi, opiskelija, ottamalla entistä laajempien kansalaisryhmien toiveet, pitävyyttä, kaavoitusta, koulutuksen saavutettavuuden lisääminen, monipuolistaminen, huomata lahjakkuuksia - antaa mahdollisuuksia toteuttamiseen, vuorovaikutuskoulutus, edullista erikoistai-

tojen kurssitarjontaa

Verstas VI

(+2) opiskelijoiden osallistuminen työprosessin kaikkiin vaiheisiin
(+2) oppisopimustuki I. pitkän linjan koulutus
(+2, -1) verkostoituminen
(+1) ammattitaiteilijoiden osuus koulutuksessa
(+1) liikkakoulutus (liian paljon) eri taiteen aloille on liikaa koulutettuja ammattilaisia - eli haakeutuminen muille alueille
(-3) vähentämällä koulutettavia
(0) koulutuksen kehittäminen, taiteen arki/tiedottaminen, vuorovaikutus, rivikouluttajat kouluttamaan, lisäksi työharjoittelu

16. Miten tietoteknologia vaikuttaa kulttuuriin?

Verstas I

(+4)kulttuurista sisältöä teknologian
(+4)parhaimmillaan tietoteknologia palvelee kulttuurialaa merkittäväällä tavalla (markkinointi, verkottuminen, ym. tukipalveluita) verkostoitumista (+2)väline siinä missä muukin väline
(+1)Tekniikka on väline, mutta pyrkii usein itse-tarkoitukseksi. Voisi kuitenkin oikein käytettynä houkutella poikia kulttuurintutkimukseen
(+1)uusia palvelumuotoja mm. käyttäjäprofiilit (+1)kulttuuri-väki mukaan teknologian kehittämiseen
(+1)tietoteknologia sitoo + synnyttää heikkyden vaatimukseen -> riittäkö "levollisempi", hidastempoisempi toiminta
(-3)aiheuttaa sähköallergiaa -> syrjäytyviä ihmisiä
(-3)itsepalvelu lisääntyy
(-)teknologiahuuma -> taidetta tietoteknologian vuoksi?
(-2)näyttävyyks ylikorostuu sisälön kustannuksella
(-)edistää oppimista
(-)inhimillisten tekijöiden väheneminen
(-1) köyhdyttää: virtuaalisuus vie pois kulttuurin omakohtaisista kokemuksista
(-1)yleensä sisältö kärsii tietoteknologian ja kulttuurin yhteis-

hankkeissa, sillä rahaa riittää vain teknologian kehittämiseen
(-1)vaatimustaso "perinteisille" kulttuuritapahtumille ja live-esityksille kasvaa -> totuttuun hiottuun esitykseen (0)mahdollistaa suuremmat volyymit, elävöittää näyttelyitä, maahanmuuttajien kontaktit sukulaisiinsa/ kotimaahansa mahdollistuvat, mistä tulevaisuuden historioitsijat saavat tietoa meidän ajastamme? kun kaikki sähköisessä muodossa, miten pitkään ko. tieto säilyy?, tiedonsiirto "pienille piireille", ihmisille jotka ovat kiinnostuneita ja saavat etsiä, vrt. televisio ja radio; tietoteknologiaan liitetään samoja pelkoja kuin em. aikoinaan, laajentaa kulttuurinlevitämismahdollisuuksia, mutta myös vaikeuttaa löytämistä ylitarjonnan vuoksi, verkostot laajenevat, maailmasta tullut pienempi, saada teknorikiit ymmärtämään kulttuuria, helpottaa työtä, sähköinen tuotanto, fyysinen yhdesäolo voi vähentää -> muuttaa muotoaan, tietoteknologia eriarvoistaa, uudet kulttuurin levitysvälineet, uudet kulttuurin ilmaisuvälineet, mahdollistaa maailmanlaajuisen verkottumisen, tarve "perinteisille" kulttuuritapahtumille ei katoa -> kaikkien aistien elämykset+ sosiiaalinen aspekti, immateriaalioi-

keudet – uhat ja mahdollisuudet

Verstas II

(+5)Nopeuttaa tiedonsiirtoa
(+4)Kaikki kulttuuri ei taivu virtuaalikielille ja autenttisuus häviää. Se on ainakin museoissa olennainen vetovoimatekijä (+3)Dialogi: molemmat muokkaavat toisiaan (+1)verkostoituminen
(+1)Voi myös typistää ja heikentää! Yhteiskunnan muistina tärkeä. Nopeus voi olla hyväksi, mutta myös haitaksi
(-4)Vuorovaik. muuttumisen mahdollisuudet
(-3)Paikasta/ajasta irtaantuminen
(-2)Kansainvälistymiseen
(-2)Lapset ja nuoret
(-2,+1)Sisällöt (uusi taso tekemiseen)
(-1)Imagiinaarisuuden lisääntyminen
(-1)Tasa-arvo (madaltaa kynnystä, uskaltaa tuottaa itse, toimivuuden, näkyvyyden lisääntyminen)
(0)Parantaa saavutettavuutta, Sitä käyttämällä voidaan ylittää tietotekniikkaan tottuneiden lasten ja nuorten kiinnostuskynnys ja saada heidät kiinnostumaan kulttuurista

Verstas III

(+8)Tietoteknologia luo yhden uuden lisäkannavan kulttuurin saatavuuteen (+4)Kodin rooli muuttuu - taide koteihin - elävän

taiteen rooli muuttuu - kohderyhmän laajentuminen esim. liikuntatarjoitteiset (+1)Suorat kontaktit kauempaankin (+1)Multimedia vaikuttaa monipuolisesti taiteen tekemiseen - nopeuttaa prosessia - mahdollistaa esim. multimedia lavasteet (-7)Ihminen vie-raantuu -> kaikki pitää tulla jonkun kautta
(-3)Nopeuttaa työn tempoa -> asiat hoituu nopeammin
(-3)Luo paineita, pitää pysyä yhtä hienoihin esitteisiin
(-1)Hyvä palvelija
(-1)käsiyrjintä
(-1)Kulttuuriopetus siirtyy osittain tietoliikenteen välitettäväksi (0)Asiasta saa nopeasti selvää, Koulutustarve, Tekniikka helpottuu, Onko heikkyys aina hyvästä, Vieraantuu luonnosta -> taiteen sisältö muuttuu -> aihepiirit, tekniikat, Tiedotuksen uudet ulottuvuudet, Paikallinen kulttuuri leviää internetin kautta, Tavoittaa uusia ihmisiä jättä sen kaiken ulkopuolelle, Voi myös yhdenmukaistaa kulttuuria, se voi olla negatiivista tai positiivista

Verstas IV

(+7)työkälu (+1)yhteydenpito helpottuu. lipunmyynti, markkinointi. ->- saat-taa rasittaa

(+1)saavutettavuus
(-5)syö taiteellisuutta
(-2)julkaisukynnys alenee
(-1)keskustelu esim. kirjallisuutta (-1)ei korvaa aitoa tapahtumaa (0)sisältö oltava, tarvitaan ammattilaisia

Verstas V

(+3)mahdollistaa useampien ihmisten tavoitettavuuden (tuo lisää yleisöä kulttuurin piiriin)
(+2)tarjonta monipuolistuu ja kehittyä
(+2)uusien yleisöjen ja foorumien löytäminen
(+2)apuväline tiedonhakemissessa
(+1)Teknologia on tuottanut uusia tuotanto-, taltiointi- ja levitystapoja (+1)Käsiyötaito on säilytettävä elävänä
(+1)mahdollisuus; rikastuminen kulttuurisesti ja taloudellisesti – uhkana yksipuolistuminen
(+1, -1)palvelujen heikko valvonta huolestuttaa; lapset ja nuoret on "hunningolla" = heidän henkinen turvallisuutensa on usein ohjattu ns. karkolle.
(+1, -1)on sekä huono että hyvä juttu; digityö<->taidetyöt (-3)"Välttämätön paha"
(-3)"saasteeton" vaihtoehto (-2)perinteinen nega-kuva on edelleen oikeasti parempi kuin digikuva (-1)Kunnolliset koneet ovat kallista (-1)mainonnan käyttämisessä uusi/edullisempi

väline. monipuolinen
(0)sekä taiteellisessa mielessä että hallintoon ja markkinointiin liittyen merkitys kasvava, Suomalaiset ovat hullaantuneet uuteen tekniikkaan, Tietotekniikka vie resursseja perinteisiltä kulttuureilta, Teknologia tuo kulttuurin myös vammaisten koettavaksi kuin yksinkertaistaa logistikkaa; yritysten pyörittämisessä markkinointi, tiedotus, levitys, Televisio ja internetpalvelut suovat kansalaisille lähes rajattomat mahdollisuudet itsensä kehittämiseksi..., Kulttuuriensa rikastuttamiselle tai niiden yhtenäistämiseksi, tarjonnan räätälöinti – rajojen ylittäminen, nopeuttaa perustyötä; laskuttamista KONE KONE

Verstas VI

(+4)auttaa luomaan yhteyksiä – tappaa ja (+1)helpottamaan rutiinien hoitamista (+1)mahdollisuus syrjässä asuville saavuttaa kulttuuri (+1)teatteritekniikka iso + (-3)dokumentteja ei jää (-1)oikein käytettynä iso plussa (-1)rajojen ylitys (-1)erinomainen englannin kielen opettaja (-1)tullut osaksi kaikkeen taiteen kenttään (0)tiedotus internet + kulttuuri muuttuu pinnallisemmaksi

Turun kansainvälisten kirja- ja tiedemessujen (Turun messukeskus 4. – 6.10.2002) yleisön vastaukset Kulttuurin tulevaisuuskysymyksiin

Taulukko 17: eTiedon Kultra-ke-hankkeen yleisövastaukset Turun kansainvälisiltä Kirja- ja tiedemessuilta 4. - 6.10.2002

1. Mitkä kulttuuripalvelut pitäisi olla kaikkien saatavilla?

- kaikki mahdolliset
- näkemällä, kuulemalla ja tuntemalla koettava
- kirjastopalvelut!
- kaikki jossain muodoissa
- kaikki tärkeitä, tärkeimpiä sivistyspalvelut (=ilmainen ja kattava kirjastolaitos)
- kirjastot, taidenäyttelyt, teatterit, elokuvat
- musiikki, tanssitaide
- kirjasto

2. Millä tavoin kulttuuri lisää ihmisten osallisuutta?

- kulttuuri nostaa ihmisten tietoisuuden tasoa, jolloin kanssakäyminen ihmisten välillä on mahdollista etnis-ten ym. rajojen ylitse
- kulttuuri tekee ihmisestä sosiaalisen
- kulttuuri lisää sivistystä ja kiinnostusta ympäröivään maailmaan
- kohtaa oman historiansa

3. Millaiset yhdessä tekemisen muodot ovat itsellesi mielekkäitä?

- teatterit, tuotteiden valmistaminen/kokemukset
- monet erilaiset, ei kuitenkaan koukukset
- liikunta ja leikki, musisointi, laulu, yhteisen päämäärän tavoittelu yhdessä tekemällä!

4. Minkälaista vuorovaikutusta teillä on yleisön/palvelujen käyttäjien kanssa?

- ei vastauksia

5. Miten valitsette toimintane/prosessinne punaisen langan? (Esim. kohderyhmän, kauden ohjelmiston, toiminnan teeman, taiteellisen prosessin teeman jne.)

- mielenkiinnon mukaan

6. Mikä on työsi tekemisen tarkoitus? (Mikä on työsi tulos?)

- ymmärtää ihmistä ja elämää
- tehdä tulosta, taloudellisesti

- säilyttää tekemisen taitoa -> ja siirtää taitoa

7. Miten kulttuuri voisi olla mukana yhteisten asioiden hoitamisessa ja elämän laadun parantamisessa?

- luo yhteisöllisyyttä HYVÄ!
- sosiaalinen verkosto kehittyä HYVÄ!
- luo elämälle merkitystä
- jokapäiväisessä elämässä
- ks. kohta 2
- lääkärit määräävät nykyään "liikuntareseptejä" esim. ylilihavuuteen. Mielestäni pitäisi kehittää myös "kulttuuriresepti". Esim. yksi elokuvakäynti viikossa stressiin!

8. Ketkä ovat mielestäsi kulttuurialan ammattilaisia?

- taiteilijat, muusikot, kirjailijat, (kulttuuri)toimittajat
- tapahtumien järjestäjät
- kulttuurialan opettajat, ammatinharjoittajat, käsityöläiset
- taitelijat
- suunnittelijat
- sellaisen koulutuksen saaneet
- tutkijat
- vaikeasti määriteltävissä, jokainen on ammattilainen omalla kapealla alallaan, laaja-alaisia ammattilaisia vähän

9. Miten pieni kulttuurialan yritys tulee toimeen?

- tasapainoon pyrkimällä
- saatava tuke valtiolta tai kunnilta
- tukemalla?!
- tuskin tulee
- sisulla

10. Miten kulttuurialan yritys voisi kasvaa?

- verkottumalla, kouluttautumalla
- suomalaiset oppisivat maksamaan kulttuurista ja sen tuotteista
- laajentamalla toimialaansa
- ei ole tarvetta kasvaa, kasvuteknologia on vahingollista
- ei saa olla suuruudenhullu

11. Minkälaisia tukipalveluja kulttuurialan yritys tarvitsee?

- riippuu yrityksestä
- valtiolta/kunnilta rahallista
- liiketaloudellisia
- koulutusta

12. Miten voidaan mitata, että kannattiko projekti tehdä? Kerro 3 hyvää ja 3 huonoa tapaa arvioida oma työsi.

- yleisön osallistuminen (+)
- verkottuminen (+)
- oma tunne (+)

- näkyvät tulokset (+)
- muiden palaute (+)
- tulos (+)
- vaikutukset jälkeenpäin (+)
- siitä saadut palautteet (+)

13. Mitä tuloksellisuus on omassa kulttuurityössäsi?

- oppimista
- tyytyväinen yleisö – ei konkurssia...
- asioiden saavuttaminen
- opinnäyte, akateemiset kannukset
- sitä, että työ valmistuu sovitussa puitteissa
- palaute (hyvä tai huono)

14. Miten tutkimus voi palvella kulttuurityötä?

- tutkimus mahdollistaa kulttuurin ymmärtämisen ja tuottamisen
- toimii käsi kädessä tekemässä kulttuuria ja tuomassa lähemmäs ihmisiä, kulttuurin ymmärrettäväksi tekeminen
- tiede ja kulttuuri – molemmat osa sivistystä
- tutkimus (mikä tahansa) julkaisut, mediassa

15. Miten kulttuurialan koulutusta voidaan kehittää?

- osaavat, nimekkäät kouluttajat ja ansiotason nostaminen
- lisätään suurelle yleisölle kohdistuvaa koulutusta – tavoitteena kansan sivistystason nosto
- teoriaopetus elimellisesti osaksi taiteilijoiden koulutusta
- lisätään rahaa! Ja alan arvostusta

16. Miten tietoteknologia vaikuttaa kulttuuriin?

- heikentävästi – suullinen perinne katoaa. Toisaalta tietoyhteiskuntaan on syntynyt uusia kulttuurin muotoja
- parantavasti
- apuväline (hyvä) tuotosten esittelyssä, markkinoinnissa

AIKAISEMMAT TUTU-JULKAISUT

- Nurmi, Timo (2003) Yrittäjyyden edistäminen: Yrittäjyyden uusi kuva 2020 –väliraportti. Tutu-julkaisuja 2/2003. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 47 s.
- Härkönen, Ene (2003) Varsinais-Suomi hyvin toimivaksi kestävä kehityksen tietoyhteiskunnaksi Euroopassa 2005. Varsinais-Suomen tietoyhteiskuntastrategia 2002-2005. Tutu-julkaisuja 1/2003. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu & Varsinais-Suomen liitto & Turku Science Park. 47 s.
- Siivonen, Katriina & Grönholm, Björn (2002) Framtidsscenarier för Åboland. Projektets slutrapport. Tutu-publikationer 9/2002. Framtidsforskningsinstitutet vid Åbo handelshögskola. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu. 102 s.
- Heikkilä, Juha & Hietanen, Olli (2002) Suomensjärvi-Salo-Turku-Naantali -kehityskäytävän ympäristövaikutusten arvioinnin kehittämishanke. Tutu-julkaisuja 8/2002. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 40 s.
- Luukkanen, Jyrki & Kaivo-oja, Jari (2002) The European Union Balancing between CO₂ Reduction Commitments and Growth Policies. Tutu publications 7/2002. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 46 p.
- Kaivo-oja, Jari & Marttinen, Jouni & Varelius, Jukka (2002) The Role of Employment and Economic Development Centres in the Finnish Regional Foresight system. Tutu publications 6/2002. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 31 p.
- Luukkanen, Jyrki & Kaivo-oja, Jari (2002) Economic Development and Environmental Performance: Comparison of Energy Use and CO₂ Emissions in OECD and Non-OECD Regions. Tutu publications 5/2002. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 21 p.
- Ahokas, Ira (2002) Tietoyhteiskunnan vaikutukset ammattirakenteeseen nykyisissä Euroopan Unionin maissa sekä jäsenehdokasmaissa. Tutu-julkaisuja 4/2002. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 93 s.
- Hietanen, Olli & Heinonen, Sirkka (2002) SIS 2010. Kouvolan kaupungin kestävä tietoyhteiskunnan visio. Tutu-julkaisuja 3/2002. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 37 s.
- Hietanen, Olli (toim.) (2002) Taitoyhteiskunta osallistumisen edistäjänä. Tutu-julkaisuja 2/2002. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 59 s.
- Hietanen Olli, Kaskinen Juha & Takala Anu (2002) KEKETU-verkostoanalyysi. Seudulliset strategiset verkostot innovaatiotekijöinä ja sosiaalisena pääomana. Tutu-julkaisuja 1/2002. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 29 s.
- Kaivo-oja, Jari & Rajamäki, Risto (2001) Kuntien strategisen yhteistyön trendit maakunnissa vuosina 1995-2000 Aluebarometriaineiston perusteella. Tutu-julkaisuja 5/2001. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 34 s.
- Tapio, Petri & Willamo, Risto (2001) Environmental Problems – What, Why and How? Tutu publications 4/2001. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 21 p.
- Tapio, Petri & Hietanen, Olli (2001) Futurist in policy making process: Philosophical foundations and methodological considerations on the role of professionals analysed by the Futologic method. Tutu publications 3/2001. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 30 p.

- Kaskinen, Juha (2001) Kuntien ympäristöbarometri – indikaattorijärjestelmä kuntien ympäristöpoliittisesta edistymisestä. Tutu-julkaisuja 2/2001. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 57 s.
- Kaivo-oja, Jari & Rajamäki, Risto (2001) Suomalaisten charter-matkustamiset Välimeren alueelle vuosina 1975-1998: trendi- ja suhdannekehityksen analyysi sekä markkinakehitystä koskevia tilastollisia perustarkasteluja. Tutu-julkaisuja 1/2001. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 45 s.
- Kaskinen, Juha (2000) Kuntien ympäristöbarometri – hyvän indikaattorijärjestelmän perusteet. Metodinen harjoitus. Tutu-julkaisuja 6/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 117 s.
- Kaivo-oja, Jari (2000) Asiantuntijäkäsityksiä tietoyhteiskunnan tulevasta kehityksestä. Tutu-julkaisuja 5/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 38 s.
- Kaivo-oja, Jari & Rajamäki, Risto (2000) Valuuttakurssi ja suhteellinen hintataso ulkomaalaisten matkailijoiden yöpymistrendien muokkaajana: Valuuttakurssien ja suhteellisen hintatason yhteydet 16 ulkomaan matkailijoiden yöpymiseen Suomessa vuosina 1972-1997. Tutu-julkaisuja 4/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 46 s.
- Otronen, Merja (2000) Vertailututkimus tietoteknologiayritysten ympäristöasioiden hoidosta ja käsityksistä kestävä kehityksen tietoyhteiskunnasta: Ericsson, Motorola ja Nokia. Tutu-julkaisuja 3/2000. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun kauppakorkeakoulu. 47 s.
- Tapio, Petri (2000) Scenarios for Traffic CO₂ Policy in Finland for 2025. Tutu publications 2/2000. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 25 p.
- Luukkanen Jyrki, Kaivo-oja Jari, Vehmas Jarmo & Tirkkonen Juhani (2000) Climate change policy options for the European Union: analyses of emission trends and CO₂ efficiency. Tutu publications 1/2000. Finland Futures Research Centre. Turku School of Economics and Business Administration. 49 p.

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS

Turun kauppakorkeakoulu

Rehtorinpellonkatu 3

20500 Turku

Puhelin (02) 481 4530

Fax (02) 481 4630

Sähköposti: etunimi.sukunimi@tukkk.fi

<http://www.tukkk.fi/tutu>

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU

Turku School of Economics and Business Administration

TULEVAISUUDEN TUTKIMUSKESKUS